Riksdagens protokoll 1994/95:96

Torsdagen den 27 april

Kl. 12.00 – 18.31

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 21 april.

2 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 21 och 26 april

SoU15 Socialpolitik – inriktning och anslag

Mom. 2 (den framtida inriktningen av familjepolitiken)
1. utskottet
2. res. 1 (c)
Votering:
208 för utskottet
22 för res. 1
63 avstod
56 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 140 s, 8 m, 14 fp, 17 v, 16 mp, 13 kds
För res. 1: 22 c
Avstod: 1 s, 58 m, 3 fp, 1 mp
Frånvarande: 20 s, 14 m, 5 c, 9 fp, 5 v, 1 mp, 2 kds
Eva Arvidsson och Åsa Stenberg (båda s) anmälde att de avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Mom. 4 (sex timmars arbetsdag)
1. utskottet
2. res. 3 (v)
Votering:
205 för utskottet
34 för res. 3
62 avstod
48 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 144 s, 9 m, 22 c, 17 fp, 13 kds
För res. 3: 17 v, 17 mp

Avstod: 60 m, 1 c, 1 fp
Frånvarande: 17 s, 11 m, 4 c, 8 fp, 5 v, 1 mp, 2 kds

Mom. 5 (vårdnadsbidraget)
Propositioner ställdes först beträffande utskottets hemställan och därefter i fråga om motiveringen.
Hemställan:
1. utskottet
2. res. 4 (m, kds)
Votering:
195 för utskottet
82 för res. 4
23 avstod
49 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 144 s, 1 c, 16 fp, 17 v, 17 mp
För res. 4: 69 m, 13 kds
Avstod: 21 c, 2 fp
Frånvarande: 17 s, 11 m, 5 c, 8 fp, 5 v, 1 mp, 2 kds
Motiveringen:
Godkännande av
1. utskottets motivering
2. motiveringen i res. 5 (c)
Votering:
183 för utskottet
23 för res. 5
94 avstod
49 frånvarande
Kammaren godkände utskottets motivering.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 144 s, 5 m, 17 v, 17 mp
För res. 5: 23 c
Avstod: 64 m, 18 fp, 12 kds
Frånvarande: 17 s, 11 m, 4 c, 8 fp, 5 v, 1 mp, 3 kds

Mom. 9 (allmänna barnbidrag)
1. utskottet
2. res. 10 (m)
3. res. 12 i motsvarande del (fp)
4. res. 13 (v)
5. res. 14 i motsvarande del (mp)
6. res. 15 i motsvarande del (kds)
Förberedande votering 1:
17 för res. 14
13 för res. 15
270 avstod
49 frånvarande
Kammaren biträdde res. 14.

Res. 14 ställdes mot res. 13 som biträddes med acklamation.
Förberedande votering 2:
21 för res. 12
17 för res. 13
260 avstod
51 frånvarande
Kammaren biträdde res. 12.
Förberedande votering 3:
72 för res. 10
18 för res. 12
211 avstod
48 frånvarande
Kammaren biträdde res. 10.
Huvudvotering:
144 för utskottet
70 för res. 10
87 avstod
48 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet:	144 s
För res. 10:	69 m, 1 c
Avstod:	22 c, 18 fp, 17 v, 17 mp, 13 kds
Frånvarande:	17 s, 11 m, 4 c, 8 fp, 5 v, 1 mp, 2 kds

Mom. 10 (utfasning av flerbarnstilläggen)
1. utskottet
2. res. 12 i motsvarande del (fp)
3. res. 14 i motsvarande del (mp)
4. res. 15 i motsvarande del (kds)
Förberedande votering 1:
16 för res. 14
13 för res. 15
257 avstod
63 frånvarande
Kammaren biträdde res. 14.
Förberedande votering 2:
18 för res. 12
17 för res. 14
263 avstod
51 frånvarande
Kammaren biträdde res. 12.
Huvudvotering:
167 för utskottet
18 för res. 12
113 avstod
51 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 141 s, 11 m, 15 v
För res. 12: 18 fp
Avstod: 3 s, 56 m, 23 c, 2 v, 16 mp, 13 kds
Frånvarande: 17 s, 13 m, 4 c, 8 fp, 5 v, 2 mp, 2 kds
Inga Berggren (m) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Mom. 20 (medelsanvisningen till Bidrag till hälso- och sjukvård)
1. utskottet
2. res. 23 (mp)
Votering:
263 för utskottet
18 för res. 23
16 avstod
52 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 143 s, 68 m, 20 c, 18 fp, 1 v, 13 kds
För res. 23: 1 m, 17 mp
Avstod: 1 c, 15 v
Frånvarande: 18 s, 11 m, 6 c, 8 fp, 6 v, 1 mp, 2 kds

Mom. 34 (information om genteknikens följder)
1. utskottet
2. res. 28 (mp)
Votering:
284 för utskottet
17 för res. 28
48 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 144 s, 69 m, 23 c, 18 fp, 17 v, 13 kds
För res. 28: 17 mp
Frånvarande: 17 s, 11 m, 4 c, 8 fp, 5 v, 1 mp, 2 kds

Mom. 44 (stöd till bokklubben för punktskriftsläsare)
1. utskottet
2. res. 31 (v, mp)
Votering:
Kammaren biföll utskottets hemställan genom uppresning.

Mom. 46 (betänkandet Rätten till ratten)
1. utskottet
2. res. 33 (v)
Votering:
262 för utskottet
18 för res. 33
18 avstod

51 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 144 s, 69 m, 22 c, 1 fp, 13 mp, 13 kds
För res. 33: 1 c, 16 v, 1 mp
Avstod: 17 fp, 1 mp
Frånvarande: 17 s, 11 m, 4 c, 8 fp, 6 v, 3 mp, 2 kds

Mom. 51 (engångsbidrag till LP-stiftelsen)
1. utskottet
2. res. 35 (kds)
Votering:
278 för utskottet
19 för res. 35
3 avstod
49 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 143 s, 67 m, 23 c, 13 fp, 17 v, 15 mp
För res. 35: 5 fp, 1 mp, 13 kds
Avstod: 2 m, 1 mp
Frånvarande: 18 s, 11 m, 4 c, 8 fp, 5 v, 1 mp, 2 kds

Mom. 53 (bidrag till kvinnojourer)
1. utskottet
2. res. 36 (mp)
Votering:
275 för utskottet
18 för res. 36
4 avstod
52 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 143 s, 67 m, 23 c, 15 fp, 14 v, 13 kds
För res. 36: 1 m, 17 mp
Avstod: 1 m, 2 fp, 1 v
Frånvarande: 18 s, 11 m, 4 c, 9 fp, 7 v, 1 mp, 2 kds

Mom. 77 (Handikappombudsmannens befogenheter)
1. utskottet
2. res. 41 (fp, v, mp)
Votering:
248 för utskottet
52 för res. 41
1 avstod
48 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 143 s, 69 m, 23 c, 13 kds
För res. 41: 1 s, 18 fp, 16 v, 17 mp
Avstod: 1 v
Frånvarande: 17 s, 11 m, 4 c, 8 fp, 5 v, 1 mp, 2 kds
Eva Zetterberg (v) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha avstått från att rösta.

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

SoU13 Om dopning
Kammaren biföll utskottets hemställan.

SoU14 Vissa ersättningar till sjukvårdshuvudmännen m.m. för år 1995
Kammaren biföll utskottets hemställan.

SoU16 Allmänna arvsfonden
Kammaren biföll utskottets hemställan.

SoU17 Vissa ändringar i läkemedelslagen m.m.
1. utskottet
2. utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till mot. So24 (mp)
Votering:
280 för utskottet
17 för mot. So24
1 avstod
51 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 144 s, 67 m, 22 c, 17 fp, 17 v, 13 kds
För mot. So24: 17 mp
Avstod: 1 c
Frånvarande: 17 s, 13 m, 4 c, 9 fp, 5 v, 1 mp, 2 kds

SoU19 Nordisk konvention om socialt bistånd och sociala tjänster
Kammaren biföll utskottets hemställan.

SoU20 Amalgam m.m.
Kammaren biföll utskottets hemställan.

SoU22 Tillsyn över viss laboratorieverksamhet m.m.
Kammaren biföll utskottets hemställan.

TU19 Köp av kollektivtrafik
Mom. 1 (anslag till Köp av interregional persontrafik på järnväg m.m.)
1. utskottet

2. res. 1 (m)
3. res. 2 (c)
4. res. 3 (mp)
Förberedande votering 1:
35 för res. 2
17 för res. 3
248 avstod
49 frånvarande
Kammaren biträdde res. 2.
Förberedande votering 2:
69 för res. 1
37 för res. 2
194 avstod
49 frånvarande
Kammaren biträdde res. 1.
Huvudvotering:
178 för utskottet
68 för res. 1
53 avstod
50 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 144 s, 17 fp, 17 v
För res. 1: 68 m
Avstod: 23 c, 17 mp, 13 kds
Frånvarande: 17 s, 12 m, 4 c, 9 fp, 5 v, 1 mp, 2 kds

Mom. 2 och 3
Kammaren biföll utskottets hemställan.

NU18 Näringspolitik
Mom. 1 (näringspolitikens inriktning)
1. utskottet
2. res. 1 (m, c, fp, kds)
3. res. 3 (mp)
Förberedande votering:
117 för res. 1
31 för res. 3
149 avstod
52 frånvarande
Kammaren biträdde res. 1.
Huvudvotering:
161 för utskottet
120 för res. 1
18 avstod
50 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 144 s, 17 v

För res. 1: 68 m, 22 c, 17 fp, 13 kds
Avstod: 1 m, 17 mp
Frånvarande: 17 s, 11 m, 5 c, 9 fp, 5 v, 1 mp, 2 kds

Mom. 7 (Atle AB och Investment AB Bure)
1. utskottet
2. res. 9 (v)
Votering:
206 för utskottet
18 för res. 9
73 avstod
52 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 144 s, 6 m, 22 c, 17 fp, 4 mp, 13 kds
För res. 9: 17 v, 1 mp
Avstod: 61 m, 12 mp
Frånvarande: 17 s, 13 m, 5 c, 9 fp, 5 v, 1 mp, 2 kds
Kia Andreasson (mp) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat nej.

Mom. 9 (företagsgaranti)
1. utskottet
2. res. 12 (c)
Votering:
271 för utskottet
25 för res. 12
53 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 142 s, 66 m, 17 fp, 17 v, 16 mp, 13 kds
För res. 12: 1 m, 23 c, 1 mp
Frånvarande: 19 s, 13 m, 4 c, 9 fp, 5 v, 1 mp, 2 kds

Mom. 10 (stöd till uppfinnare och innovatörer)
1. utskottet
2. res. 14 (c, mp)
Votering:
182 för utskottet
41 för res. 14
72 avstod
54 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 141 s, 12 m, 16 fp, 1 v, 12 kds
För res. 14: 23 c, 17 mp, 1 kds
Avstod: 55 m, 1 fp, 16 v
Frånvarande: 20 s, 13 m, 4 c, 9 fp, 5 v, 1 mp, 2 kds

Mom. 16 (kvinnors företagande)
1. utskottet
2. res. 20 (fp)
Votering:
174 för utskottet
17 för res. 20
105 avstod
53 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 142 s, 2 c, 1 v, 17 mp, 12 kds
För res. 20: 17 fp
Avstod: 1 s, 67 m, 20 c, 16 v, 1 kds
Frånvarande: 18 s, 13 m, 5 c, 9 fp, 5 v, 1 mp, 2 kds

Mom. 26 (prospektering)
1. utskottet
2. res. 27 (v, mp)
Votering:
265 för utskottet
33 för res. 27
51 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 143 s, 68 m, 23 c, 17 fp, 1 mp, 13 kds
För res. 27: 17 v, 16 mp
Frånvarande: 18 s, 12 m, 4 c, 9 fp, 5 v, 1 mp, 2 kds

Mom. 48 (livscykelspecifikationer)
1. utskottet
2. res. 44 (mp)
Votering:
279 för utskottet
18 för res. 44
52 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 142 s, 68 m, 23 c, 17 fp, 16 v, 13 kds
För res. 44: 1 v, 17 mp
Frånvarande: 19 s, 12 m, 4 c, 9 fp, 5 v, 1 mp, 2 kds

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

3 § Vissa energipolitiska frågor

Föredrogs
Näringsutskottets betänkande 1994/95:NU20
Vissa energipolitiska frågor (prop. 1994/95:100 delvis)

Anf. 1 MIKAEL ODENBERG (m)

Herr talman! Vi har nu att behandla ett energipolitiskt betänkande som är ganska tunt och innehållslöst. Det föreslås avslag på 46 under den allmänna motionstiden väckta energipolitiska motioner med hänvisning till pågående utredningar. Det inrymmer väl en viss logik.

Som vi alla vet arbetar nu Energikommissionen – vår tids viktigaste utredning, som någon har kallat den – intensivt med sitt arbete. Energikommissionen skall vara klar med sina slutsatser och överväganden i slutet av detta år.

Mot denna bakgrund är det möjligen litet anmärkningsvärt att såväl Centerpartiet som Vänsterpartiet och Miljöpartiet, som deltar i Energikommissionens arbete, vill föregripa kommissionens arbete och redan i dag fatta en rad långtgående energipolitiska beslut. Det inger inte respekt och illustrerar väl närmast att energipolitiken för dessa tre partier mer handlar om politik än om energi.

För egen del ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan. Vi har från moderat sida en motivreservation, nr 13. Vi står givetvis bakom den, men för tids vinnande underlåter jag att yrka bifall till den.

Låt mig också hälsa energiministern välkommen till kammaren. Det är alltid trevligt att få besök från regeringen när aktuella frågor diskuteras.

Dagens energipolitiska debatt, herr talman, bedrivs i väldigt hög grad med precis samma förtecken som 1980. Den bedrivs på ett sätt som skulle indikera att ingenting egentligen har hänt på 15 år – allra minst med den svenska samhällsekonomin. Det är som om energifrågorna levde sitt eget liv.

Nu gör inte energifrågorna det. Sverige brottas som bekant med mycket stora allvarliga ekonomiska problem, och energipolitiken är eller borde i vart fall vara en central och helt avgörande faktor i en politik som skall återupprätta och förnya den industriella basen i Sverige, ge de många arbetslösa i vårt land nya jobb och få Sveriges samhällsekonomi i balans. Kort sagt borde energipolitiken vara en central faktor i en politik som skall återge en trygg framtid för Sverige och Sveriges folk.

Det finns inga genvägar, herr talman, till den framtiden. Den förutsätter en hög och uthållig tillväxt. Det kräver en långsiktigt hållbar energipolitik som även i fortsättningen ger oss god tillgång på billig energi.

Därför vill jag ändå hävda att det, trots Energikommissionens pågående arbete, är ytterligt oroande att den nytillträdda regeringen har lyckats att lägga fram först en finansplan och sedan i veckan en reviderad finansplan utan att egentligen med ett enda ord beröra eller nämna energipolitiken när man i övrigt försöker att ange de förutsättningar

som gäller för att vi skall kunna bedriva en tillväxtfrämjande politik i vårt land.

De partipolitiska motsättningarna i energifrågan, särskilt när det gäller kärnkraften, är väl kända. Det är egentligen inte de partipolitiska motsättningarna som har skapat osäkerheten, utan det är i huvudsak den interna splittringen inom socialdemokratin som har gjort kärnkraftsfrågan till en evig fråga på den politiska dagordningen.

Nu bedriver Energikommissionen sitt arbete på ett metodiskt och seriöst sätt. Men utanför kommissionen fortsätter givetvis debatten, och där fortsätter även taktikspelet. Jag vill hävda att det inte minst gäller regeringen och det socialdemokratiska partiets ledning.

Gång efter annan görs uttalanden där man i praktiken föregriper Energikommissionens arbete och där man på olika sätt indikerar att man i praktiken har bestämt sig i viktiga energipolitiska frågor.

Energiministern själv gjorde för en dryg månad sedan på en konferens mycket klart att man avsåg inleda avställningen av svenska kärnkraftverk under innevarande mandatperiod. Han reducerade som svar på en följdfråga – jag lyssnade själv till honom – Energikommissionens arbete närmast till en fråga om hur många kärnkraftsreaktorer som skulle ställas av under perioden.

Den socialdemokratiske partisekreteraren har på interna möten ganska tydligt talat om varför. Bl.a. sade han vid ett tillfälle: "Det är oerhört bråttom med att stänga av den första reaktorn. Det är värdefullt för vår trovärdighet vid nästa val".

Jag kan förstå att partisekreteraren ogärna återigen kör över en partiopinion som redan blivit illa tilltufsad i frågor som Öresundsbron och EU-medlemskapet. Men när man på detta sätt reducerar frågan om vårt lands industriella framtid till ett partipolitiskt spel om opinioner är det, herr talman, beklämmande.

Moderata samlingspartiet respekterar för sin del utslaget i 1980 års folkomröstning om kärnkraften – den folkomröstning som beslutade att vi skulle fullfölja en utbyggnad till 12 kärnkraftsreaktorer men sätta stopp där och som därutöver beslöt att vi därefter skulle avveckla de reaktorerna i den takt som är möjlig med hänsyn till behovet av el för upprätthållande av sysselsättning och välfärd, som det uttrycktes på valsedlarna.

Årtalet 2010 förekom som bekant inte på någon av valsedlarna i 1980 års folkomröstning om kärnkraft. Det är naturligt, herr talman, eftersom de villkor som sattes upp på linje 1 och linje 2:s valsedlar, nämligen säkerheten, elbehovet, sysselsättningen och välfärden, alla är villkor som är av en sådan art att de faktiskt inte går att årtalsbestämma.

Årtalet 2010 hittades som bekant på av riksdagen i efterhand efter förslag i en socialdemokratisk motion. Jag vill, herr talman, hävda att uttolkningen av folkomröstningen i praktiken strider mot folkomröstningens utslag.

Herr talman! Om en avveckling till 2010 eller till något annat godtyckligt årtal är förenlig med kraven i folkomröstningen – de villkor som där sattes upp – hör till de frågor som Energikommissionen nu söker bedöma.

Enligt min uppfattning skall avvecklingen inte ske till ett visst årtal om folkomröstningen skall följas. Då kommer reaktorerna i praktiken att avveckla sig själva. Det kommer att ske under den första delen av 2000-talet, men exakt när det sker avgörs förutom av säkerhetskraven av konkurrenskraften hos andra energislag.

Kärnkraften har förvisso betytt mycket för att minska det svenska oljeberoendet och för att ge oss en ren luftmiljö, men den är givetvis inget självändamål. Kan behövlig energi produceras på ett miljömässigt sätt och billigare på annat sätt än med kärnkraft är det bra. Men det är också uppenbart att varje förtida nedläggning av säkra och fullt fungerande kärnkraftverk innebär en stor samhällsekonomisk belastning.

När jag säger att Moderata samlingspartiet respekterar utslaget i 1980 års folkomröstning får det vissa konsekvenser. Man har från energiministerns sida antytt eventualiteten av en ny folkomröstning för att låsa upp dagens låsningar, även om denna eventualitet på senare tid tonats ner.

Jag kan bara konstatera att de enda sakliga skälen – detta är möjligen den enda punkt i diskussionen där Lennart Daléus och jag kommer att vara överens – till en ny folkomröstning skulle vara att man ville bygga en trettonde kärnkraftsreaktor i Sverige eller ersätta utgående reaktorer men nya. Båda dessa skäl saknar i dag aktualitet. Därför utesluter Moderata samlingspartiet en ny folkomröstning för att lösa dagens låsningar i energifrågan.

Oron är i dag betydande inom svensk industri men naturligen också inom industrifacken. Jag vill påstå, herr talman, att den oron i dag underblåses av Sveriges regering, inte minst av den ansvarige ministern. Gång på gång antyds det att problemen, kostnaderna för en snabb avveckling av svensk kärnkraft, uppkommer först i slutet av en sådan avvecklingsprocess. I klartext säger man alltså att kostnaden för den symbolhandling som en snabb nedläggning av en kärnkraftsreaktor skulle utgöra är överkomlig.

Den svenska elbalansen, herr talman, går säkert att bemästra på kort sikt, även om jag vill understryka att den inte är starkare än att vi under 1994 faktiskt nettoimporterade el för att klara vår försörjning, detta trots att kärnkraftverken producerade mer elektrisk kraft än vid något tidigare tillfälle, med ett år som undantag.

Om den socialdemokratiska partiledningen på det sätt som antytts skall fullfölja en politisk uppgörelse om en förtida avveckling – jag skall inte nu spekulera med vem – är det naturligtvis en dramatisk signal till svensk industri. Ett land i djup kris, med ett stort budgetunderskott och med en av Europas allra svagaste valutor, skulle då frivilligt föröda nationellt kapital och undandra landet produktionsresurser. Det skulle också vara en kraftfull signal till omvärlden och till investerare inom och utom landet. Vi begär att omvärlden skall låna ut pengar till ett land som säger sig vilja göra allt för att komma till rätta med sina statsfinanser men som sedan i stället väljer att vidta åtgärder som höjer elpriserna, som skadar den inhemska industrin och som hämmar framtida ekonomisk tillväxt.

Herr talman! Jag tror att det är dags att sluta betrakta energipolitiken som en isolerad och fristående företeelse i den politiska debatten. Det är dags att sätta energifrågan i sitt större ekonomisk-politiska sammanhang, med all den betydelse som energifrågan har för sysselsättning och välfärd i vårt land. Det är framför allt dags, herr talman, att sätta landets intressen framför partipolitikens och partiapparaternas.

Anf. 2 LENNART DALÉUS (c)

Herr talman! Vi från Centerns sida har i det aktuella betänkandet utvecklat vår syn på energifrågorna i ett antal reservationer. Men för att inte onödigt ta kammartid i anspråk yrkar jag endast bifall till reservationerna 3 och 29. Det innebär på intet sätt att vi inte skulle stå bakom de andra. Självfallet gör vi det.

Vi har reservationer där vi bl.a redovisar vår syn på vindkraften och dess ställning, biobränslena och behovet av en energins förnyelsefond för att möjliggöra den angelägna omställningen av energisystemet.

Jag skall liksom Mikael Odenberg stanna vid att något diskutera kärnkraften. Nu gör jag det naturligtvis från litet andra utgångspunkter än Mikael Odenberg. Jag gör det med utgångspunkt i Centerns bestämda uppfattning att kärnkraften är en dålig energikälla, som bör avvecklas. Det är inte så att vi leker med de olika energipolitiska instrumenten. Vi tycker illa om kärnkraften därför att den i flera avseenden är dålig. Det är fortfarande så att reaktorer, även blågula sådana, kan haverera och få fruktansvärda konsekvenser. Det finns inte något säkert sätt att ta hand om det högaktiva kärnavfallet. Det finns en koppling mellan kärnkraften och risken för ökad kärnvapenspridning. Vi menar helt enkelt att kärnkraften måste bort. Vi menar å det bestämdaste att kärnkraften kan tas bort, den kan avvecklas, framför allt genom en förbättrad energieffektivitet men också genom att det finns andra energikällor som kan fylla den funktion som kärnkraften har i dag.

Det här är alltså vår utgångspunkt, och den har vi redovisat under många år. Nu är Mikael Odenberg litet förgrymmad över att vi tar oss för att diskutera den frågan en gång till här i kammaren. Jag kan förstå varför han tycker att det är onödigt. Han iakttar ju liksom alla vi andra hur de starka förespråkarna för kärnkraften i dag spelar sitt spel i opinionsbildningen med kraftfulla resurser för att förmå svenska folket, beslutsfattare och kanske inte minst dem som sitter i Energikommissionen att inta en mjukare, hyggligare attityd gentemot kärnkraften. Det är klart att en debatt i riksdagen skulle kunna utvecklas till åtminstone delvis en opinionsyttring åt andra hållet, och då förstår jag att Mikael Odenberg vill vara den opinionsyttringen förutan. Nu misslyckas han dess bättre med det – vi har ju en diskussion här i kammaren i dag kring kärnkraften.

Från Centerns sida gillade vi egentligen aldrig Energikommissionen, vilket vi också gav uttryck för i riksdagsbehandlingen. Det framgår av Energikommissionens direktiv att det inte finns några skäl att avstå från de konkreta beslut som måste fattas även under tiden som Energikommissionen arbetar. Mikael Odenberg svävade på ordet när

han sade "mot slutet av året". Energikommissionen kommer ju att bli försenad på obestämd tid i sitt arbete.

Nu säger regeringen och energiministern, och jag får väl tills vidare tro honom, att det finns en begränsning med två månader i den tidsutdräkt som Energikommissionen har fått. Jag tror gärna på det. Jag utgår från att det är energiministerns uppriktiga mening. Men uppenbarligen är en förskjutning på gång. Det skulle vara olyckligt om vi inte hann med den debatt som kärnkraften förtjänar – för att vi skall kunna hantera den inom de ramar som gavs av den genomförda folkomröstningen – på grund av att vi avvaktar en kommission som nu kommer att flytta fram sin tidshorisont. Därför är naturligtvis den här debatten angelägen.

Herr talman! Mikael Odenberg berör något energi och sysselsättning. Han gör det på det för kärnkraftens förespråkare vanliga sättet. Man säger att får vi inte behålla kärnkraften i Sverige så blir det mörkt i hemmen, spisarna slocknar och barnen börjar gråta; det blir elände på det hela taget om inte kärnkraften får finnas kvar. Hur skall det gå med den svenska ekonomin och hur skall det gå med sysselsättningen?

Kanske Mikael Odenberg skulle kunna berätta i den replik som han uppenbarligen har begärt hur det förhåller sig med energipriserna, och särskilt elpriserna, i t.ex. länder som Japan och Tyskland. Kanske han kan jämföra de svenska elpriserna med elpriserna i dessa länder och jämföra takten i den ekonomiska utvecklingen i de länderna med den svenska. Sedan kan han fråga sig om det omedelbara sambandet mellan tillgång till billig kärnkraftsel och ekonomisk utveckling är så absolut som han vill göra gällande. I själva verket är det ju så att det japanska elpriset är ungefär fem gånger så högt som det svenska, och det tyska är ungefär tre gånger så högt. Och ingen påstår väl att Japan och Tyskland ligger direkt efter Sverige när det gäller ekonomisk utveckling. Det här är några av utgångspunkterna för den uppenbara motsats som självklart finns i vår syn på kärnkraft.

Herr talman! Jag skall stanna ett ögonblick vid vad det är vi föreslår och vad det är vi vill åstadkomma med framför allt vår reservation 3, och med vårt agerande i det här sammanhanget. Vi menar att oavsett vad Energikommissionen kommer fram till måste samhället ha instrument för att genomföra den avställning och den avveckling som ju alla egentligen säger sig vilja ha även om tiden varierar.

Instrumentet att göra det är att utnyttja det som heter kärntekniklagen, som i dag har tre lagrum för när regeringen kan återta ett givet tillstånd att bedriva kärnteknisk verksamhet. Men det är inte lagrum som är tillämpliga i det här fallet. Vad vi menar är att regeringen bör utrusta sig med ett lagrum som gör det möjligt att återta tillstånd att bedriva kärnteknisk verksamhet under hänvisning till 1980 års folkomröstning. Det är det vi föreslår i vår motion och i vår reservation till det här betänkandet – detta utan hänvisning till när det här lagrummet skall utnyttjas. Men visst måste väl samhället utnyttja möjligheten att förse sig med lagrummet? Det är detta som majoriteten uppenbarligen, Mikael Odenberg, vill avvisa. Man vill inte ens förse sig med detta instrument. Hur lång tid tar det sedan att förse sig med instrumentet? Energikommissionen blir försenad om vi får en omfattande hantering i

kanslihuset och riksdagen. Snart börjar 1997 bli ett omöjligt mål att uppnå som avställningstidpunkt för de svenska reaktorerna efter 25 år i drift.

Detta vore synd, herr talman. Agera även när Energikommissionen arbetar med det som egentligen inte påverkas av Energikommissionens arbete! Delta i debatten, redovisa att en opinion i den här kammaren säger att folkomröstningsresultatet ligger fast! Den signalen behöver svenska folket. Den signalen behöver de aktörer som envist kämpar för kärnkraftens fortbestånd.

Anf. 3 MIKAEL ODENBERG (m) replik

Herr talman! Jag har givetvis inga invändningar mot att Lennart Daléus vill diskutera energipolitiken i denna kammare, långt därifrån. Jag gjorde det själv.

Det som för det första är oetiskt i Centerns agerande är att man deltar i Energikommissionens arbete. Samtidigt vill man att riksdagen denna eftermiddag skall fatta en lång rad viktiga energipolitiska beslut som föregriper Energikommissionens arbete. Det är tiofaldigt oetiskt, för Centern har avgivit 10 reservationer.

För det andra vill jag säga att Energikommissionens arbete inte alls kommer att försenas och ta obegränsad tid. Det är riktigt att Energikommissionens ordförande har begärt att vi skall få två månader till på oss och att energiministern inte skall få vårt betänkande förrän den 1 december. Det är ingen obegränsad försening. Det är fortfarande ett betänkande som föreligger en månad tidigare än den borgerliga regeringen ville att Energikommissionen skulle vara färdig. Då hade Lennart Daléus inga invändningar.

För det tredje sade Lennart Daléus: Kärnkraften måste bort. Ja, det är den yttersta innebörden av folkomröstningsresultatet 1980. Vi är beredda att respektera utslaget i folkomröstningen.

Om Lennart Daléus ogillar att svensk industri traditionellt har haft en konkurrensfördel genom jämförelsevis låga energipriser, kan jag trösta honom med att vi kommer att få se höjda energipriser, höjda elpriser. Det blir en utjämning av elpriserna i vår del av världen under åren framöver. Svensk industri kommer nog att berövas en del av den konkurrensfördelen alldeles oavsett kärnkraftens avveckling.

Anf. 4 LENNART DALÉUS (c) replik

Herr talman! Det måste stå klart att Energikommissionens existens inte kan få förlama en konstruktiv energi- och kärnkraftsdebatt. Det låter på Mikael Odenberg som om det var syftet.

Mikael Odenberg säger att jag gick med på den tidpunkt som den borgerliga regeringen fastställde för betänkandets avlämnande och att vi skulle ha stått bakom inrättandet av Energikommissionen. Som Mikael Odenberg vet avgav vi ett särskilt yttrande i utskottet när frågan behandlades där. Det är inte en fråga som man direkt reserverar sig i eller agerar på annat sätt än genom att markera det onödiga i att inrätta en energikommission. Nu finns den. Vi hoppas att den skall utföra sitt arbete på bästa sätt.

Svensk industri och dess fördelar talar Mikael Odenberg om. Svensk industri gör av med ungefär 50 TWh om året, om jag på rak arm kommer ihåg rätt. Vattenkraften ger litet drygt 65 TWh. Hälften av kärnkraftselen går till uppvärmning av lokaler. Det är knappast någonting som främjar industrin, men som däremot trissar upp elpriserna. Hur Mikael Odenberg kan få detta till en ekvation som visar att det är gynnsamt för industrin att behålla den dyra kärnkraften har jag svårt att förstå.

Herr talman! Jag fastnade förut vid att Mikael Odenberg menade att tolkningen av folkomröstningsresultatet som den gjordes då skulle ha varit oriktig. Så här sade Margaretha af Ugglas, som förde Moderaternas talan efter folkomröstningen:

Vi håller fast vid folkomröstningens och propositionens formulering, att 12 reaktorer skall tas i drift och användas under sin tekniska och ekonomiska livslängd, dvs. i praktiken ca 25 år.

Jag frågar: Vad kommer Mikael Odenberg fram till för årtal för avställning av den första reaktorn?

Anf. 5 MIKAEL ODENBERG (m) replik

Herr talman! Jag vill inte förlama den energipolitiska debatten, tvärtom. Jag vill gärna delta i en konstruktiv sådan. Men det är inte konstruktivt, det är inte seriöst om ett parti deltar i Energikommissionens arbete – en kommission man själv varit med om att tillsätta, om än med blandade känslor – och samtidigt i 10 reservationer begär att Sveriges riksdag skall föregripa kommissionens arbete genom att redan i dag fatta en lång rad viktiga beslut i de frågor som kommissionen har att överväga. Det inger inte respekt för Lennart Daléus här i kammaren. Jag tror också att det kommer att försvåra uppgiften för den representant Centerpartiet har i Energikommissionen.

Låt mig också säga att det inte är någon hemlighet att riksdagens uttolkning av folkomröstningsresultatet, dvs. årtalet 2010 som den bortre parentesen, går att härleda ur de antaganden som då gjordes om teknisk och ekonomisk livslängd. Verkligheten har sedan visat att den tekniska livslängden och sannolikt även den ekonomiska – det vet vi dock mindre om – är betydligt längre än 25 år.

Det avgörande för mig, herr talman, är att årtalet 2010 inte omnämndes på någon av de tre valsedlarna i folkomröstningen. Däremot ställdes det på valsedlarna för Linje 1 och Linje 2 upp villkor för den svenska kärnkraftsavvecklingen. De villkoren var säkerheten, elbehovet, sysselsättningen och välfärden. Det är de fyra faktorer som är vägledande för mig och som är vägledande för mitt parti, inte Lennart Daléus uttolkningar.

Anf. 6 LENNART DALÉUS (c) replik

Herr talman! Mikael Odenberg behöver inte bry sig om mina uttolkningar. Han saknar uppenbarligen respekt både för dem och mig. Det kan jag ha respekt för. Möjligen kunde han hjälpa oss att tolka moderatspråket. Vad var det Margaretha af Ugglas tolkade en dryg

månad efter folkomröstningen? Vilka begrepp var det hon inte blandade in när hon sade:

Vi håller fast vid folkomröstningens och propositionens formulering, att 12 reaktorer skall tas i drift och användas under sin tekniska och ekonomiska livslängd, dvs. i praktiken ca 25 år.

Det är inte jag som säger detta, herr talman. Det är ordagrant det Margaretha af Ugglas sade i kammaren när folkomröstningen var genomförd. Jag tycker att hon gjorde rätt bedömning. Jag vill avliva myten att 25-årsgränsen skulle vara något påfund från alla andra men inte från moderaterna. Moderaterna var med om att sätta 25-årsgränsen, herr talman, innebärande att en reaktor skall stängas 1997 och den sista 2010.

Det är naturligtvis närmast trams att säga att man inte kan hålla en debatt kring viktiga samhällsfrågor av den stora övergripande karaktär som energifrågan är därför att en statlig utredning arbetar med området i sin helhet och kanske även med en del specifika frågor. Självklart är det inte på det sättet. Så är det inte på andra samhällsområden heller. Det pågår ekonomiska utredningar och vi diskuterar ekonomi för glatta livet i denna kammare.

Jag hoppas, herr talman, att Energikommissionen kommer fram till ett hanterbart och användbart material. Men jag tycker att det hade varit bra om kammaren i dag hade kunnat fatta ett beslut som visar att man, till dess annat beslutas, står fast vid vad man tidigare har sagt, vid de utfästelser man har gjort och vid de besked som folkomröstningen och riksdagen tidigare har givit om kärnkraften.

Anf. 7 TORSTEN GAVELIN (fp)

Herr talman! Folkpartiet liberalerna deltog i den överenskommelse om energipolitiken som träffades 1991. Överenskommelsen har följts sedan dess. Det är alltjämt av största vikt att utvecklingen och omställningen av våra energisystem kan grundas på hållbara politiska beslut.

1991 års energipolitiska beslut innefattade bl.a. stöd till omställning och utveckling av energisystemen, och 1994 tillsattes energikommissionen för att bl.a. utvärdera denna utvecklingssatsning. De resultat som kommissionen kommer fram till blir vägledande för nästa energipolitiska beslut, som kommer att fattas i denna kammare om ca ett år.

Riksdagen behandlade och beslutade våren 1994 även om en reformering av elmarknaden i syfte att skapa förutsättningar för handel med el i konkurrens. Reformen skulle träda i kraft den 1 januari 1995. Den nya riksdagsmajoritet som tillträdde rev dock upp detta beslut, och så sent om i december 1994 sköt man upp reformen. Vi har tillsammans med de andra borgerliga partierna i ett särskilt yttrande sagt vad vi tycker om den här återställaren. Vi förutsätter att avregleringen av elmarknaden nu kan träda i kraft den 1 januari 1996.

Jag vill beröra två frågor som för mig har fått ökad aktualitet det senaste året, en stor fråga och en liten fråga. Den stora är klimatfrågan. Den har ju tidigare varit kontroversiell i forskarkretsar. Man har inte ansett sig kunna vara säker på att jordens klimat verkligen förändrats på grund av den stigande koldioxidhalten i atmosfären. Senast vid klimat-

konferensen i Berlin säger nu 90 % av klimatforskarna att man är säker på att så är fallet. Och det är vi i de västliga industriländerna som bär ansvaret. Det är däremot de fattigaste u-länderna, t.ex. Bangladesh, som i första hand drabbas av en global temperaturförhöjning. Koldioxidutsläppen måste alltså inte bara sluta öka utan även minskas kraftigt. Det ställer en ökad användning av fossilgas i en ny och ofördelaktig dager.

Den lilla frågan som jag vill ta upp är en sak som bl.a. Naturvårdsverket och NUTEK pekat på för drygt ett år sedan, nämligen den småskaliga vedeldningens konsekvenser för luftkvalitet och hälsa. Vedeldningen står i dag för de största utsläppen av hälsovådliga polyaromatiska kolväten i Sverige. Detta problem kan åtgärdas relativt enkelt men ger en viss nyans i värderingen av biobränslenas småskaliga användbarhet.

Folkpartiet stöder i utskottet två motioner som handlar om småskaliga elproduktionsanläggningar. Sådana kan få en inte oväsentlig betydelse för den svenska elförsörjningen och stor betydelse lokalt. En liten anläggning har dock alltid det handikappet att kapitalkostnaderna blir högre per producerad kilowattimme än de blir för en stor anläggning. Någon form av investeringsstöd anser vi därför vara befogad till bl.a. vindkraftverk som har en effekt under 60 kWh. De större verken har redan nu investeringsstöd. Trots vår bergfasta övertygelse om att vattenkraftsepoken i Sverige är avslutad anser vi att även små vattenkraftverk under 6 500 kWh, som t.ex. utnyttjar befintliga dammar, bör kunna få stöd.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag därför yrka bifall till reservationerna 19 och 27, som handlar om dessa små elproduktionsanläggningar.

Anf. 8 LENNART BEIJER (v)

Herr talman! Detta betänkande innehåller ett stort antal intressanta frågor – alltifrån kärnkraftsavveckling till forskning om vätgas osv. Men att frågorna är intressanta räcker inte långt. I sådana här lägen brukar det finnas en utredning som behandlar just dessa frågor. I det här fallet är det den viktiga Energikommissionen som sitter på hela frågekomplexet. Utskottsmajoriteten vill därför inte ta ställning till några yrkanden.

Utskottets agerande är förståeligt men också, tycker jag, väldigt passivt. Enligt min mening är det viktigt att riksdagen inte förlorar tempo. Dels borde riksdagen ta det strategiska beslutet om att inleda kärnkraftsavvecklingen, dels borde vi besluta om ett fortsättande av vissa redan inledda energipolitiska åtgärder. Det har nämligen hänt alldeles för litet sedan folkomröstningen 1980. Varje ytterligare satsning på alternativen underlättar den nödvändiga energiomställningen.

Den eventuella omregleringen av elmarknaden skulle komma i en mycket bättre dager om konkreta beslut om kärnkraften togs.

Samtidigt som riksdagen föreslås ligga lågt i energipolitiken intensifieras diskussionen i samhället. Starka kärnkraftsintressen i de stora företagen och i vissa fackliga organisationer försöker nu, naturligtvis,

påverka kommissionen att förlänga tiden för avvecklingen. Genom energiprognoser med automatisk uppräkning av energibehovet försöker man bevisa nödvändigheten av att behålla kärnkraften.

Det finns dock andra prognoser som visar på möjligheten att ersätta kärnkraftselen. Det handlar då om ökad kraftvärme i fjärrvärme och massaindustri, stimulans av energieffektiviseringen, solenergi, kraftig utbyggnad av vindkraft och miljöanpassad vattenkraftsutbyggnad.

Herr talman! I diskussionerna med företag, olika energiproducenter och NUTEK blir det alltmer klart att vad som behövs är *besked av riksdagen*. Det blir ingen ändrad inriktning, det blir ingen energiomställning så länge osäkerheten består. Riksdagen måste helt enkelt besluta om att inleda avvecklingen – vi måste ta beslut om vilka reaktorer som skall ställas av och om takten för att verkligen få fart på energiomställningen.

Ett beslut enligt reservation 3 ger den positiva effekt som är nödvändig för att få fart på omställningen.

Det är i detta sammanhang enligt min mening beklagligt att statliga Vattenfall nonchalerar riksdagens beslut. Det är egentligen mycket upprörande att Vattenfalls ledning åstadkommit så litet under de senaste 15 åren. De borde rimligen ha drivit på utvecklingen enligt riksdagens intentioner. Om ledningen för Vattenfall har en annan uppfattning än sin ägare behövs det en ny ledning.

I varje fall *en* vits med statliga företag är att de följer de intentioner som ges. I ett särskilt yttrande utvecklar Vänsterpartiet sin syn på Vattenfall.

Även i detta fall kan man naturligtvis hänvisa till osäkerheten. Vattenfalls ledning är uppenbarligen inte klar över ägarens intentioner.

Det är i det sammanhanget av intresse att få höra hur långt man nu har kommit i diskussionerna mellan regeringen och Centern. Kan Lennart Daléus i dag avslöja några detaljer om de diskussioner som jag antar förekommer just kring kärnkraftsavvecklingen?

Herr talman! Omställningen av energipolitiken fordrar kraftfulla satsningar på alternativen. Det är helt klart. Det handlar inte om att byta ut kärnkraften mot enbart *en* ny energikälla, utan det måste bli satsningar på alla de alternativ som vi brukar kalla för förnybara – biobränslen, vatten, vind, sol, vätgas och, i viss mån, kanske naturgas.

Biobränslebaserad kraftvärme är sannolikt det alternativ som kommer att betyda mest. Men vatten, sol och vind kan utvecklas betydligt. De framtida energilösningarna kommer att bestå av kombinationer av flera energislag.

Det är egentligen skandal att vindkraften utvecklas så sakta. Det finns naturligtvis en anledning till att det har varit på det sättet. Exempelvis gäller det Öland. De som bor på Öland, och så här har det varit i århundraden, är vana vid kvarnvingar och tycker att det är helt naturligt att kraftigt bygga ut vindkraften. "Sommarölänningar" däremot som bor någon vecka eller månad på Öland tycker att vindkraftverken skymmer "de fria vidderna".

I det här sammanhanget är det också viktigt att investeringsbidrag ges även till vindkraftsanläggningar som har en effekt på mindre än 60 kWh.

Det handlar emellertid inte enbart om nya energikällor. I mycket hög grad måste energiomställningen bestå i att vi använder mindre elkraft. Enligt bl.a. Naturskyddsföreningens experter kan användningen av el minska med 30 % under en femtonårsperiod. Det handlar då om effektivare apparater och maskiner inom framför allt hushålls- och servicesektorn.

Herr talman! Omställningen av energisystemet måste inledas snarast för att bli trovärdig. Under några år bör de sex äldsta kärnkraftsreaktorerna avvecklas. Dessa är ju också de minst säkra reaktorerna. Dessutom utgör de en relativt liten del av kärnkraftsproduktionen. Åtgärder måste också sättas in mot utsläppen av växthusgaser. Detta berör framför allt trafik- och jordbrukspolitiken. Energipolitiken måste utformas så, att man hindrar ökade koldioxidutsläpp i samband med att energisystemet ställs om. En satsning på storskalig etanolproduktion bör vara en prioriterad fråga.

Det finns stora möjligheter att kraftigt minska behovet av el i Sverige. På kortare sikt kan det ske framför allt genom en effektivare energianvändning och genom att biobränslen ersätter el för uppvärmning. På litet sikt kan även biobränslen och sol- och vindkraft komma att ge ny tillförsel av el.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 3.

Anf. 9 LENNART DALÉUS (c) replik

Herr talman! Nej, jag kan inte avslöja några detaljer kring de energidiskussioner som Lennart Beijer tror pågår mellan Centern och Socialdemokraterna.

Anf. 10 LENNART BEIJER (v) replik

Herr talman! Det kanske är för mycket begärt, men nog hoppas jag väl ändå litet på Lennart Daléus. Jag ser inte särskilt gärna samarbetet mellan Centern och Socialdemokraterna i övrigt. Men just på den här punkten hoppas jag att Lennart Daléus kan få fram ett och annat som är positivt och att det kommer ganska snabbt.

Anf. 11 EVA GOËS (mp)

Herr talman! Hittills har vi varit väldigt tekniska. Jag tänkte välja det humanistiska perspektivet och börja med att läsa upp dikten Jag vill gå lätt på jorden:

Jag vill gå lätt på jorden
med lätt packning och lätta steg
Mitt liv ska inte utarma livet som jag är en del av
Jag vill att lövsångarn ska komma varje år
Jag vill gå med lätt packning på jorden

Mitt liv ska inte förgifta
livet som jag är en del av
Jag vill att smultronen ska barnen plocka tryggt
Jag vill gå med lätt packning på jorden

Mitt ljus ska inte betalas av folk i Sascatchewans skogar
och samens ren ska gå i fjället frisk som förr
Jag vill gå med lätt packning på jorden
Mitt liv ska inte förändra luften som livet beror av

Jag vill att brevduvan ska kunna hitta hem
Jag vill gå med lätt packning på jorden
Mitt liv ska inte nedtrampa livet som jag är en del av
Jag vill gå lätt på jorden med lätt packning lätta steg.

Herr talman! Efter att ha varit med om icke-spridningsavtalet och konferensen i FN-huset är jag ännu mer övertygad om att kärnkraft och kärnvapen hör ihop. De är siamesiska tvillingar. Det går inte att separera dem.

Efter att ha hört de senaste veckornas nyheter om allt fler försök att smuggla plutonium och höganrikat uran vet vi att kärnkraft och kärnvapen hör ihop.

Efter att ha följt vår man Ekéus när han i Irak och Nordkorea har jagat information om huruvida de har tillgång till kärnvapen vet vi också att kärnkraft och kärnvapen hör ihop.

Kärnkraftsfrågan är inte bara en teknisk eller ekonomisk fråga, utan det handlar också om solidaritet i världen och om medmänsklighet. Ni talar här om att koldioxiden måste minska. Javisst! Men vilka är det som släpper ut mest? Vilka är det som hela tiden ökar trafiken?

Det finns andra lösningar, och lösningarna ligger i hur vi använder energin mest effektivt. Det är nu det gäller.

Jag hoppas att ingen har glömt dagarna efter Tjernobyl. I går var det nioårsdagen av Tjernobyl. Jag har själv varit där och träffat mödrarna till barnen som lider och är offer efter Tjernobylkatastrofen. Jag skall ta upp detta senare i dag i utrikesdebatten.

Vid folkomröstningen var det faktiskt bara 0,4 % som fattades för att vi hade kunnat avveckla kärnkraften vid det här laget. Egentligen står vi här och använder Socialdemokraternas och Folkpartiets ord i linje 2. Linje 3 hade inneburit att vi inte hade haft kärnkraften kvar. Nu tycker jag att det är hög tid att uppfylla de krav som folket har röstat för.

Jag engagerar mig i politiken. Att jag över huvud taget står här i dag beror på kärnkraftsomröstningen. Jag har satt sex barn till världen, och jag anser att det är mitt ansvar att se till att kärnkraften stoppas. Här har man satt i gång någonting som man inte vet konsekvenserna av. Har ni sett en miljökonsekvensbeskrivning av kärnkraftens cykel? Den existerar inte, och den existerar definitivt inte när det gäller avfallsfrågan. Vi som bor i Norrland vet vad det innebär när man först vill exploatera

våra älvar och skogar. Man skickar folket söderut och sedan kommer man och dumpar avfallet däruppe.

Att kärnkraftslobbyn kommer att arbeta hårt under sommaren och hösten har vi redan märkt. Det är därför som Miljöpartiet har gått ut och avslöjat Vattenfalls rapport.

Jag läste t.o.m. i Mc Kinsey-rapporten när jag var i New York, att man skall försöka fördröja kärnkraftsavvecklingen i Sverige. Det är väl ingen nyhet, men det är ju bra att man får veta vad de kommer att attackera. Naturligtvis kommer de att säga att vi inte kan satsa på alternativen kol, olja, gas osv. Nej, det är inga alternativ. Alternativen är energieffektivisering och förnybar energi. Hur många gånger skall man behöva upprepa det?

Vi hade en konferens här i riksdagen den 4 december 1992, efter den hemska olyckan i Barsebäck 2, då vi gjorde en uppföljning om sårbarhet och säkerhet. Där bevisades att vi kunde klara oss utan fem reaktorer – ja, det var visst sex reaktorer som var stängda ett tag. Det var vinter t.o.m., och vi hade ett nettoöverskott när det gällde försäljning av el utomlands.

Vi kan naturligtvis om vi vill. Politik är att vilja. Var det inte så Olof Palme sade?

Vi i Miljöpartiet är faktiskt anhängare av ett modernt, miljövänligt energisystem och vill inte fastna i kärnkraften i likhet med tekniknaivisterna som förespråkar förlängning av kärnkraften. Kärnkraften är föråldrad.

Jag är orsaken till att det är så många reservationer i detta betänkande. Varför? Jo, jag och Miljöpartiet var inte här i riksdagen förra året då det beslutades att Energikommissionen skulle tillsättas. Vi hade velat ha en direkt lag om avveckling. Jag har skrivit dessa reservationer, för jag fick kramp i magen när jag började läsa igenom alla betänkanden från förra perioden 1988–1991. Då stod jag i denna talarstol och tog upp frågorna om kärnkraften, höjningen av effekten i våra kärnkraftverk som motsvarar ungefär 14 reaktorer och om den ena incidenten efter den andra som avlöste varandra.

Jag anser att det inte har hänt någonting sedan dess. Det har inte tagits ett enda konkret steg. Jag behöver inte ens använda min egna ord när det gäller att avveckla kärnkraften, utan t.o.m. chefen, eller om han är ordförande, för Kraftsam, K-A Edin, sade vid ett seminarium här i riksdagen den 2 juni 1992: Kärnkraftsindustrin har inte tagit ett enda konkret steg i riktning mot kärnkraftsavveckling. Så länge det inte finns en lag om kärnkraftsavveckling, så gör vi inte det.

I efterhand har han modererat detta allteftersom. Men detta är ju sanningen. Vi vet ju att biobränsleanslagen har minskats, vilket också regeringen sade den 4 december 1992. Det har alltså gått bakåt.

Vi vet att Ringhals 2 efter prövning eventuellt skall få sitt driftstillstånd förlängt. Ringhals 2 är den mest olycksdrabbade av alla kärnkraftverk med den ena incidenten efter den andra. Jag tror att det var 1990 som man försökte tvinga ner bränsleelement i ledrören som svällde och höll på att brista. Senast 1994 hände det åter med styrstavar, vilket vid upprepade tillfällen också händer i andra reaktorer. Jag har

ett helt dokument om alla sjukdomsfall och incidenter som har inträffat vid våra kärnkraftverk i Sverige. Jag tänker inte läsa upp innehållet i dokumentet, men jag tycker att det är olycksbådande.

Kärnkraften åldras likväl som en bil blir gammal. Den får en etta, tvåa eller trea. Får den en trea, skall den stoppas. Det tycker jag att Ringhals 2 har förtjänat alla gånger. Oskarshamn 1 har också förtjänat det, men där dumpar man 2,5 miljard, om man räknar de pengar som går åt både för stilleståndoch för nyinvestering, som jag ser det. Sedan är det en annan sak att man har gjort en massa fel när det byggdes, t.ex. använde man sig av fel svetsteknik. Men utvecklingen går ju framåt.

Jag skall övergå till mina reservationer. Miljöpartiet de gröna vill att man skall ha en chans att rösta för en avveckling av kärnkraften på tre år. Hade det hänt en olycka här i förrgår, så hade människor sagt: Stäng reaktorerna direkt!

Vi har också avgett en reservation om en avveckling på tio år – det var ju det ursprungliga förslaget – och på 15 år, eftersom halva tiden återstår.

Vi efterlyser naturligtvis en redovisning från Energikommissionen, för ofta får man via nyheterna veta vad som där pågår. Jag får naturligtvis "inside information", men det vore bra om alla övriga riksdagsledamöter fick tillgång till samma uppgifter. Jag vet inte vad det nu knystas om i Energikommissionen när det gäller nya förslag om avveckling. Men det vore bra att få detta klargjort här i kammaren.

Jag har också avgett reservation 5, som kräver att Ringhals 2 skall stoppas senast den 31 december. Vi måste börja någonstans. Det kunde lika gärna ha kunnat vara Barsebäck, eftersom det ligger så tillgängligt i ett område där miljontals människor bor. Men vi måste börja med något för att statuera exempel och visa att det faktiskt går. Det är inte så svårt att avveckla.

Sedan IAEA:s roll: När jag deltog i konferensen om icke–spridningsavtalet och lyssnade på alla talare – de skall konferera i en veckas tid – lyssnade jag på talarna och tog pulsen och den ungefärliga temperaturen för att få reda på vad de tänker – vilka som tycker att icke spridningsavtalet skall förlängas och vilka som vill ha en tidsfrist. Även Hans Blix var där och talade om IAEA:s roll, alltså Internationella atomenergiorganets roll. Jag måste säga att han förfärade mig. Alla här vet ju att han alltid proklamerar för en satsning på mer kärnkraft. Men han är ju ett ansikte utåt för Sverige, för han är ju faktiskt svensk och chef för IAEA. Jag tycker att vi åtminstone i vårt tal, som Jan Eliasson höll, borde ha talat om att vi faktiskt har fattat beslut i Sverige om att avveckla kärnkraften. Varför skall vi då sprida den till övriga länder? U-länderna skall få den stora "förmånen" att få mera kärnkraft, sade Hans Blix. Han talade om hur fantastiskt bra det är att mutera raps, säd och durra och att man skall använda sig av radioaktivitet vid avsaltning av vatten och vid rökgasrening o.d. Är det vad vi vill sprida i världen? Skall vi fortsätta att sprida detta? Jag tycker att Hans Blix är en olycka för Sverige.

När det sedan gäller ITER – det fantastiskt stora fusionsprojektet eller storhetsdrömmarna som jag brukar kalla "big toys for big boys" –

är det också en fråga där man inte tittar på konsekvenser och miljökonsekvenser av en eventuell förläggning av en ITER-anläggning här i Sverige. Så jag har en reservation även i denna fråga.

Projektet är storskaligt och genererar högaktivt avfall. Exempelvis nickelisotop, som är en av dessa, har 75 000 års halveringstid. Denna anläggning skall klara 100 miljoner grader. Ni kan bara tänka er vilket skydd den behöver.

Jag vet att många tycker att detta med fusionskraft är fantastiskt. Det handlar inte om att jag är bakåtsträvande. Men vi har ett jättebra fusionsverk, nämligen solen. Vi använder en trettionde tusendel av instrålningen från solen. Användning av fusionskraft på behörigt säkerhetsavstånd är solen. Solkraft och solvärme ställer vi upp på. Vi är jätteglada över den uppgörelse som vi har träffat med Socialdemokraterna om 56 miljoner kronor till just solvärmeanläggningar.

Det har alltid varit svårt för andra att komma in på energimarknaden i Sverige. Därför har jag jobbat hårt för att ta reda på om det finns några borgensåtaganden. Varför skriver Vattenfall, som är en av de stora energiproducenterna, kontrakt med energibolag? Är det lämpligt? Jag tycker inte att det är lämpligt att sitta på två stolar. Därför har vi en reservation i frågan och tycker att det måste göras en översyn av regelsystemet. Det är ju jättesvårt för andra att slå sig in på marknaden.

Vi har ju naturligtvis reservationer om små elproducenter och om vätgas. Det handlar inte bara om ekonomiska styrmedel. För att tala om ekonomi kan man ställa sig frågan vilken hjälp man fick när kärnkraftverken startade och hur höga deras låneräntor var. De var ju låga som bara den. Samtidigt skall man betala vanlig bankränta om man skall starta vindkraftverk.

Det handlar om att vi inte får fortsätta att subventionera kärnkraften. Man gjorde det i första stadiet när kärnkraftverken byggdes och sedan har man fortsatt hela linjen ut. Kärnkraften betalar inte sina kostnader. Detta kommer vi också in på när det gäller frågan om atomansvar.

Nu senast hörde jag att t.o.m. konsulter för atomkraftsindustrin faktiskt har erkänt att kärnkraften är subventionerad, speciellt när det gäller försäkringssidan.

Herr talman! Jag vill avsluta med att säga att jag för övrigt anser att kärnkraften är död och att den skall avvecklas. Jag yrkar därför bifall till reservationerna 1, 2, 5 och 15.

Anf. 12 BARBRO ANDERSSON (s)

Herr talman! Energifrågorna intresserar och engagerar många, och det tar sig bl.a. uttryck i de många motioner i detta ämne som väcktes under den allmänna motionstiden och i den debatt som i dag pågår här i kammaren.

Energifrågorna väcker också många känslor, och debatten har tagit ny fart i massmedierna, bland allmänheten och, som jag sade, här i kammaren.

En bred överenskommelse om riktlinjerna antogs av riksdagen år 1991 sedan Socialdemokraterna, Centern och Folkpartiet kommit över-

ens. Den förra borgerliga regeringen sade i sin regeringsförklaring att överenskommelsen ligger fast, och därmed är också moderaterna och kristdemokraterna med.

Målet för de gällande riktlinjerna är att på kort och lång sikt trygga tillgången på energi på villkor som är konkurrenskraftiga. Energipolitiken skall utgå från vad natur och miljö kan bära. Energiförsörjningen skall tryggas genom ett energisystem som i största möjliga utsträckning skall grundas på varaktiga, helst inhemska och förnybara, energikällor samt genom en effektiv energihushållning.

För att kunna utveckla de varaktiga, helst inhemska och förnybara energikällorna, beslutades om olika typer av stöd till omställningen. Dels finns det stöd för ny energiteknik, dels finns det stöd till energieffektiv teknik. Här finns investeringsstöd till kraftvärmeproduktion, vindkraftverk och solvärmeanläggningar.

Jag menar att detta är viktigt, att vi satsar på att få fram nya energikällor. Det menar också regeringen genom de anslag som behandlas i detta betänkande, dels de investeringsstöd som jag just nämnde, dels medel till Energiteknikfonden, energiforskning, bioenergiforskning m.m.

Sammantaget under de år som dessa satsningar är avsedda att gälla – en femårsperiod – kommer staten att ha investerat ca 4 miljarder för omställningen av energisystemet. Jag tycker att detta är värt att komma ihåg när det ibland i debatten framförs att inga konkreta åtgärder har vidtagits.

Många av de frågor och förslag som väckts i motionerna hänvisas till Energikommissionen. Energikommissionen som nu arbetar och som har lagt fram ett delbetänkande om omregleringen av elmarknaden har bl.a. fått uppdraget att lägga fram förslag om program med tidsangivelser för omställningen av energisystemet. Slutrapport skall lämnas i höst.

Direktiven finns redovisade i detta betänkande. Med anledning av Energikommissionens arbete vill jag hänvisa ganska många av förslagen dit, och vi får anledning att återkomma med en debatt i denna kammare längre fram.

Många olika synpunkter finns och olika infallsvinklar har kommit fram i motionerna. Alla partier har inte reservationer i detta betänkande. Jag tror att det är bra att vi låter Energikommissionen arbeta i lugn och ro. Den är parlamentariskt sammansatt, och där har alla partier genom sina företrädare möjligheter att föra fram sina olika åsikter.

Utan att föregripa Energikommissionens arbete vill jag ta upp några synpunkter rent allmänt. Det är viktigt att vi kan få en långsiktig, hållbar, bred överenskommelse om energipolitiken. Vi talar ofta om fasta spelregler i olika sammanhang, och i energipolitiken är det en förutsättning. Industrin, särskilt den elintensiva, poängterar just detta. Säker tillgång till el till rimliga priser behövs både för denna industri och för andra konsumenter.

Ibland hävdas det i debatten att de mål som riksdagen har satt upp, avveckling av kärnkraften, förbud mot ytterligare utbyggnad av vattenkraften och tak för koldioxidutsläpp, är oförenliga. Det blir en stor

uppgift för denna kammare att hantera detta på ett acceptabelt och bra sätt när Energikommissionen har lagt fram sitt förslag.

Som framgår av betänkandet, och som jag tidigare sagt, har faktiskt mycket hänt för att få fram nya energikällor. Runt om i landet finns biobränsleeldade fjärrvärmeverk och kraftvärmeverk. Biogasanläggningar byggs, solvärmevärmda villor växer i antal och det finns många små vindkraftverk. Energiskog odlas på omställd mark för att användas i närbelägna värmeverk. Etanolbussarna blir allt fler i våra större städer.

Samtidigt skall vi komma ihåg att när vi står inför en omställning av energisystemet skall vi ersätta hälften av vår elproduktion, och då räcker inte det som hittills har gjorts.

Herr talman! När Energikommissionen har lagt fram sitt betänkande och vi så småningom får en proposition till riksdagen, då får vi anledning att återkomma till dessa frågor. Till dess vill jag yrka bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande 20 i dess helhet och avslag på motionerna.

Anf. 13 LENNART DALÉUS (c) replik

Herr talman! Jag vill fråga Barbro Andersson om två saker.

Om det är så att man genom samhällets agerande framöver någon gång tänker avställa en och så småningom flera reaktorer, vilket lag menar Barbro Andersson att samhället då skall stödja sig på? Om det inte finns en sådan lag i dag, hur tycker hon att denna lag skall se ut? Denna fråga har inte att göra med när avvecklingen skall inledas eller avslutas. Den har bara att göra med frågan om ifall samhället skall ingripa och se till att en avställning inleds, med stöd av vilken lag skall detta ske? Om lagen inte finns, hur skulle den kunna se ut?

Sedan är jag väldigt nyfiken på en fråga som inte heller har med Energikommissionen att göra, och det gäller Ringhals 2. För den händelse att de berörda myndigheterna skulle ge ett underlag för ett fortsatt tillstånd att bedriva kärnteknisk verksamhet, är regeringen då beredd att från politiska utgångspunkter ge ett sådant driftstillstånd? Återigen: Om myndigheterna har gett sitt klartecken, kommer då regeringen att ha den politiska ambitionen att ge tillstånd?

Anf. 14 BARBRO ANDERSSON (s) replik

Herr talman! Jag tror att det är för tidigt att säga vilket lagrum man skall åberopa när det blir dags att besluta om att man skall inleda denna omställning. Som tidigare har sagts här i debatten och som jag också sade håller Energikommissionen på att arbeta. Vi får ta ställning när den har lagt fram sitt förslag.

Beträffande Ringhals 2 skall myndigheterna – som Lennart Daléus säger – ta fram ett underlag och göra en säkerhetsbedömning. Sedan är det upp till regeringen att besluta om ifall dessa tillstånd skall ges. Det kan jag inte ge besked om, utan det är en regeringsfråga. Så är arbetsfördelningen, vilket man också kan läsa i utskottets betänkande.

Anf. 15 LENNART DALÉUS (c) replik

Herr talman! Jag förstår att det är en regeringsfråga. Barbro Andersson har möjligen litet bättre insyn än vad jag har i regeringens politiska tankevärld. För det fall att myndigheterna ger sitt godkännande utgår jag ifrån att regeringen har ägnat en eller annan tanke på hur man då tänker bete sig med tillståndsgivandet. Jag är nästan säker på att man har gjort det. Det vore konstigt, herr talman, om man inte hade funderat över den saken i stället för att invänta myndigheternas bedömning innan man tar sig en funderare. Så kan det rimligen inte vara. Det vore inte framsynt. Jag tror att regeringen är framsynt på den här punkten. Trots att Barbro Andersson inte sitter med i regeringen undrar jag om hon inte kan spekulera litet politiskt om hur regeringen kommer att bete sig när man har fått det här underlaget.

När det gäller den andra frågan lät det litet som att Barbro Andersson menade att här fanns det redan ett smörgåsbord av lagar att välja mellan. Men frågan om vilken lag man skulle välja får avvakta till dess att kommissionen är klar med sitt arbete. Man blir då litet nyfiken på vilka lagar Barbro Andersson syftar på. Vi kunde kanske hjälpas åt och gemensamt peka ut vilken lag som är lämpligast. Om det till äventyrs saknas en sådan lag, hur tycker Barbro Andersson att den i så fall skulle se ut?

Anf. 16 EVA GOËS (mp) replik

Herr talman! Barbro Andersson talade om avveckling och att den skulle ske till rimliga priser. I det sammanhanget vill jag fråga: Vad menas med rimliga priser? Vi vet ju hur läget är i Tyskland, Japan osv.

Angående handläggningen av ITER undrar jag om vi verkligen skall dra på oss en ny stor anläggning utan att man har gjort någon konsekvensbeskrivning och sett hur handläggningen har gått till. Var någonstans ligger det här ärendet? Är det så att man håller på att driva den frågan från socialdemokratiskt håll eller från regeringshåll? Det innebär i så fall att kärnavfallet utökas, men vi har över huvud taget inte möjlighet att ta hand om mer högaktivt avfall. Vi har dessutom högaktivt kärnavfall i Studsvik på grund att vi har avfall från USA som vi ännu inte har kunnat lämna tillbaka.

Anf. 17 BARBRO ANDERSSON (s) replik

Herr talman! Redan i energiöverenskommelsen 1991 sades det att man skall trygga tillgången på energi på villkor som är konkurrenskraftiga. Däri ryms vad man ibland kan kalla för rimliga priser.

Beträffande ITER är detta ett stort forskningsprojekt. Det finns inga beslut fattade om huruvida ITER skulle komma till stånd och i så fall var det skulle finnas.

Från EU:s sida har det anmälts ett visst intresse, där Sverige finns med i diskussionen, men det är långt kvar till någon typ av beslut.

Anf. 18 EVA GOËS (mp) replik

Herr talman! Skulle rimliga priser kunna ligga på 50 öre per kWh eller uppemot 1 kr per kWh?

När det gäller handläggningen av frågan om ITER har vi de senaste dagarna kunnat läsa att SSU driver den frågan väldigt hårt. Jag har även sett i motioner från socialdemokratiskt håll att man vill ha det förlagt på andra håll. Jag har sett att man har framfört önskemål om att få det förlagt till Uppsalatrakten, som Barbro Andersson själv kommer ifrån, och Studsvik och även till Västkusten. Jag undrar därför om Barbro Andersson vet någonting mer om det. Jag vill också gärna ha svar när det gäller priset – är 50 öre–1 kr rimligt?

Anf. 19 BARBRO ANDERSSON (s) replik

Herr talman! Det är omöjligt att stå här i kammaren och i kronor och öre fastställa det kommande elpriset.

När det gäller ITER har jag ingenting att tillägga till vad jag sade i min förra replik.

Anf. 20 DAN ERICSSON (kds)

Herr talman! Den tillsatta och nu arbetande Energikommissionen tillkom på initiativ av kristdemokraterna. Ambitionen är att finna en bred majoritet för att säkerställa kärnkraftsavvecklingen. Jag hoppas att vi i kommissionen skall kunna nå en sådan bred enighet om denna målsättning.

I avvaktan på kommissionens resultat senare i år avvisar näringsutskottet nu alla aktuella förslag på energipolitikens område. Det är enligt vad jag förstår det rimliga arbetssättet här i riksdagen.

Som framgår av det särskilda yttrandet av Göran Hägglund står vi kristdemokrater fast vid våra energipolitiska ståndpunkter, som bl.a. presenterats i vår partimotion, när vi går in i kommissionsarbetet. Det handlar om att kärnkraften skall avvecklas enligt tidigare beslut, dvs. till år 2010, och att kärnkraftsavvecklingen skall påbörjas under den här mandatperioden.

I övrigt finns det en rad frågor som är föremål för reservationer i det här betänkandet. Samtliga frågeställningar behandlas nu i kommissionen, varför vi kristdemokrater avvaktar resultatet av det arbetet.

För 17 år sedan, herr talman – i mars 1978 – var jag själv med och bildade Folkkampanjen mot atomkraft, som organisationen då hette. Vår första uppgift var att bilda opinion för att få till stånd en folkomröstning för att kärnkraftsprogrammet skulle avbrytas. Omröstningen blev verklighet i mars 1980. Dessförinnan hade dock de politiska partierna, som jag ser det, redan på förhand förfuskat folkomröstningen så till vida att man genom att skapa tre linjer omöjliggjort en tydlig ja- eller nej-linje. Genom att Linje 1 och Linje 2 båda pläderade för en utbyggnad till tolv kärnkraftsreaktorer och därefter avveckling lyckades man vid folkomröstningen mobilisera en majoritet bakom den ståndpunkten.

Redan då, 1980, förstod vi som arbetade för Linje 3 att den hållningen skulle vara svår att omsätta i praktiken. Det hade varit betydligt enklare att ta sig ur kärnkraftsprogrammet när vi hade sex reaktorer i gång än det skulle bli när vi hade fördubblat antalet reaktorer.

År 1980 stod kärnkraften för 25 % av elproduktionen. Farhågorna har besannats, och kärnkraften svarar i dag för hälften av den el som produceras i vårt land. En tydlig avvecklingsväg har inte heller lagts fast, vilket innebär att vi nu 15 år före det fastställda slutdatumet, 2010, skall arbeta fram ett program, där hälften av vår el skall sparas bort eller ersättas med annan kraftproduktion. Vidden och svårigheten med det här uppdraget inser var och en. Vi som nu sitter i Energikommissionen skall försöka finna den möjliga vägen.

Utgångspunkten när vi från kristdemokraternas sida går in i det konkreta arbetet i Energikommissionen är givetvis partiets energipolitiska ståndpunkter, som bl.a. innebär att vi inte skall bygga ut våra nationalälvar, att vi skall se till att koldioxidutsläppen stabiliseras till sekelskiftet för att därefter minska, samt att den bortre kärnkraftsparentesen skall sättas vid år 2010.

Kärnkraftsavvecklingen skall komma till stånd genom energieffektivisering och el från främst biobränslebaserad produktion. I den diskussionen måste man också pröva möjligheten till en omfattande satsning på naturgas för såväl el som värme. Det ser jag dock som en sista-handsåtgärd och i så fall ytterligare en parentes i energisystemet under en övergångstid.

En annan viktig utgångspunkt i arbetet är just att det skall bli en bred parlamentarisk majoritet kring uppfyllandet av ett sådant program. Det skulle ge de tydliga och stabila spelregler på energiområdet som näringslivet efterlyser.

I energidebatten är det i dag väl framför allt Socialdemokraterna som är otydliga. Uppenbarligen pågår en diskussion eller rent av strid inom arbetarrörelsen om hur man skall förhålla sig till kärnkraftsavvecklingen. Att som statsministern antytt låta frågan gå till ny folkomröstning är definitivt inte ett tecken på politisk handlingskraft utan fastmer ett bevis på de svårigheter som socialdemokratin har med att hantera den här frågan.

För de tre partier som står bakom Linje 3 – kds, Centern och Vänstern – verkar ju inriktningen vara tydlig: att fullfölja de beslut som redan har fattats. Miljöpartiet fanns ju inte när vi hade folkomröstning, men miljöpartisterna ansluter sig uppenbarligen till den här uppfattningen, även om jag uppfattar deras krav här i dag om en avveckling på tre år så att de ställer sig litet offside i diskussionen. Men jag förstår att de – när de har fått avslag på den typen av yrkande – kommer att ställa sig bakom de synpunkter som framförts från kristdemokraternas, Centerns och Vänsterns sida.

Herr talman! I dag används totalt ca 40 TWh el för uppvärmning av bostäder. Vän av ordning minns kanske vad som stod på den segrande Linje 2:s valsedel. Där stod det: "– – – att åtgärder vidtas för att styra elkonsumtionen, bl.a. för att förhindra direktverkande elvärme vid ny permanentbebyggelse". Så har det inte blivit – det vet vi ju.

Detta är *ett* exempel på en utveckling som inte blev vad man trodde. Men kom då ihåg att ansvaret för avvecklingen av kärnkraften enligt den skrivning som fanns på Linje 2:s valsedel också skall avkrävas Linje 2-partierna – Socialdemokraterna och Folkpartiet. Det var deras

valsedel som vann folkomröstningen, och ansvaret faller därför också tyngst på dessa partier för att vi till dags dato inte kommit längre med energisparande och utveckling av annan elproduktion. Det var också Eva Goës inne på. Vi får inte glömma bort att dessa två partier bär ansvaret för att vi i dag har en väldigt besvärlig situation att ta oss ur.

Herr talman! Uppgiften är alltså att ersätta eller spara bort totalt 60–70 TWh el. Vi måste väl också räkna med en viss produktionshöjning inom näringslivet under det kommande året, och det kan också innebära ökad efterfrågan på el. För att klara den omställningen krävs det flera olika samverkande insatser. Från kds sida har vi satt upp dem i fem punkter.

Det handlar för det första om energisparande och energieffektivisering. Det finns studier, såväl från Vattenfall som från NUTEK, som visar att det här finns en väldigt stor potential och möjlighet. Jag skall inte nu gå närmare in på det.

För det andra handlar det om att elvärme ersätts med andra värmesystem. Som har sagts tidigare i debatten i dag värms över en halv miljon småhus i dag med elvärme. Här skulle man kunna finna andra uppvärmningsformer.

För det tredje handlar det om hävdande av balansprincipen på en avreglerad elmarknad. Det var någonting som infördes i 1991 års energipolitiska beslut och innebär att nya kraftverk inte skall byggas om det är billigare att spara el. Den metoden finns också utvecklad i USA.

Det förslag om en avreglering av elmarknaden som kommissionen har lagt fram och som jag hoppas att regeringen snabbt tar ställning till kan också innebära att eldistributionsföretagen kommer att premiera eleffektivisering framför att försöka handla upp mer el.

För det fjärde handlar det om en dynamisk energiskatt för att säkerställa effektiviseringskraven. Det kan hända att de effektiviseringskrav som jag tidigare har nämnt inte räcker utan att man får pröva en dynamisk energiskatt. Den skatten skall då utgå från ett sparbeting där skatten minskar om sparandet överstiger sparbetinget respektive ökar vid ett lägre sparande. Det är också något som läggs på distributörerna. Här får man då finna avvägningar så att man undantar elintensiv industri eller sätter upp andra mål för just den verksamheten.

För det femte behövs också annan eltillförsel. Det är bara att konstatera att utvecklingen av biobränslebaserad elproduktion är i full gång. Det handlar om stora anläggningar, som exempelvis i Värnamo, men också om mindre förgasningsanläggningar för ett mindre antal hushåll. Vi måste också ha en ökad satsning på mottryck i industrin, och vindkraften kan också ge ett ytterligare tillskott.

Som jag sade tidigare räknar jag inte i första hand med någon ny naturgasintroduktion. Men det kan vara en möjlighet om vi finner att vi inte får det här att gå ihop riktigt på slutet. Vi räknar definitivt inte med kol- eller oljekondenskraft. Det är inte heller rimligt att räkna med import av el, utan en viktig grundtes måste vara att vårt land skall vara självförsörjande på såväl el- som värmeenergi.

Herr talman! Den här genomgången visar totalt sett, när man lägger ihop det här terrawattimme för terrawattimme, att det är möjligt att uppnå en stor elbesparing och en miljövänlig eltillförsel. Det väsentliga är att en strukturomvandling av det här slaget kommer i gång och att ett antal kärnkraftsreaktorer kommer att ställas om, förmodligen baserat på företagsekonomiska kalkyler.

Det handlar ytterst om att respektera en folkomröstning och riksdagsbeslut. Men det handlar också om att vi skall få en rättvisande kostnadsbild för kärnkraften. Det sistnämnda kommer vi snart att diskutera när vi behandlar lagutskottets betänkande angående försäkring av kärnkraft. Jag avser att återkomma till den diskussionen då.

Eftersom energiministern är här, vilket jag tycker är väldigt bra, vill jag avslutningsvis ta upp ett konkret förslag. Jag har här redovisat kristdemokraternas synsätt, och jag hoppas att ministern har lyssnat på detta. Jag vill alltså ta upp ytterligare ett konkret förslag och peka på nödvändigheten av att statsmakterna inrättar en särskild omställnings- eller avvecklingsmyndighet. Då kan vi få ett samlat grepp om den här omställningen av energisystemet, som jag utgår från och hoppas på att Energikommissionen skall kunna samla sig kring. Jag tror att man måste ta ett samlat grepp fortsättningsvis.

Det handlar om att ha stor kraft och vilja i det här arbetet. Det är mycket som måste göras, många beslut som måste fattas och det är mycket som skall drivas på vid själva genomförandet. Det behövs stor kraft och vilja samt ett samlat kraftfält. Jag tror också att det är nödvändigt med särskilda kontrollstationer för hur omställningsarbetet fortgår. Man kan kanske ha en kontrollstation vart femte år – år 2000 och år 2005. Då kan man också pröva om det krävs ytterligare insatser för att nå den omställning av energiprogrammen som jag utgår från att energiproduktionen kommer fram till.

Anf. 21 EVA GOËS (mp) replik

Herr talman! Det är riktigt att orsaken till att Miljöpartiet bildades är frågan om kärnkraftsavvecklingen. Vi tyckte inte att det fanns tillräckligt radikala partier. Det är det Dan Ericsson har upptäckt när han tycker att det är litet våldsamt att vi begär att man skall införa en lag om att kärnkraften skall avvecklas på tre år. Fråga de människor som drabbades av Tjernobylolyckan. De tycker nog inte att det är orealistiskt utan tvärtom realistiskt.

Vi i Sverige har alla chanser att klara av det här, vilket Dan Ericsson var inne på. Sverige har enormt få invånare om man jämför med andra länder. Landet är visserligen stort, men det är delvis ett skogsland. Vi har biogas på grund av alla dumpade soptippar. Vi har metangas som man kan ta till vara, i stället för att den bara försvinner upp i atmosfären. Vi kan använda oss av att landet har en kust på 200 mil och bygga vindkraft där det är lämpligast. Sverige har världens chans att verkligen föregå med gott exempel, och vi skulle kunna klara det här.

Visst skulle det kosta på om man skulle genomföra det här på tre år. Det är vi helt överens om. Man skulle också få planera användningen

av energi. När man dessutom inför exergi-begreppet, som jag också tror att Dan Ericsson är inne på, där man utnyttjar energin på rätt sätt, kan vi få en omställning till ett annat energisystem i Sverige.

Min fråga till Dan Ericsson är: Vad står det i den där motionen från i fjol våras? Står det att vi skall ha en lagstiftning och att kärnkraften skall vara avvecklad till år 2010? Eller hade ni inte angett något årtal för när avvecklingen skulle vara genomförd?

Anf. 22 DAN ERICSSON (kds) replik

Herr talman! Som framgår av våra motioner vill vi ha en lagstiftning som innebär att kärnkraften skall vara avvecklad till år 2010. Även den frågan prövas nu i Energikommissionen. På den punkten kan vi lugna andra debattörer här med att i kommissionens arbete prövas frågan om lagreglering och vilka möjligheter som finns. Frågan om de ekonomiska styrmedlen m.m. när det gäller hur avvecklingen skall kunna genomföras prövas också. På den punkten råder ingen oklarhet.

Jag tyckte möjligen att Miljöpartiet ställde sig offside när man hävdade att en avveckling på tre år är ett förstahandskrav.

I folkomröstningen 1980 – då det fanns sex reaktorer – förutsatte Linje 3 en avvecklingsplan på tio år. Diskrepansen mellan hur verkligheten ser ut och de möjligheter som finns att avveckla måste vi beakta.

Jag kan dock hålla med Eva Goës om att vi inte får vara främmande för att en olycka kan inträffa även i Sverige, trots att våra reaktorer är säkra i förhållande till dem som finns i världen.

Anf. 23 EVA GOËS (mp) replik

Herr talman! Vi har naturligtvis krävt en plan från de sittande regeringarna. Det är ju det som har varit vitsen. Man skall ta fram en plan och visa hur man skulle kunna avveckla. Vi hade kunnat godkänna om de hade visat olika vägar att komma dithän, om de i alla fall hade sagt att kärnkraften skall vara avvecklad till ett visst årtal.

Det gläder mig att man åtminstone avser år 2010. Det är då en offentlig hemlighet, Dan Ericsson. Då kanske ni t.o.m. kan rösta för reservation 3. Då spelar det ingen roll att ni röstar på den, eftersom alla ändå vet att ni egentligen vill att kärnkraften skall vara avvecklad till år 2010.

Anf. 24 DAN ERICSSON (kds) replik

Herr talman! Det är inte bara en offentlig hemlighet, utan det har varit vår politik under ett antal år. Det tror jag nog att Eva Goës kanske har upptäckt redan tidigare.

I det parlamentariska arbetet, när en utredning som skall försöka finna lösningar pågår, avstyrker man principiellt motioner.

Jag hoppas att det har framgått av mitt anförande att vi står fast vid vår politik när vi går in i kommissionsarbetet. Ambitionen är att vi skall lösa den här frågan. I dag tar vi dock inte ställning till de särskilda yrkandena.

Anf. 25 INGRID BURMAN (v)

Herr talman! Debatten i dag gäller energipolitiska frågor. Jag tänker inte beröra näringsutskottets betänkande i stort. Det har Lennart Beijer redan gjort för Vänsterpartiets räkning, och jag kan enbart instämma i hans anförande. I stället tänker jag koncentrera mig på motion N448, som gäller etableringen av ett energicentrum för utveckling av miljö- och energiteknik.

Bakgrunden till motionen, liksom till hela debatten, är beslutet att kärnkraften skall avvecklas allra senast år 2010. Det är ett beslut som jag hoppas är väl förankrat i den svenska riksdagen.

Om vi skall klara av att genomföra den avvecklingen krävs en massiv satsning på de alternativa energikällorna. Det krävs åtgärder för att minska energiförbrukningen. Detta skall ske utan att negativa miljöeffekter uppstår. Den satsningen måste ske på bred front och i olika former.

Det sker i dag en rad satsningar. Det gäller bioenergiforskning, etanolproduktion och vattenkraft. Det är bra satsningar, men i mitt tycke är det helt otillräckligt. Vad jag saknar mest är just det som jag har försökt skissera i min motion, nämligen en bred forsknings- och utvecklingsinsats inom en avgränsad region där vi kan pröva en ny energi- och miljöpolitik. Kalla det gärna praktisk forskning och försöksverksamhet som kan ge både erfarenhet och kunskap som sedan kan spridas över hela landet. Vi skall skapa en modell som ger en sammantagen bild av energiproduktion, avvecklingsproblematiken, energikonsumtion och hur den styrs, miljökonsekvenser, ekologisk inriktad produktion, lokal mobilisering och studier av konsekvenserna i regionen. Detta är vad min motion innehåller.

För att vi skall kunna genomföra ett sådant program krävs ett projekt i en region som har tillgång till alla olika energislag, som ligger nära forskningscentra och som bör ha behov av regionalt stöd så att olika regionala konsekvenser kan utvärderas.

En sådan region utgörs av Norduppland. Det finns säkert flera över landet. Utskottet har valt att avstyrka min motion med motiveringen att det är en angelägenhet för lokala intressen att ta det initiativ som erfordras för att det här förslaget skall prövas.

En välvillig tolkning av det här avstyrkandet skulle vara att man tycker att förslaget är bra, men att alla initiativ som behövs, med alla aktörer som är inblandade i ett sådant här program, skall samordnas lokalt. Sedan skall man söka på olika håll för att förhoppningsvis få fram medel så att man kan genomföra projektet. Det här skulle innebära att mobiliseringen skulle komma underifrån. Då har man helt misstolkat min motion.

Vad jag efterlyser är det nationella ansvaret och den nationella viljan att mobilisera för att förbereda och genomföra kärnkraftsavvecklingen. Då kan man inte hänvisa till enskilda lokala initiativ.

En annan och inte helt ointressant dimension i den här motionen är att ett regionalt program i motionens anda med all säkerhet skulle bidra till att skapa nya arbetstillfällen inom en helt ny sektor. Då behövs både

stimulans och samordningsansvar samt möjlighet att utvärdera projektet.

I min motion finns många s.k. gröna jobb. Jag kan bara beklaga att näringsutskottet har valt att inte stödja motionen.

Herr talman! Av respekt för riksdagen och dess arbetsbelastning avstår jag från att yrka bifall till den här motionen – enbart därför. Jag avser i stället att återkomma med en mera utvecklad motion i frågan. Jag vet att det här projektet behövs. Jag vet att tiden kommer att verka för att ett liknande projekt genomförs.

Anf. 26 BARBRO ANDERSSON (s) replik

Herr talman! Det är en mycket intressant fråga som min värderade bänkkamrat tar upp. Den är inte ny. Motionen har behandlats tidigare av riksdagen.

LO-distriktet i Uppsala län har haft en omfattande studieverksamhet kring energifrågorna i just Norduppland. Därifrån härstammar den här motionen.

Jag tror mycket på de idéer som ligger bakom. Jag tror, som Ingrid Burman så vältaligt beskrev från talarstolen, att det finns mycket att hämta i fråga om gröna jobb, ny energi och ny forskning. Jag tror också att det är viktigt att vi arbetar med detta hemma i vårt län, i vårt distrikt, att vi gör det lokalt och regionalt. Jag tror att det är bra om sådant här kommer underifrån. Jag ser det som en stor utmaning för oss som bor i Uppsala län och i Norduppland att på allvar ta tag i dessa frågor och jobba vidare med dem.

Anf. 27 INGRID BURMAN (v) replik

Herr talman! Det är sant, som Barbro Andersson säger, att den här frågan har varit uppe tidigare. Det finns många lokala aktörer som driver frågan på grund av att den har bäring väldigt långt, när det gäller energipolitiken, sysselsättningsaspekten, forskningen osv. Det finns, som sagt, många lokala intressenter.

Min fråga till Barbro Andersson blir: Hur skall man kunna få ett samlat grepp, med en inblandning av universitet, Vattenfall, Forsmarksverken och fyra olika kommuner, och sedan kunna utvärdera arbetet om det inte finns en samordning? Vilken stimulans kan man plocka fram lokalt, om man vill se detta i ett nationellt perspektiv?

Jag har varit en av dem som har drivit frågan lokalt, men jag ser att det behövs ett nationellt samordningsansvar.

Anf. 28 BARBRO ANDERSSON (s) replik

Herr talman! Jag tror på den kreativitet och den kraft som finns hos oss som bor i Norduppland och i Uppsala län. Jag tror att vi har många goda möjligheter att samordna arbetet och driva det vidare. Vi är överens i själva sakfrågan.

Anf. 29 INGRID BURMAN (v) replik

Herr talman! Jag är mycket glad åt att jag och Barbro Andersson är överens i sakfrågan om behovet av projektet. Jag beklagar dock att

Barbro Andersson, liksom näringsutskottet, inte kan se att detta är en nationell fråga. Man skall sätta det i samband med just kärnkraftsavvecklingen. Det perspektivet kan man inte fånga enbart genom enskilda lokala aktörer.
(forts. 5 §)

Ajournering

På förslag av talmannen beslöt kammaren kl. 14.28 att ajournera förhandlingarna till kl. 14.30 då frågestunden skulle börja.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.30.

4 § Muntliga frågor till regeringen

Muntliga frågor till regeringen

Anf. 30 TALMANNEN

Jag hälsar utbildningsminister Carl Tham, kulturminister Margot Wallström, civilminister Marita Ulvskog, statsrådet Pierre Schori och statsrådet Ylva Johansson hjärtligt välkomna till kammaren.

Utbildningsministern besvarar såväl allmänpolitiska frågor som frågor inom sitt eget ansvarsområde inom regeringen. Frågorna till övriga statsråd förutsätts beröra deras ansvarsområden inom regeringen.

Frågestunden genomförs enligt de nya reviderade reglerna, som innebär att det finns möjligheter för annan än frågeställaren att ställa följdfrågor.

Rådet för grundläggande högskoleutbildning

Anf. 31 TUVE SKÅNBERG (kds)

Fru talman! Jag vill inleda frågestunden med en fråga till utbildningsminister Carl Tham om bemyndigandet till Rådet för grundläggande högskoleutbildning.

Regeringen har i propositionen 1994/95:165, Ett högskoleverk, föreslagit att den verksamhet som Rådet för grundläggande högskoleutbildning i dag står för skall övertas av ett nyinrättat högskoleverk. Det har vi kristdemokrater i en motion motsatt oss.

Det som främst oroar mig är att den verksamhet som kom till stånd ute på våra universitet och högskolor, tack vare grundutbildningsrådet, riskerar att tappa fart – i värsta fall handlar det om ett helt år. Så kan det bli eftersom rådet inte har fått det bemyndigade som man på grund av regeringens förslag behöver för att man skall kunna fatta beslut om projektpengar som skall betalas ut efter den 1 juli.

Ute på högskolorna och universiteten råder i dag en stor osäkerhet om huruvida man skall kunna fullfölja sina projekt till hösten. Jag vill därför fråga utbildningsministern om Rådet för grundläggande högskoleutbildning kommer att få ett bemyndigande under våren. Varför har i så fall regeringen dröjt med ett beslut?

Anf. 32 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Fru talman! Rådet har fått detta bemyndigande vid ett regeringsbeslut i dag.

Egentligen var det inte nödvändigt med ett sådant bemyndigande. Rådet hade mycket väl kunnat planera för utbetalning efter den 1 juli ändå, men eftersom man ville ha ett bemyndigande har man fått det. Därmed torde den här osäkerheten vara skingrad.

Anf. 33 TUVE SKÅNBERG (kds)

Fru talman! Jag tackar för svaret och konstaterar att det måste ha varit fråga om ett förbiseende. Detta skulle ha kunnat uträttas tidigare, men det är bra att det är gjort nu.

Matpriserna

Anf. 34 KARIN OLSSON (s)

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till Marita Ulvskog om vad regeringen kommer att göra för att kontrollera matpriserna med anledning av EU-medlemskapet och den planerade matmomssänkningen.

Anf. 35 Civilminister MARITA ULVSKOG (s)

Fru talman! Från regeringens sida ser vi momssänkningen som ett mycket bra och offensivt inslag i kompletteringspropositionen. Vi kommer att lägga stor politisk vikt vid att se till att momssänkningen i första hand får ett mycket tydligt genomslag i konsumentpriserna.

Vid något av de första regeringssammanträdena i maj månad kommer vi att fatta beslut om att tillsätta en priskommission som kommer att arbeta med mycket högkvalitativa prismätningar och ha överläggningar med olika representanter för branschen, dvs. livsmedelsindustrin, handeln och konsumentorganisationerna.

Redan samma vecka som förslaget om sänkningen av matmomsen presenterades hade jag en första sammandragning med konsumentorganisationerna. Vi kommer att sätta upp strikta mål för vad branschen bör åstadkomma på detta område, och vi kommer att ha en mycket hård uppföljning. Detta arbete inleder vi alltså egentligen redan i maj månad, trots att sänkningen inte inträffar förrän den 1 januari.

Frågan om EU-priserna och medlemskapets genomslag på bl.a. matvarupriserna är något mer komplicerad. Här handlar det om dynamiska effekter som det inte är lika lätt att exakt mäta som en skattesänkning på mat. Men även den frågan kommer det att ingå i denna priskommissions uppdrag att följa mycket noga. Att matpriserna i dag har gått åt rakt motsatt håll finns det en rad förklaringar till som har att

göra med växelkursförändringarna, med återgången till ett mer reglerat jordbruk och med vissa säsongsprishöjningar, som kommer att försvinna om någon månad. Men även detta kommer att ingå i kommissionens uppdrag.

Anf. 36 KARIN OLSSON (s)
Fru talman! Vilka kommer att ingå i priskommissionen?

Anf. 37 Civilminister MARITA ULVSKOG (s)
Fru talman! Namnen är ännu inte klara. Jag kommer själv att vara ordförande i kommissionen. Det kommer att finnas en rad experter och representanter för handeln och för konsumenterna samt säkerligen ytterligare några personer. Det kommer alltså att bli en mycket tung kommission med auktoritet.

Centralafrika

Anf. 38 ELISA ABASCAL REYES (mp)
Fru talman! Jag vill ställa en fråga till statsrådet Pierre Schori. Det är lätt att fatta sig kort, eftersom jag inte finner ord för den situation som råder i Centralafrika i dag och nu senast med massakern i Kibeho.
Vad jag vill fråga statsrådet Pierre Schori om gäller inte ett förslag till konfliktlösning, utan jag vill fråga om den svenska regeringen avser att ta några initiativ till insatser för att skydda de flyktingar i Centralafrika som hotas att mördas.

Anf. 39 Statsrådet PIERRE SCHORI (s)
Fru talman! Det här är en situation som fyller oss alla med vanmakt. Situationen är inte heller ny. Vi har vid tidigare tillfällen försökt både att mobilisera FN, som finns på plats, och att göra direkta insatser från Europeiska unionen och enskilda länder, däribland Sverige.
I det läge som nu råder kan man inte ingripa kraftfullare om inte FN fattar ett nytt beslut att gå in med trupp. Något sådant beslut har ännu inte fattats.

Anf. 40 ELISA ABASCAL REYES (mp)
Fru talman! Avser Sverige att verka för att ett sådant beslut fattas i FN?

Anf. 41 Statsrådet PIERRE SCHORI (s)
Fru talman! Vi gör allt vad vi kan för att mobilisera krafter för att få ett slut på de massakrer som nu sker. Det kan ske genom att vi driver på i FN och i Europeiska unionen.

Anf. 42 ELISA ABASCAL REYES (mp)
Fru talman! Vad jag efterlyser just nu är inte en konfliktlösning utan ett akut skydd för de människor som behöver det i dag.

Anf. 43 Statsrådet PIERRE SCHORI (s)

Fru talman! Det är just sådana försök vi nu gör i de internationella organisationerna.

Studiestödet för vuxenstudier

Anf. 44 BENGT KRONBLAD (s)

Fru talman! Jag vänder mig till statsrådet Ylva Johansson, och min fråga gäller studiebidraget för vuxenstudier.

Den som deltar i vuxenstudier och har barn får en månatlig ersättning per barn på ca 900 kr. I kompletteringspropositionen föreslås att detta stöd skall tas bort.

Min fråga är: Kommer man att fasa in det så att exempelvis de som i dag genomgår en undersköterskeutbildning och har en termin, dvs. höstterminen, kvar att läsa har möjlighet att få detta stöd till dess att de tagit examen? Detta är utomordentligt viktigt för att de skall kunna fullfölja sin utbildning och därmed utnyttja det som samhället och eleverna har satsat i pengar, studietid osv.

Anf. 45 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Fru talman! Vi föreslog redan i budgetpropositionen att barntillägget i svux skulle tas bort. Riksdagen har också redan fattat beslut att så skall ske den 1 juli i år. Det kommer inte att finnas någon övergångsperiod.

Det är naturligtvis tråkigt att behöva föreslå de försämringar i studiestödet som detta innebär för dem som studerar och har svux och får barntillägg. Men vi skall också komma ihåg att de fortfarande kommer att leva på samma nivå som de människor som lever på a-kassa och de som lever på utbildningsbidrag. A-kassan och utbildningsbidraget ligger på samma nivå som det särskilda vuxenstudiestödet. I dessa system finns inga barntillägg och har inte heller funnits. Även om de är tråkigt för dem som får en försämring, skall vi alltså komma ihåg att dessa studerande inte kommer att få en sämre ekonomisk standard än de som lever på a-kassa eller utbildningsbidrag.

Beredningen av mediefrågor

Anf. 46 BIRGIT FRIGGEBO (fp)

Fru talman! Socialdemokraterna har enligt egen uppgift inte någon mediepolitik. En arbetsgrupp arbetar med frågan. Men det har inte hindrat regeringen från att lägga besparingar på Sveriges Radio och Television. I budgetpropositionen i januari sade man inte ett ord om konsekvenserna av denna besparing eller hur den skulle genomföras. Det har alltså inte skett någon som helst beredning av denna fråga i regeringskansliet.

I dag har några partier i kulturutskottet kommit med förslag om hur den här besparingen skall genomföras. Förhandlingar med Sveriges

Television har skett i slutna rum, och riksdagens ledamöter har förvägrats sin rätt att granska det här förslaget och att väcka motioner i ärendet.

Jag vill då fråga kulturministern, eftersom statsministern som ju har det övergripande ansvaret inte är närvarande, något som han nästan aldrig är vid de muntliga frågestunderna: Är det kulturministerns avsikt att det skall gå till på det här sättet i framtiden när det gäller beredningen av frågor som har anknytning till någonting så viktigt som yttrandefriheten och etermedier?

Anf. 47 Kulturminister MARGOT WALLSTRÖM (s)

Fru talman! Jag kan naturligtvis inte påverka hur riksdagen sköter behandlingen av dessa förslag. Jag är inte ens informerad om vad som sägs ha skett i slutna rum och vad riksdagsledamöterna inte har fått ta del av.

Däremot är det så att saneringen av statens finanser inte kan vänta. Vi skall naturligtvis lägga fram förslag för att hjälpa upp statens ekonomi. Det har vi gjort i ett flertal propositioner och nu senast i kompletteringspropositionen. Vi har bedömt det som rimligt att också medieområdet omfattas av nedskärningskraven. Detta är bakgrunden.

Anf. 48 BIRGIT FRIGGEBO (fp)

Fru talman! När regeringen framlägger ett förslag bör den väl kunna redovisa vilka konsekvenserna blir och hur besparingen skall kunna genomföras. Alla besparingsförslag som läggs fram är ju inte sådana att man bara räknar fram en summa och säger att så och så mycket pengar skall sparas, utan man beskriver konsekvenserna. Detta har regeringen inte gjort i det här ärendet.

Margot Wallström har tagit emot representanter för Sveriges Television och efter denna mottagning sagt: Det verkar väl okej för min del, om riksdagen tycker att man skall göra förändringar i avtalet.

Är det på detta sätt som regeringen tänker umgås med riksdagen i framtiden, dvs. inte lägga fram förslag i propositioner som beskriver konsekvenserna av förslaget?

Anf. 49 Kulturminister MARGOT WALLSTRÖM (s)

Fru talman! Nu tror jag att det är tredje gången som jag försöker förklara det här för Birgit Friggebo.

Vi har lagt fram ett förslag i budgetpropositionen. Vi har utgått från att det avtal som gäller mellan staten och public service-företagen skall gälla också i fortsättningen.

Sedan har public service-företaget Sveriges Television vid en uppvaktning hos mig sagt att man bedömer att man i stort sett skall kunna klara detta inom det avtal som finns mellan staten och public service-företaget. Man har vidare sagt att man anser att det på ett par punkter möjligtvis kan behövas förändringar av avtalet, eftersom avtalet är mycket precist och detaljerat och förutsättningarna har förändrats, och att man i så fall behöver stöd för en sådan förändring. Man frågade hur

regeringen ser på en sådan förändring av avtalet för att man skall klara nedskärningskravet.

Jag har då svarat att jag tycker att det ser ut att vara en rimlig förändring men att man måste gå till riksdagen för att testa det, eftersom det är riksdagen som slutgiltigt bestämmer om avtalet och hur detta skall regleras med public service-företagen. Det är precis den beredningen som nu har skett i riksdagen. Det är riksdagens sak att ta ställning till detta. Riksdagen kan då naturligtvis säga att man inom dessa ramar ger regeringen i uppdrag att fullfölja detta. Men som Birgit Friggebo vet är det naturligtvis respektive myndighet som får i uppdrag att se till att dessa nedskärningar kan genomföras och komma med detaljerade förslagen. Det har vi inte haft möjlighet att göra och skall inte heller göra det. Vi har utgått från avtalet.

Anf. 50 BIRGIT FRIGGEBO (fp)

Fru talman! Menar alltså kulturministern att det skall gå till på det här sättet även i framtiden, dvs. att regeringen skall umgås med riksdagen via uttalanden i televisionen och inte genom att lägga fram förslag för riksdagen i propositioner, som riksdagsledamöterna kan väcka motioner i anslutning till?

Margot Wallström försvarar ju just detta förfarande, dvs. att en minister kan gå ut i televisionen och säga att det här lägger jag mig inte i, utan det är en sak mellan en myndighet och riksdagen. Det är uppenbarligen på det sättet som beredningen i framtiden skall gå till!

Anf. 51 Kulturminister MARGOT WALLSTRÖM (s)

Fru talman! Beredningsförfarandet har i det här fallet sett ut som det gör i övrigt. Vi lägger fram ett förslag, en proposition till riksdagen, som har att behandla förslagen. Det är naturligt. Regeringen skall väl regera. Om man kommer till oss och ber oss om en åsikt skall vi väl få uttrycka den. Jag kan inte tänka mig att Birgit Friggebo anser något annat.

Vi har självfallet utgått från det gällande avtalet. Det är det som styr oss och som dirigerar hanteringen av den här frågan. I två frågor har public service ansett att man behöver stämma av både vad regeringen tycker och vad riksdagen tycker. Det är den beredningen som just nu avslutas här i riksdagen. Jag tycker inte alls att det är någon konstig ordning.

Däremot kan man säga att det är klart att vi önskar – det gör vi väl alla – att vi skulle slippa gå in och lägga fram ekonomiska förslag av den sorten som ingriper på ett ganska drastiskt sätt i många rådande avtal och mitt i perioder där vi redan har satt ramarna. Men den ekonomiska verkligheten tvingar oss till det. Naturligtvis önskar vi att allt skulle gå sin gilla gång, men med de bekymmer vi har kan vi inte längre acceptera det, utan vi får lägga fram förslag som drastiskt griper in i behandlingsordningen.

Anf. 52 BIRGIT FRIGGEBO (fp)

Fru talman! Kulturministern sade att regeringen skall regera. Menar kulturministern att det är att regera Sveriges rike när man gör uttalanden i televisionen, i stället för att skriva propositioner till riksdagen och komma med förslag om hur besparingarna skall genomföras och vilka konsekvenser besparingsförslagen får?

Anf. 53 Kulturminister MARGOT WALLSTRÖM (s)

Fru talman! Jag har lagt fram ett förslag. Regeringen har lagt fram ett förslag till riksdagen, och det är det som riksdagen behandlar just nu. Det är väl inte särskilt svårt. Sedan måste det i det här fallet vara så, precis som i andra departement, att den enskilda myndigheten eller företagsledningen får uppgiften att utföra uppdraget. De ekonomiska ramarna beslutar riksdagen om.

Anf. 54 TALMANNEN

Får jag erinra om att frågorna skall bestå av högst en eller ett par meningar och inläggen vara högst en minut.

Pakistan

Anf. 55 INGER LUNDBERG (s)

Fru talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till statsrådet Pierre Schori.

Den tolvårige pojken Iqbal Masih mördades för en tid sedan i Pakistan. På vilket sätt har Sveriges regering uppmärksammat detta fruktansvärda dåd, och hur kommer Sveriges regering att gentemot den pakistanska regeringen och i agerandet inom EU se till att Iqbar Masih inte har levt förgäves?

Anf. 56 Statsrådet PIERRE SCHORI (s)

Fru talman! Dagen efter mordet på Iqbal, för en vecka sedan, fördömde vi detta. Vi vädjade till de pakistanska myndigheterna att sätta i gång en utredning om fallet och också verka för att den typ av slavarbete som han var ute för att bekämpa i Pakistan skulle upphöra samt att landet skulle följa FN-konventionen och en egen lagstiftning som man har i den här frågan.

Vår ambassad i Islamabad har nu i uppdrag att följa den mordutredning som har inletts. Vi har också utsett en advokat i Lahore, nära den plats där Iqbar mördades, för att följa frågans vidare utveckling. När denna utredning är klar kommer vi att ta ställning till vidare eventuella åtgärder.

Över huvud taget tycker jag att det finns anledning att driva kampen mot barnarbete i denna form, som också har varit slavarbete, kraftfullare i det internationella systemet. Det tänker vi göra.

Anf. 57 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds)

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till statsrådet Ylva Johansson.

I det brittiska skolsystemet finns Voluntary Help. Detta är ett samlingsnamn för föräldrar, f.d. lärare och övriga samhällsmedborgare, som frivilligt hjälper till på olika sätt i den brittiska grundskolan, Primary School. Systemet bygger på skolornas eget initiativ. Detta är ett sätt att ta till vara äldres och andra yrkesgruppers erfarenhet.

Det kanske kan ses som en kommunal fråga, men jag vill ändå fråga vilka möjligheter statsrådet Ylva Johansson har att initiera ett sådant här system i Sverige.

Anf. 58 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Fru talman! Regeringen har prioriterat tre områden inom skolpolitiken. Det är kampen mot segregation och utslagning, att höja kvaliteten på det inre arbetet och att öka elev- och föräldrainflytandet. När det gäller att öka föräldrainflytandet handlar det också om att öppna skolan mot vuxenvärlden och mot andra vuxna, inte bara föräldrar, så att de kan komma in i och medverka i skolan. Jag tror att det skulle ha många goda effekter om skolan kunde bli en gemensam angelägenhet, en grannskapsskola, där det näraliggande samhället med dess verksamheter och människor kommer in i skolan och på olika sätt deltar i arbetet, men också att man är öppen för att eleverna kan delta i den verksamhet som finns runt omkring skolan.

Det här är en utveckling som redan har påbörjats i flera kommuner. Man kan säga att en stor hjälp har varit den avreglering som har skett när det gäller möjligheterna att arrangera t.ex. kommundelsnämnder eller barn- och ungdomsnämnder. Det finns i flera kommuner goda exempel på att man nu försöker öppna skolan och ta in också närsamhället och andra vuxna och föräldrar.

Jag skall gärna medverka till att lyfta fram goda exempel för att på det sättet kunna sprida de här idéerna och visa vad som är möjligt.

Anf. 59 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds)

Fru talman! Jag tackar för svaret, som låter väldigt positivt. Kan statsrådet Ylva Johansson tänka sig en nationell manifestation för att få in denna form av verksamhet på frivillig grund som ett komplement, inte för att försvara indragningar men i stil med det engelska systemet?

Anf. 60 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Fru talman! Jag vill inte utesluta någonting, men jag vill ändå säga att jag tror att en förutsättning för att man skall få ett stort och brett deltagande och kunna känna att skolan är en gemensam angelägenhet är att man får utgå från de lokala förhållandena och att man själv, utifrån de förutsättningar som finns lokalt kring en viss skola, får bygga på den gemenskapen och den viljan att delta som finns där. Jag känner mig mycket tveksam till om nationella upprop verkligen skulle ha önskvärd effekt.

Folkhögskolor

Anf. 61 RUNE RYDÉN (m)

Fru talman! Jag vill ställa två delfrågor som rör folkhögskolorna till statsrådet Tham.

Den ena frågan gäller den allmänna löneavgift som har införts av riksdagen. Folkrörelsehögskolor kan inte få den återförd medan landstings- och kommunalägda folkhögskolor får det. Jag undrar om statsrådet är beredd att göra någonting åt denna skillnad, som innebär upp till en lärartjänst per folkhögskola.

Det andra momentet rör alla de olika typer av lanthushållsskolor som har funnits i landet som det nu endast återstår två av. Även dessa hotas av nedläggning inom kort. Är statsrådet beredd att acceptera att man bildar friskolor på det här området, även om man bara har 16-veckorskurser?

Anf. 62 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Fru talman! Jag är inte beredd att föreslå regeringen några förändringar i de beslut som har fattats när det gäller löneavgiften.

Beträffande friskolor finns ett regelsystem för detta. I den mån nya folkhögskolor kan anpassas till det, eller initiativtagare till nya folkhögskolor kan anpassa sig till det, kommer vi självklart att granska detta på sedvanligt sätt i den process som är föreskriven och eventuellt godkänna eller avslå beroende på hur den processen har utfallit.

Gymnasieskolans industriprogram

Anf. 63 TUVE SKÅNBERG (kds)

Fru talman! Jag har en fråga till skolminister Ylva Johansson.

Alltför få sökande finns till gymnasieskolans industriprogram. Är skolministern beredd att pröva tanken att ändra namnet på industriprogrammet, t.ex. till teknikerprogrammet, för att attrahera fler?

Anf. 64 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Fru talman! Regeringen tillsatte för en kort tid sedan en särskild arbetsgrupp som har till uppgift att kartlägga hur det ser ut med rekryteringen till industriprogrammet och analysera orsakerna till att det på vissa orter är väldigt god rekrytering till industriprogrammet medan det på många andra orter är ytterligt få sökande. Utifrån de erfarenheter man kan göra av den här kartläggningen har arbetsgruppen i uppgift att till mig komma med förslag om eventuella förändringar av industriprogrammet.

Jag tror inte att en namnändring skulle räcka för att öka rekryteringen, men det kan inte uteslutas att kanske det också behövs.

Jag vill också meddela för riksdagens kännedom att det i den arbetsgrupp som nu ser över industriprogrammet finns företrädare också för arbetsmarknadens parter. Jag tycker att det är viktigt att även parterna tar ett ansvar för den här utbildningen.

Anf. 65 TUVE SKÅNBERG (kds)

Fru talman! Det var ett positivt besked. Jag delar synpunkten att en namnändring inte räcker, men jag tolkar skolministern så att det vore ett steg i rätt riktning att prova ett namnbyte.

Anf. 66 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Fru talman! Den arbetsgrupp vi har tillsatt har i uppgift att komma med förslag som kan öka rekryteringen och eventuellt innebära förändringar i programmet. Det står arbetsgruppen fritt att också föreslå en namnändring om man skulle tycka att det vore en lämplig åtgärd.

CSN-kortet

Anf. 67 PETER ERIKSSON (mp)

Fru talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till Carl Tham om CSN-kortet, som regeringen nu tillsammans med Moderaterna och Vänsterpartiet har beslutat att avskaffa.

Jag kan först berätta att det råder en stor oro vid t.ex. Universitetet i Umeå, Luleås tekniska högskola och Högskolan i Östersund för hur effekterna av det här skall bli. Om det visar sig att det här kraftigt kommer att påverka elevtillströmningen till universiteten och högskolorna i Norrland och möjligheterna på sikt att där bedriva effektiv forskning, är Carl Tham då beredd att göra någonting åt det, att ta tillbaka beslutet eller att agera på något annat sätt?

Anf. 68 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Fru talman! Jag vill påminna om att det är riksdagen som har beslutat att avskaffa detta så berömda CSN-kort, dessutom med en synnerligen betryggande majoritet. Jag har inte för avsikt att föreslå några förändringar i det beslutet, men jag befarar inte heller på något vis några drastiska förändringar i tillströmningen till högskolan på grund av detta beslut. Lyckligtvis är det så att de som söker sig till högskolan inte gör det först och främst för att få rabatter på SJ och flyget utan av andra skäl.

Dessutom är jag helt övertygad om att trafikföretagen kommer att erbjuda rabatter, kanske inte fullt så förmånliga som de som har funnits, men säkert väl så förmånliga. Orsaken till att de inte ännu finns är att man ville avvakta riksdagsbeslutet i hopp om att man eventuellt ändå skulle kunna få en statlig subvention.

Nu när det är klart att man inte får det kommer säkert också rabattmöjligheterna. Jag tror att den oro som det talas om snart kan stillas.

Anf. 69 PETER ERIKSSON (mp)

Fru talman! Jag tycker att det verkar som att Carl Tham har litet svårt att förstå att detta land är ganska stort och annorlunda i olika delar. Mellan t.ex. Kiruna och Umeå, som är det närmaste universitetet, har vi ca 60, 70 mil. Det finns även elever söderifrån som måste komma dit.

Menar Carl Tham att rektorerna på universiteten i Luleå, Umeå eller på Tekniska högskolan i Luleå inte kan bedöma situationen och möjligheterna för eleverna och studenterna att få en bra undervisning och söka till dessa högskolor i framtiden? Kan de inte som rektorer göra den bedömningen?

Anf. 70 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Fru talman! Min uppfattning är att detta inte kommer att påverka undervisningen eller forskningen. Det var uppenbarligen också riksdagens uppfattning. Dessutom kommer säkert, som jag sade, erbjudanden om andra rabattmöjligheter.

Det är helt klart att Sverige är ganska avlångt. Det gör att människor som bor i söder också har klagat över att de inte får åka med samma rabatter som tidigare. Men nu är det ändå så, att om man skall göra besparingar, skall man spara på de områden där det ändå har de minsta sociala effekterna.

I förhållande till att skära ner på studiemedel föredrog en stor riksdagsmajoritet att i stället minska de förmånliga reserabatterna. Jag anser att det var ett mycket klokt beslut av riksdagen.

Kärnkraftsanläggningar i Central- och Östeuropa

Anf. 71 EVA GOËS (mp)

Fru talman! Jag riktar mig till statsrådet Pierre Schori. Den 4 april uttalade statsrådet här i kammaren att man skulle ersätta Tjernobyl med två eller tre reaktorer och ett annat kraftverk i Slovakien med två moderna reaktorer.

Understödjer vi i Sverige denna plan att utvidga kärnkraftsparken i Öst- och Centraleuropa?

Anf. 72 Statsrådet PIERRE SCHORI (s)

Fru talman! Vad jag sade vid det tillfället och upprepade häromdagen här i kammaren var att det internationella samfundet har krävt av Ukrainas regering att man stänger Tjernobyl.

Då måste man samtidigt vara beredd – och det är man, och Sverige stöder det kravet – att bistå Ukraina med alternativa energikällor. Den diskussionen pågår ännu med Ukrainas regering.

När det gäller Slovakien är det samma sak. Där gäller det att ersätta ett gammalt kärnkraftverk, eller rusta upp det så att det blir mindre farligt. Den diskussionen är för svensk del ännu inte avslutad.

Vissa länder inom Europeiska unionen och Internationella valutaunionen har gått emot en finansiering för ett sådant ändamål medan andra är för det.

Anf. 73 EVA GOËS (mp)

Fru talman! Orsaken till att jag tar upp den här frågan är att jag var i New York på konferensen om icke-spridnings-avtalet och hörde Hans Blix uttala sig. Vad beträffar hans åsikt vill han sprida kärnkraften hur

mycket som helst i världen, förutom till Öst- och Centraleuropa och till u-länder.

Han tror väl att alla stater är stabila. När man läser hans tal verkar han också tro att kärnkraft hör till förnybara energikällor. Jag undrar var Pierre Schori menar med förnybara eller alternativa kraftkällor. Vad är i så fall "alternativa" kraftkällor?

Anf. 74 Statsrådet PIERRE SCHORI (s)

Fru talman! Det varierar naturligtvis från land till land vad som kan vara alternativa energikällor. Men just i Ukraina- och Slovakienfallet är det enligt regeringarna där just modernare kärnkraft som de är ute efter i första hand. Det som diskussionen gäller är huruvida man skall stödja detta eller inte.

Invandrarungdomar vid universitet och högskolor

Anf. 75 ELISA ABASCAL REYES (mp)

Fru talman! Jag vet inte om jag skall vända mig till Ylva Johansson eller till Carl Tham. Jag ställer frågan, så får ni avgöra själva.

Det finns statistik på hur många ungdomar i den svenska gymnasie- och grundskolan som har ett utländskt hemspråk, eller har ett annat hemspråk än svenska. Finns det tillförlitlig statistik om hur många utländska medborgare som studerar vid svenska universitet?

Såvitt jag har funnit finns det ingen statistik – det är det besked jag har fått av AMS, Arbetsmarknadsdepartementet och Utbildningsdepartementet när jag har ringt – om hur många av den s.k. andra generationens invandrarungdomar som går vidare från skolan till universitets- eller högskolestudier.

Jag undrar om någon av ministrarna med ansvar för utbildning har några sådana fakta, och om de inte har sådana om de har något som helst grepp om situationen.

Anf. 76 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Fru talman! Frågan är mycket motiverad. Men jag måste faktiskt medge att vi inte har något säkert grepp om detta.

Jag har vid olika universitet och högskolor när jag har rest runt försökt att skaffa mig en bild av situationen. Men det finns ingen riktigt säker bild av detta. Det är i och för sig en angelägen sak att ta fram och få ett underlag så att man kan bedöma om det finns olika sociala frågor som eventuellt bör lösas.

Det har på sina håll tagits vissa initiativ av studentkårerna för att stödja invandrarungdomar på högskola. Men det är ännu så länge ganska få som de har varit i kontakt med.

Anf. 77 ELISA ABASCAL REYES (mp)

Fru talman! Jag efterfrågade inte stödåtgärder, utan statistik som man kanske kan dra egna slutsatser av. Jag undrar om ministern avser

att se till att något sådant görs, förutom det frivilliga arbete som bedrivs av studentkårerna.

Anf. 78 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Vissa energipolitiska frågor

Fru talman! Som jag sade tidigare skall vi försöka få fram sådana uppgifter ur den tillgängliga statistiken. Om det behövs får vi göra vissa förändringar i den så att det finns ett sådant underlag i framtiden.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § (forts. från 3 §) **Vissa energipolitiska frågor** (forts. NU20)

Vissa energipolitiska frågor

Anf. 79 PETER ERIKSSON (mp)

Fru talman! Vi bröt ju mitt i en energipolitisk debatt före de muntliga frågorna. Den skall jag nu fortsätta.

Det är nu 15 år sedan folkomröstningen om kärnkraft. Ännu har inte ett enda kraftverk ställts av. Man kan fråga sig: Vadan denna tövan? Varför har vi alla dessa utredningar? Vad är grunden till den oerhörda ängslan och tvekan? Varifrån kommer alla bromsare som gör allt för att förhindra en uthållig samhällsavveckling?

Sverige har enorma möjligheter. Vi har alla chanser att använda den moderna effektiva energiteknik som finns i dag. Hälften av kärnkraftsprogrammet kan effektiviseras bort. Men då måste vi börja nu. Ju längre vi väntar desto svårare blir det att klara en kärnkraftsavveckling.

Vi har gott om biobränslen i Sverige. Framför allt från skogen kan vi hämta stora resurser som vi kan använda för ett modernt energisystem. Vi har vindenergi som med tiden har blivit lönsam och effektiv. I dag går den att utnyttja i stor utsträckning vid en avställning av kärnkraftverken. Vi har solenergi och andra energikällor som kan göras ännu bättre än vad de är i dag. Men redan i dag kan de användas mer än vad som görs. Vi behöver därför ingen kärnkraft.

Vi behöver inte heller någon kol- eller vattenkraft. Jag vill bestämt ta avstånd från dem som på nytt försöker väcka den gamla vattenkraftsfrågan om en utbyggnad av Europas sista orörda älvar. Det är inte bara onödigt, det vore också dåraktigt.

Så till en annan fråga. Eva Goës och jag har skrivit en motion om att förändra det statliga Vattenfall och organisera om det så att det blir ett modernt energiföretag som tar hand om kärnkraften, men att övriga delar läggs på andra händer. Den största aktören på energimarknaden i norra Europa är statliga Vattenfall. I Sverige har Vattenfall en så dominerande andel av elmarknaden att man i praktiken har en monopolliknande ställning. Det har givit vissa fördelar, men i huvudsak har det lett till problem och stor skada för landet.

Miljöpartiet begär inte att Vattenfall skall genomföra vår politik så länge den inte vunnit riksdagens bifall. Däremot kräver vi att Vattenfall arbetar aktivt för att genomföra den politik som regering och riksdag beslutat om. Det har man dock inte gjort. Tvärtom har Vattenfalls ledning vid otaliga tillfällen lagt ner stora resurser för att motverka politis-

ka beslut och propagera för en helt annan energipolitik än den svenska folket röstat fram, både direkt och genom riksdagen. Man har t.ex. under åren gång på gång, genom taxesättning och marknadsföring, agerat för en ökning av energianvändningen. Utöver det inflytande som Vattenfall har genom sin marknadsställning har man t.o.m. lyckats manipulera sig till att skriva mängder av kommunala energiplaner och på så sätt garanterat att även kommunerna driver en politik som stöder Vattenfall.

Nu har vi återigen sett en skandal där Vattenfall agerar för att politikernas och svenska folkets vilja att avveckla kärnkraften skall omintetgöras. Den här gången använder Vattenfall en stor amerikansk konsultfirma för att utveckla en strategi för att försena den svenska kärnkraftsavvecklingen.

Samtidigt har också Vattenfall bromsat och manipulerat utvecklingen av alternativa energikällor.

Vattenfalls ambitioner att lägga under sig allt större områden av den svenska energimarknaden har lett till en maktkoncentration som inte bara gör politiska initiativ svårgenomförbara utan också innebär att energipolitiken i stor utsträckning utvecklas under en mycket svag demokratisk kontroll. Politikerna hamnar i bakvattnet av det statliga företagets egna resurser och ambitioner. Miljöpartiet kräver därför en förändring. Politikerna måste ta makten och sabotage mot den demokratiskt fastlagda energipolitiken måste beivras.

Det viktigaste steget för att få en ändring till stånd är att minska maktkoncentrationen genom att omorganisera och decentralisera Vattenfall. Vattenkraften och värmekraftverken kan med fördel säljas ut till de landsting där de finns. Detta ger enorma möjligheter på två sätt. Dels får staten stora resurser att satsa på meningsfulla jobb och ett uthålligt energisystem, dels får vi en förstärkning av utsugna och svaga regioner i Sverige som på sikt kan bygga upp självförtroende och näringsliv där det behövs. Det ger självtillit som byggs av egna lokala resurser i stället för utsugning och stöd.

Den detaljdistribution, det lokala elnät, som Vattenfall äger och som ökat kraftigt de senaste åren när företaget köpt in sig för att bli ännu starkare inför en eventuell avreglering av elmarknaden bör säljas till lokala distributörer, vilket vanligtvis är de kommunala energibolagen. Även här får vi en sundare marknadssituation i stället för den där Vattenfall i dag ofta tar ut stora övervinster till koncernen.

Man kan fråga sig om landstingen och kommunerna har råd med detta. Det har de. Det rör sig om investeringar med små risker där kapitalet kan lånas upp på finansmarknaden. Dessa investeringar kommer att vara lönsamma inom en relativt kort tid.

Efter den här decentraliseringen och demokratiseringen av Vattenfall återstår främst kärnkraften. Det gör att vi får en tydlig bild av kärnkraftens kostnader. Det blir inte längre möjligt att på samma sätt subventionera kärnkraften. Vi får en möjlighet att ta ett starkare grepp över kärnkraftsavvecklingen och den framtida energipolitiken i Sverige. Det gör att den orm som Vattenfall i dag utgör blir neutraliserad och att demokratiskt valda politiker kan ta tillbaka makten.

Anf. 80 ALF ERIKSSON (s)

Fru talman! Jag skall inte göra några vidare svängar i näringsutskottets betänkande. Jag skall beröra ett avsnitt.

Vi är ett antal socialdemokrater från Västsverige som i motion N427 föreslagit att ITER-projektet skulle kunna etableras på Väröhalvön.

ITER är en forskningsanläggning som skall klargöra om det är möjligt att använda fusionskraften som framtidens outsinliga energikälla.

EU, Japan, Ryssland och USA har ingått ett samarbetsavtal som syftar till att bygga ITER-anläggningen 1998 och under sju år framåt. Det är en investering på ca 50 miljarder.

Fusionsprocessen är en helt annorlunda process än dagens kärnkraft som bygger på att klyva uran. Det ligger inom möjligheternas ram att utvinna lika mycket energi ur en liter havsvatten som i dag erhålls från 300 liter bensin. Ett fusionsverk är självavstängande eftersom plasman slocknar redan vid små störningar. Det är en viktig egenskap ur säkerhetssynpunkt.

I motsats till vad som är sagt här tidigare i dag lämnar fusionskraften inga direkta restprodukter. Det helium som bildas är en ofarlig ädelgas. Däremot blir konstruktionsmaterialen runt processen radioaktiva. Det är relativt små mängder och de är mycket kortlivade i förhållande till dagens kärnavfall. Efter tio år återstår endast en hundradel av radioaktiviteten. Det aktuella ITER-projektet är en ren forskningsanläggning som inte är avsedd att lämna någon el.

Fru talman! Det är alltså ett mycket stort projekt som kommer att få stor betydelse för den region där anläggningen kommer att byggas. Konsekvenserna för näringsliv och sysselsättning blir mycket stora. Under anläggningsskedet skapas ca 4 000 arbetstillfällen. Värdet av direkta order till industrin kan uppgå till minst 30 miljarder. Den s.k. spinn off-effekten blir troligen ännu större. Regionen kommer att hamna i centrum för världens uppmärksamhet när det gäller forskning och teknisk utveckling.

Det land som får bygga projektet kan räkna med en uppblomstring såväl teknologiskt som forskningsmässigt. 500 av världens främsta forskare kommer tillsammans med ca 1 000 högskoleutbildade tekniker att arbeta vid projektet i 20 års tid.

Var skall då projektet utföras? Europa borde vara intressant. Då skulle inte någon stormakt bli favoriserad. Om projektet kommer till Europa borde Sverige vara ett lämpligt land. Till vår fördel talar neutraliteten, den unika miljö som vi kan erbjuda och det erkänt höga tekniska kunnandet som vi kan erbjuda.

Västsverige har en lång tradition som industriregion. Utvecklingen var positiv så länge de tunga industriprodukterna inte var helt utvecklade. Nu är varven borta, och det är bilindustrin som dominerar. Det är mycket riskfyllt att vara så beroende av en enda produkt.

Västsverige och Väröhalvön kan uppfylla alla de villkor som ställs på ITER-projektet. Infrastrukturen är väl utbyggd, och Varberg–Göteborg utgör ett arbetsmarknadsområde. Närheten till Göteborg är natur-

ligtvis en förutsättning för projektet. Universitetet och Chalmers tekniska högskola är aktade namn ute i världen. Chalmers, som kan bli ITER-projektets forskarbas, har länge deltagit i den internationella fusionsforskningen.

Fru talman! Jag delar i stort de bedömningar som utskottsmajoriteten har gjort, och jag ser fram emot frågans vidare behandling.

Anf. 81 EVA GOËS (mp)

Fru talman! Det är jag som är citerad här. Låt mig läsa innantill vad som står om International Thermonuclear Experimental Reactor.

Vid fusion slås som bekant två atomkärnor av tungt väte, deuterium och tritium, samman till en kärna av helium varvid det frigörs energi. Fusionen förutsätter en temperatur på 100 miljoner grader om tritium används, den tyngsta väteisotopen. Omgivningen skall skyddas mot den höga temperaturen genom starka elekromagnetiska fält. Supraledande magneter håller fusionsreaktorerna svävande. Vid fusionen uppstår bl.a. en nickelisotop med halveringstiden 75 000 år. Tritium som har halveringstiden 12,3 år försvinner så småningom. Å andra sidan är det farligt under de första århundradena om det trots alla försiktighetsåtgärder ändå kommer ut i t.ex. vatten som människor och djur sedan dricker och på ett eller annat sätt får in i kroppen.

Vad är rätt? Jag ställer den frågan till föregående talare. Vem har rätt i den här frågan om ITER?

Fru talman! I övrigt vill jag yrka bifall till reservation 14, eftersom Peter Eriksson glömde att göra det.

Anf. 82 ALF ERIKSSON (s)

Fru talman! Jag vet inte vilket material Eva Goës har tillgång till. I allt det material som jag har gått igenom under det senaste året när det gäller ITER-projektet har det framgått att ITER inte alstrar något högaktivt avfall. Det är en av de stora fördelarna med fusionsprocessen.

Anf. 83 EVA GOËS (mp)

Fru talman! Naturligtvis alstras det avfall. Alf Eriksson var inne på det tidigare. På ett eller annat sätt kontamineras omgivningen. Man måste faktiskt säga att det kommer att bli en arbetsplats med strålningsrisker, eller hur?

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 2 (lagstiftning om kärnkraftsavveckling senast år 1998)
1. utskottet
2. res. 1 (mp)
Votering:
260 för utskottet
15 för res. 1

1 avstod
73 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 137 s, 60 m, 19 c, 14 fp, 17 v, 13 kds
För res. 1: 15 mp
Avstod: 1 c
Frånvarande: 24 s, 20 m, 7 c, 12 fp, 5 v, 3 mp, 2 kds

Mom. 3 (lagstiftning om kärnkraftsavveckling senast år 2005)
1. utskottet
2. res. 2 (mp)
Votering:
267 för utskottet
16 för res. 2
1 avstod
65 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 137 s, 67 m, 19 c, 14 fp, 17 v, 13 kds
För res. 2: 16 mp
Avstod: 1 c
Frånvarande: 24 s, 13 m, 7 c, 12 fp, 5 v, 2 mp, 2 kds

Mom. 4 (lagstiftning om kärnkraftsavveckling senast år 2010)
1. utskottet
2. res. 3 (c, v, mp)
Votering:
235 för utskottet
53 för res. 3
61 frånvarande
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 137 s, 70 m, 15 fp, 13 kds
För res. 3: 20 c, 17 v, 16 mp
Frånvarande: 24 s, 10 m, 7 c, 11 fp, 5 v, 2 mp, 2 kds

Mom. 5 (driftstillstånd för Ringhals 2)
1. utskottet
2. res. 5 (mp)
Votering:
248 för utskottet
16 för res. 5
24 avstod
61 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 137 s, 70 m, 12 c, 15 fp, 1 v, 13 kds
För res. 5: 16 mp
Avstod: 8 c, 16 v

Frånvarande: 24 s, 10 m, 7 c, 11 fp, 5 v, 2 mp, 2 kds

Mom. 17 (omstrukturering av Vattenfall AB)
1. utskottet
2. res. 14 (mp)
Votering:
236 för utskottet
16 för res. 14
34 avstod
63 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 137 s, 36 m, 19 c, 15 fp, 16 v, 13 kds
För res. 14: 16 mp
Avstod: 34 m
Frånvarande: 24 s, 10 m, 8 c, 11 fp, 6 v, 2 mp, 2 kds

Mom. 19 (statens borgensåtagande inom energiområdet m.m.)
1. utskottet
2. res. 15 (mp)
Votering: 2
272 för utskottet
16 för res. 15
61 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 138 s, 70 m, 20 c, 15 fp, 16 v, 13 kds
För res. 15: 16 mp
Frånvarande: 23 s, 10 m, 7c, 11 fp, 6 v, 2 mp, 2 kds

Mom. 30 (utvecklingen av vindkraft)
1. utskottet
2. res. 19 (c, fp, v, mp)
Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 35 (investeringsbidrag till små elproduktionsanläggningar)
1. utskottet
2. res. 27 (fp)
Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 36 (åtgärder för effektivare energianvändning, m.m.)
1. utskottet
3. res. 29 (c)
Votering:
238 för utskottet
19 för res. 29
31 avstod
61 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet:	138 s, 70 m, 1 c, 15 fp, 1 v, 13 kds
För res. 29:	19 c
Avstod:	15 v, 16 mp
Frånvarande:	23 s, 10 m, 7 c, 11 fp, 6 v, 2 mp, 2 kds

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Beslut om samlad votering

På förslag av talmannen medgav kammaren att lagutskottets betänkanden LU25 och LU27 samt jordbruksutskottets betänkande JoU16 fick avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

6 § Höjning av anläggningshavarnas ansvarsbelopp för atomskador

Höjning av anläggningshavarnas ansvarsbelopp för atomskador

Föredrogs
Lagutskottets betänkande 1994/95:LU25
Höjning av anläggningshavarnas ansvarsbelopp för atomskador (prop. 1994/95:134)

Anf. 84 LENNART DALÉUS (c)

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 2 vid betänkande 25 från lagutskottet. Jag gör det därför att detta betänkande handlar om en av de största konstigheterna på kärnkraftsområdet. Det är nämligen så, fru talman, att om en av Barsebäcksreaktorerna skulle haverera – det är osannolikt men tänkbart – på ett sådant sätt att en stor olycka i realiteten inträffar, går den som äger Barsebäcksreaktorn, dvs. Sydkraft, helt skadeslös ur hela händelseförloppet. Sydkraft har nämligen en sakförsäkring som uppgår till ungefär 10 miljarder per reaktor. Den gör att Sydkraft får ersättning för hela sin sak, faktiskt också för kraftbortfall och mycket annat.

De som bor kring Barsebäck eller över huvud taget de som drabbas av den här olyckan får en spottstyver att dela på. De skulle tidigare ha kunnat få 1,2 miljarder kronor via försäkringar från kraftföretagen – försäkringar som kraftföretaget har ålagts att ha för möjlighet att ge ersättning till tredje man. Det är det beloppet, fru talman, som nu med regeringens och även utskottets majoritetsförslag höjs till litet drygt 1,9 miljarder kronor.

Ovanpå detta belopp går staten in med ett statsansvar som höjer den totala ersättningsnivån till en summa i storleksordningen 3 miljarder kronor.

Allt detta sker genom en undantagslagstiftning i Sverige, atomansvarighetslagen. Den har en motsvarighet i det amerikanska systemet vilken kallas Price-Anderson Act, tillkommen på 50-talet liksom atom-

Höjning av anläggningshavarnas ansvarsbelopp för atomskador

ansvarighetslagen för att stötta och gynna kärnkraften – inte för att vara ömsint om dem som drabbas av den utan för att göra det möjligt för kärnkraftsindustrin att undandra sig stora kostnader och risker.

Det är en uppenbart stötande lagstiftning. Den är stötande på många sätt. Den är stötande rent marknadsekonomiskt. Den innebär att kärnkraften, liksom andra energikällor, icke bär alla sina kostnader. Det är ett av de kraftfullaste ingreppen i en fungerande marknadsekonomi. Man undandrar dem som skall bära kostnaderna detta ansvar.

Genom att undantagslagen finns, vilket ger detta mycket begränsade ersättningsbelopp, finns det också en undantagsbestämmelse i hemförsäkringen hos alla de ledamöter som sitter här i kammaren.

Hemförsäkringar i Sverige täcker det mesta här på jorden. De täcker t.ex. skador vid vattendammras. De täcker effekter av jordbävningar från, tror jag, 4,5 på Richterskalan. Men vattendammraset är kanske det intressantaste, eftersom en energikälla alltså på det sättet finns med i hemförsäkringen.

Men hemförsäkringen gör undantag för två saker. Det ena är världskrig, och det andra är kärnkraftsolycka. Där ser man, fru talman, vilket sällskap kärnkraften befinner sig i. Men man ser också att det på grund av denna undantagslagstiftning är omöjligt för gemene man att själv försäkra sig i sin egen hemförsäkring. Det går inte.

Man har alltså inte ett tillräckligt skydd på grund av atomansvarighetslagen, och man har ingen möjlighet att i sin hemförsäkring försäkra sig emot effekterna av en kärnkraftsolycka. Det är det ena som är stötande, fru talman.

Det andra som är stötande är att Sydkraft i mitt exempel kan äga skogar i Dalarna, fabriksanläggningar i Norrland och fastigheter i Stockholm utan att tillgångarna dras in i Sydkrafts ersättning till tredje man. Det enda Sydkraft ställer upp med är den försäkring som i förslaget är på litet drygt 1,9 miljarder kronor. De kringboende får stå för den kostnad som olyckan har åsamkat omgivningen.

Detta, fru talman, är stötande.

Hela förfarandet är stötande också på ett tredje sätt – från svensk utgångspunkt. Andra länder har nämligen en annan och strängare lagstiftning. I Tyskland har man en lagstiftning som tvingar företaget att ställa upp med hela sin förmögenhet om olyckan skulle vara framme. I Nederländerna har man, liksom för övrigt i Tyskland, ett högre ansvarsbelopp än det som föreslås i propositionen och numera också av utskottet. Ansvarsbeloppet är betydligt högre för kraftföretaget. Andra länder som inte har skrivit på de två aktuella konventionerna, som Schweiz och USA, har också väsentligt strängare lagstiftning.

Lagstiftningen är generellt direkt stötande. Dessutom lägger sig Sverige fortfarande, med det aktuella förslaget, långt under andra länder i Europa.

Det kan vara intressant att notera hur det är i Tyskland. Det sägs bl.a. i utskottsbetänkandet och i andra sammanhang att vi enligt konventionerna inte får lägga ett större ansvar på kraftföretagen än vad vi nu är på väg att göra. Men Tyskland, som har skrivit på avtalen, har

gjort detta. Tyskland är med i EU. Tyskland, som det går bra för ekonomiskt, har lagt ett strängare ansvar på kraftföretagen.

Fru talman! Detta leder till slutsatsen att vi måste fatta beslut som innebär att kraftföretagen åläggs ett större ansvar – ett beslut som innebär att kraftföretagen skall ta större delen av ansvaret om en olycka skulle vara framme.

Fru talman! Det är i själva verket det som står i förarbetena och i de svenska besluten. Det är kraftföretagen som skall ta huvuddelen av ansvaret.

Man blir litet undrande när man ser materialet. Om vi är överens om att kraftföretagen skall ta huvuddelen av ansvaret måste vi kunna mäta kostnaderna. För att kunna utmäta hur stor del kraftföretagen skall ta måste man rimligen veta hur stort *hela* ansvaret är, dvs. hela kostnaden – hela effekten – av en olycka. Först därefter kan man ge kraftföretagen huvuddelen av ansvaret.

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till dem från majoritetens sida som icke vill öka ansvaret för kraftföretagen. Hur stor har man bedömt att hela kostnaden – hela effekten – av en olycka är?

Har man gjort bedömningen att kostnaden är ungefär 3,8 miljarder kronor och att man kan lägga litet drygt hälften av den summan på kraftföretagen? Har man gjort någon annan bedömning? Har man inte gjort någon bedömning alls?

Om man har bedömt kostnaden till 3,8 miljarder har man gjort en världsunikt låg bedömning av den möjliga effekten av en olycka.

Fru talman! Lagstiftningen är stötande. Förslaget från lagutskottet är orimligt. Jag vidhåller självfallet mitt yrkande om bifall till reservation 2.

Anf. 85 TANJA LINDERBORG (v)

Fru talman! Jag skall dra mitt strå till stacken för att vi skall få drägliga arbetsförhållanden i juni. Därför fattar jag mig mycket kort.

Jag skall först be att få yrka bifall till reservation nr 1.

Vänsterpartiets grundinställning är känd sedan många år. Vi har i flera motioner uttalat att ansvaret för atomskador självfallet i första hand skall bäras av kärnkraftsindustrin och som en konsekvens av det att anläggningshavarnas skadeståndsansvar skall vara obegränsat.

Att införa ett sådant ansvar omedelbart är som vi ser det praktiskt omöjligt. Därför anser vi att man i vart fall bör höja ansvarsbeloppet till samma nivå som i Nederländerna.

Vi från Vänsterpartiet menar också att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om hur ansvarsbeloppet successivt kan höjas fram till år 2010 med sikte på att anläggningshavarnas ansvar skall vara obegränsat.

Anf. 86 DAN ERICSSON (kds)

Fru talman! Vi avhandlade i den förra debatten energipolitiken i stort. Nu gäller det ansvarsfrågorna.

Jag vill påpeka att det i det delbetänkande om elmarknadens avreglering som Energikommissionen presenterat finns tydliga fingervis-

Höjning av anläggningshavarnas ansvarsbelopp för atomskador

ningar för det fortsatta arbetet. Det står bl.a. att principen att förorenaren skall betala skall vara en utgångspunkt för det fortsatta arbetet.

Det innebär enligt min mening att samtliga kostnader för kärnkraftscykeln och riskbedömningen om en allvarlig olycka händer skall belasta kärnkraftsproducenterna.

Det är tre viktiga frågor. Det handlar givetvis om uranbrytningen. Det handlar om slutförvaringen. I det fall vi diskuterar nu handlar det om ansvaret för kostnaderna vid en kärnkraftsolycka och det självklara i att detta skall ligga hos ägaren.

I betänkandet bifalls regeringens förslag om en höjning av ansvarsbeloppet från 1,2 till 1,9 miljarder, men det är ändå småpotatis i sammanhanget.

Kristdemokraternas förslag är att ansvarsbeloppet höjs till den summa som gäller i Holland – precis det som nyss sades. Den är på 2,7 miljarder. Man skall sedan också se på möjligheterna att ha ett obegränsat ansvar för ägarna.

Det innebär premiebetalningar till försäkringsbolag på helt andra nivåer än i dag.

Lennart Daléus har redan påpekat det orimliga i att sakförsäkringarna för de olika reaktorerna är tecknade till betydligt högre belopp än vad basansvarsförsäkringen i atomansvarighetslagen är. Det är definitivt inte logiskt.

Fru talman! I betänkandet finns tre reservationer som ligger i linje med kristdemokraternas syn. Eftersom vi saknar ordinarie ledamot i lagutskottet får vi göra våra yrkanden direkt i kammaren. För att inte ytterligare belasta kammarens tid yrkar jag bifall till reservation nr 1, som ligger närmast kristdemokraternas motionskrav om ytterligare höjning av anläggningshavares skadeståndsansvar samt en inriktning på att anläggningshavares ansvar så småningom skall vara obegränsat.

Anf. 87 EVA GOËS (mp)

Fru talman! Lennart Daléus har så förträffligt förklarat varför vi inte kan ställa upp på den nya skrivningen i atomansvarighetslagen. Det finns undantagslagstiftning både vad gäller de lagar riksdagen stiftar och hemförsäkringen. Man är inte ens garanterad försäkring vid kärnkraftsolyckor.

Vi i Miljöpartiet har gått mycket längre. Vi anser att länder som gränsar till vårt land också skall få skadestånd. Det har förekommit utbyte mellan de danska och svenska justitieministrarna om samråd. Det gäller naturligtvis riskerna med Barsebäck.

Vi kräver alltså ett tillägg till atomansvarighetslagen med innebörden att innehavaren av en atomanläggning i Sverige bär obegränsat skadeståndsansvar med avseende på skador utanför Sveriges gränser vållade av en atomolycka.

Om marknadsekonomiska principer skulle gälla för kärnkraftsindustrin skulle den tvingas avveckla sig själv. Skulle vi räkna ut ungefär vad Tjernobyl har kostat skulle vi komma fram till att det är runt tusen miljarder. Det är så hiskliga siffror att man inte ens kan begripa dem.

Man har privatiserat vinsterna men socialiserat kostnaderna i Sverige i dag. Det är väl inte marknadsekonomiska principer?

Vi tycker att de som har kärnkraftsanläggningar skall ha det totala skadeståndsansvaret. Den ökning som föreslås från regeringshåll och från något håll till är alldeles för blygsam. Det är ett dåligt förslag.

Med det yrkar jag bifall till reservation 3.

Anf. 88 ANITA PERSSON (s)

Fru talman! Vi har att nu behandla regeringens proposition om en höjning av anläggningsinnehavarnas ansvarsbelopp när det gäller atomskador. Förslaget innebär att ansvarsbeloppet höjs från 1,2 miljarder kronor till 175 miljoner SDR, s.k. särskilda dragningsrätter. Det motsvarar ca 1 925 miljoner svenska kronor. Anledningen till att man går över till SDR är att man skall slippa bl. a. valutajusteringar.

Sverige är tillsammans med 13 andra västeuropeiska stater anslutet till den s.k. Pariskonventionen och dess tilläggsprotokoll. Det innebär att innehavaren av en atomanläggning är ansvarig för skador som uppkommer i samband med driften av anläggningen oberoende av vem som vållat skadan. Ansvaret skall enligt konventionen vara begränsat till ett visst belopp för varje olycka och vara täckt av en försäkring eller annan ekonomisk garanti.

Sverige har tillsammans med elva av Pariskonventionens stater undertecknat den s.k. Brysselkonventionen, vilket medför en civilrättslig reglering av ersättningen från statsmedel vid stora olyckor.

Detta ersättningssystem verkar i flera led. Det första steget utgörs av anläggningsinnehavarens ansvar. Det andra steget innebär att den stat där innehavarens anläggning är belägen skall bidra till att täcka skadorna upp till ett visst belopp. I det tredje steget skall de stater som är anslutna till tilläggskonventionen, de s.k. Brysselstaterna, därutöver gemensamt betala efter en särskilt angiven beräkningsgrund.

Därutöver har i atomansvarighetslagen förts in ett fjärde steg, som innebär ett civilrättsligt ansvar för svenska staten och som ekonomiskt uppgår till 3 miljarder kronor per olycka. Om detta inte skulle räcka till för att kunna ersätta uppkomna skador kan ytterligare gottgörelse utgå från staten. Men då måste man ta upp det i riksdagen för att få en särskild lagstiftning. Något belopp är inte fastställt.

Förutom Pariskonventionen finns även en Wienkonvention. Denna har Sverige inte tillträtt. Det beror på att det skulle medföra rättstekniska problem. 1988 tillkom då ett protokoll som länkar samman de båda konventionerna. Detta protokoll har undertecknats av ett 20-tal stater, däribland de nordiska länderna. Det innebär att ansvaret enligt den ena konventionen gäller också till förmån för de skadelidande i stater som är anslutna till det andra konventionssystemet.

Frågan om omfattningen och utformningen av statsansvaret för atomskador är redan uppmärksammad inom IAEA, det internationella atomenergiorganet. Det finns bl.a. en rekommendation om att IAEA under första halvåret 1996 skall anordna en konferens för en revision av Wienkonventionen. Då resultatet av detta arbete kan få betydelse för svensk del anser regeringen och även utskottet att det finns skäl att

Höjning av anläggningshavarnas ansvarsbelopp för atomskador

vänta med att ta ställning till om det behövs ändringar av det särskilda statsansvaret.

1990 föreslog OECD:s särskilda atomenergiorgan NEA att de belopp som anläggningsinnehavaren skall ansvara för skall höjas till minst 150 miljoner SDR, ca 1,2 miljarder svenska kronor.

I propositionen föreslår regeringen att ansvarsbeloppet för anläggningsinnehavarna höjs till ett belopp motsvarande 175 miljoner SDR. Denna höjning innebär att den ökade kapacitet som finns på försäkringsmarknaden nu tas i anspråk för en höjning av de ansvarsbelopp som åvilar en atomanläggningsinnehavare.

Med anledning av propositionen har det inlämnats ett flertal motioner som lett till reservationer till betänkandet.

Förhållandet är för närvarande sådant att Sverige är, som jag sagt tidigare i mitt inlägg, anslutet till Pariskonventionen med tilläggsprotokoll. Detta innebär att den som drabbas av en olycka inom kärnkraftsindustrin får full ersättning för sina skador. Svenska staten och anläggningsinnehavaren svarar gemensamt för skadeståndsanspråk på totalt 3 miljarder kronor och svenska staten gemensamt med övriga Brysselstater upp till 3,3 miljarder. Därutöver medger atomansvarighetslagen att skadestånd dessutom kan utgå med belopp som överstiger de i lagen angivna gränserna i särskilda fall.

Energikommissionen, som arbetar med att komma med förslag till lösning av hur vi skall komma till rätta med Sveriges energibehov, har även till uppgift att uppmärksamma förutsättningarna för en utveckling av ersättningsansvaret i ett internationellt sammanhang. Som jag sade tidigare kan arbetet inom IAEA få betydelse även för svensk del.

Herr talman! Utskottet instämmer i regeringens bedömning, att man skall avvakta innan några ändringar övervägs beträffande statsanslaget, men anser att det är angeläget att regeringen tar initiativ till ändring i atomansvarighetslagen så snart det finns ett tillfredsställande beslutsunderlag.

När det gäller den centrala frågan om skadeståndsansvaret vidhåller utskottet sin grundinställning, att ansvaret för atomskador i första hand skall bäras av kärnkraftsindustrin.

Utskottet ser med tillfredsställelse på att regeringen nu har lagt fram förslag om en höjning av beloppsgränsen för anläggningsinnehavarens ansvar. Höjningen innebär att ett större ekonomiskt ansvar nu lyfts över på kärnkraftsindustrin och ligger därmed i linje med tankegångarna i motionerna. Att helt lägga över ansvaret på anläggningsinnehavarna är inte förenligt med Pariskonventionen, som Sverige är anslutet till. Därför måste en begränsning av ansvarighetsbeloppet bibehållas.

Utskottet anser emellertid att det är angeläget att regeringen arbetar för att på det internationella planet ta till vara de möjligheter som finns till förbättringar av ansvarssystemet vid atomskador.

Utskottet understryker nu liksom i tidigare betänkanden vikten av att regeringen noga följer utvecklingen på området och så snart förhållandena medger återkommer med förslag om ett ökat skadeståndsansvar för anläggningsinnehavarna.

Höjning av anläggningshavarnas ansvarsbelopp för atomskador

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 89 LENNART DALÉUS (c) replik

Herr talman! Jag vill ställa tre förhållandevis enkla frågor till Anita Persson. Den första är litet mera allmänmänsklig. Anser Anita Persson, regeringen och socialdemokraterna att det är rimligt att Sydkraft vid en olycka i en Barsebäcksreaktor går skadeslöst och får 10 miljarder för sin reaktor och inte behöver ställa upp med sin övriga förmögenhet? De kringboende får av anläggningsinnehavaren via försäkringar 1,9 miljarder. Det är en droppe i havet vid en tänkt olycka att dela på. De är dessutom förhindrade att i sina hemförsäkringar försäkra sig mot konsekvenserna. Anser Anita Persson, socialdemokratin och regeringen att detta är rimligt? Är inte detta stötande?

Min andra fråga är: Har Anita Persson något svar på varför andra länder som Tyskland och Nederländerna, som har skrivit på samma konventioner som vi, har ett väsentligt högre och dessutom obegränsat ansvar på ett annat sätt och varför länder utanför konventionen, som Schweiz och USA, har väsentligt högre belopp? Har Anita Persson och socialdemokratin någon förklaring till hur detta kommer sig?

Min tredje fråga är: 1,9 miljarder är satt som anläggningsinnehavarens del, och det svenska regelverket innebär att anläggningsinnehavaren skall stå för huvuddelen av kostnaderna. Är det då Anita Perssons och socialdemokratins allvarliga mening att den övre gränsen vid en tänkbar olycka vid ett kärnkraftverk ligger vid 1,9 – 2,5 miljarder gånger två? Det måste vara slutsatsen. Där ligger det övre beloppet vid en olycka. Är det verkligen er allvarliga mening?

Anf. 90 ANITA PERSSON (s) replik

Herr talman! Den här propositionen bygger på en proposition som den förra borgerliga regeringen lade fram. Riksdagen fattade sitt beslut 1992. I den förra regeringen ingick också Centerpartiet. Jag kan inte förstå varför Centerpartiet då inte drev de här frågorna utan ställde sig bakom propositionen.

När det gäller beloppen för anläggningsinnehavarna är de begränsade till det utrymme som finns inom försäkringsområdet. Man har ansett att det är detta man kan klara av inom ramen för de olika konventionerna.

Anf. 91 LENNART DALÉUS (c) replik

Herr talman! Det här var inte ens i närheten av ett svar på mina frågor. Däremot försöker Anita Persson göra gällande att Centern inte hade agerat i den här frågan under den förra regeringsperioden. Som Anita Persson vet – hon sitter ju i lagutskottet – är en av de motioner som vi nu behandlar i anslutning till betänkandet en kommittémotion från Centern från den förra mandatperioden. På det sättet markerade vi avstånd från den förra regeringens agerande i denna fråga. Att sedan lagutskottet inte har behandlat den förrän nu är knappast någonting som motionärerna skall lastas för.

Säkert finns det begränsningar i försäkringskapaciteten. Men de begränsningarna går nu ensidigt ut över tredje man, inte över anläggningsinnehavaren. Det måste uppfattas som direkt stötande. Anläggningsinnehavaren går helt skadeslös ur en olycka. Tredje man drabbas med hänvisning till att beloppet för försäkringen är begränsat.

Hur kan de andra länderna, som har skrivit på samma konventioner och har samma regler, ha ett högre belopp för anläggningsinnehavarna än Sverige? Är det inte litet stötande att anläggningsinnehavaren kan smita undan det hela, medan tredje man drabbas?

Herr talman! Har Anita Persson någon uppfattning om av vilket belopp som 1,925 miljarder är huvuddelen? Det är nämligen kriteriet. 1,925 skall enligt svenska bestämmelser vara huvuddelen av ansvaret. Är det totala ansvar som kan tänkas alltså drygt 3,8 miljarder kronor? Det är ett belopp som är okänt i den övriga världen när det gäller att bedöma kärnkraftens risker.

Anf. 92 ANITA PERSSON (s) replik

Herr talman! Tredje man drabbas inte värre än anläggningsinnehavarna gör. Det finns olika steg i konventionerna. Staten kan, om det skulle vara erforderligt, stifta extra lag för att täcka de kostnader som man kan drabbas av. Därför yrkar jag fortfarande bifall till både propositionen och hemställan i betänkandet.

Anf. 93 EVA GOËS (mp) replik

Herr talman! Enligt den amerikanska s.k. Sandiarapporten kan kostnaden uppskattas till ca 400 000 miljoner kronor för en medelstor olycka och till 12 000 000 miljoner för en stor olycka. Siffrorna är baserade på amerikanska värden för människoliv. Med svenska värden blir siffrorna ungefär 340 000 miljoner resp. 8,5 miljarder kronor.

Dessa uppgifter finns tillgängliga, så man kan utgå från de siffrorna.

Man pratar mycket om PPP, Polluter Pay Principal. Jag förstår inte varför svenska staten skall subventionera kärnkraften. Som tidigare nämnts blir inte anläggningsinnehavarna skadeståndsskyldiga. De har en hel mängd skalbolag och kan undkomma ersättningsanspråk.

Jag frågar mig: Har man inte preciserat den här siffran efter hur mycket pengar som finns tillgängliga och inte utifrån någon faktisk riskbedömning?

Anf. 94 DAN ERICSSON (kds)

Herr talman! Det kanske är meningslöst att begära replik, men jag ville ställa två frågor till Anita Persson.

Den premie som anläggningsinnehavarna betalar för olika reaktorer är kanske 1 eller 2 miljoner per år. Anser Anita Persson att detta är rimligt i förhållande till de kostnader som skulle uppstå om en olycka trots allt skulle hända?

Min nästa fråga till Anita Persson bygger på en konstruktiv tanke. Staten ikläder sig nu ett rätt stort ansvar. Skulle man inte kunna tänka sig att staten tar ut en sorts premie av bolagen för detta ansvar? Skulle

det kunna vara en sorts komplettering som vi skulle kunna komma vidare med snabbt? Det är konkreta frågor.

Höjning av anläggningshavarnas ansvarsbelopp för atomskador

Anf. 95 ANITA PERSSON (s)

Herr talman! Hela den del som handlar om hur statsanslaget skall finansieras är föremål för överväganden. Det är sådant som man kommer tillbaka med när man har haft överläggningar om Wienkonventionen. Regeringen följer hela tiden de här frågorna. Även Energikommissionen tittar ju på detta.

Jag tycker att det är mycket viktigt att regeringen nu har kommit med ett förslag. 1992 fattade vi det förra beslutet om att höja ersättningarna. Nu har man funnit att det finns ett försäkringsutrymme och då höjer vi igen. Jag tycker att det är viktigt att vi hela tiden följer detta. Men det måste finnas ett utrymme inom försäkringsområdet, så att försäkringsbolagen kan klara av att täcka kostnaderna.

Vad man får betala är upp till försäkringsbolagen. De bedömer vad de anser att det här är värt. Det är inte vi som lagstiftar om försäkringsbolagens avgifter.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 8 §.)

7 § Elektronisk dokumenthantering inom exekutionsväsendet m.m.

Föredrogs
Lagutskottets betänkande 1994/95:LU27
Elektronisk dokumenthantering inom exekutionsväsendet m.m. (prop. 1994/95:168)

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 8 §.)

8 § Miljön – Vårt gemensamma ansvar

Miljön – Vårt gemensamma ansvar

Föredrogs
Jordbruksutskottets betänkande 1994/95:JoU16
Miljön – Vårt gemensamma ansvar (skr. 1994/95:120)

Anf. 96 PETER WEIBULL BERNSTRÖM (m)

Herr talman! Jordbruksutskottets betänkande nr 16 har underrubriken Miljön – Vårt gemensamma ansvar. Att det handlar om vårt gemensamma ansvar understryker jag gärna.

Under den förra mandatperioden gjordes viktiga framsteg på miljöområdet. Som en av fyra huvudpunkter i den regeringsförklaring som presenterades av den borgerliga regeringen 1991 ingick att forma en långsiktig och hållbar utveckling mot en ren miljö.

En utveckling mot ökat kretslopp inleddes, en ny skogsvårdslag infördes och användningen av ekonomiska styrmedel ökade, t.ex. energiskatteomläggningen 1993.

Dessutom lades ett förslag till en samlad miljölagstiftning fram i en ny miljöbalk. Här samlades det mesta av den lagstiftning som berör miljön, vilket skulle göra miljölagstiftningen mer överblickbar och därmed effektivare. Dessutom skulle straffen mot miljöbrott skärpas.

I vår partimotion, Jo609, som delvis behandlas i det här betänkandet, framhåller vi att i framtiden kommer det gemensamma miljöarbetet inom EU att ge Sverige nya möjligheter att påverka och förbättra de europeiska insatserna för en god miljö. Genom samarbete över gränserna finns nu, i och med vårt medlemskap, möjlighet att möta de gemensamma miljöproblemen med en större kraft än vad varje enskild nation var för sig kan uppnå. Vi har föreslagit att Sverige i EU-arbetet skall prioritera de gränsöverskridande miljöproblemen och verka för att miljö- och energiskatter utformas så att de kan motverka miljöförstöring.

Den svenska miljöpolitiken inom det europeiska samarbetet bör ha som mål att bevara de svenska miljökraven inom de områden där dessa är högre än inom EU och samtidigt verka för en anpassning av de gemensamma reglerna till den svenska nivån. Vidare bör målet vara att ta bort politiska regleringar inom EU som förhindrar en god utveckling på miljöområdet. Vi menar också att det dessutom skall vara en viktig målsättning att stärka det europeiska samarbetets intresse för Östersjöområdets miljö.

Det är glädjande att regeringen i sin skrivelse och utskottet i betänkandet ger uttryck för samma principiella inställning.

Vi har dessutom föreslagit att klimatfrågan skall ges hög prioritet mot bakgrund av dess globala effekter. Försurningen tillhör kanske vårt allvarligaste nationella miljöproblem, på grund av Sveriges känslighet för surt nedfall. Men även koldioxidfrågan kräver en alldeles särskild uppmärksamhet. Här kan vi också med tillfredsställelse notera att vi i utskottet har en gemensam syn.

Vi har också framhållit att framtida generationer kommer att ställa stora krav på miljön och vi märker nu hur människor alltmer engagerar sig i miljöfrågor. Man engagerar sig på sina arbetsplatser och i sitt dagliga handlande. Man ställer krav på kommuner och företag. Vi kan se hur människor tar ett ansvar för dessa frågor, ett ansvar som ökar med insikt, kunskap och möjligheter att kunna påverka.

Det är just detta som gör Agenda 21-arbetet så spännande, därför att här är det den enskilda människan som inte bara ges en möjlighet, utan även en uppmuntran att delta, att påverka. Därför blir jag litet ängslig när jag ser att regeringen har beslutat tillkalla en kommitté som skall utveckla, fördjupa och förankra Agenda 21. Jag hoppas att kommitténs uppdrag stannar vid att samla upp det som kommit fram ute i landet för att sedan rapportera det till regering och till uppföljningen av UNCED. Det vore olyckligt om det som jag upplever som så värdefullt med Agenda 21, nämligen underifrånperspektivet, skulle förfuskas och myndigheter och professionella politiker trycka på uppifrån.

Herr talman! Vi beklagar att regeringen beslöt att återkalla förslaget till miljöbalk i höstas. Den skulle enligt den borgerliga regeringens förslag ha trätt i kraft om två månader. Det hade inneburit att vi från halvårsskiftet i år hade haft en ny, sammanhållen betydligt effektivare miljölagstiftning än det lappverk vi lever med i dag. Det hade inneburit att våra tillsynsmyndigheter ute i landet hade haft ett kraftfullare verktyg i sin hand för att komma till rätta med miljöproblemen än vad som är fallet i dag. Det hade inneburit straffskärpningar som hade varit välkomna. Vi vet hur få miljöbrott som verkligen leder till fällande domar.

Miljöskyddsavgiftssystemet hade också skärpts. Vissa av de skärpningar som föreslogs av den borgerliga regeringen var ett resultat av EU-anpassningen, t.ex. reglerna om miljökonsekvensbeskrivningar och miljökvalitetsnormer. Dess värre är det ju så, att vi i Sverige inte når upp till de hårdare krav som många andra länder ställer på miljökonsekvensbeskrivningar i beslutsprocesser i planeringsfrågor.

Ett av regeringens skäl till att dra tillbaka förslaget om miljöbalk har angetts vara att inarbeta skogsvårdslagen och vattenlagen. Men den borgerliga regeringen införde särskilda regler om miljökonsekvensbeskrivning i skogsvårdslagen. Därför menar vi att just denna lag inte behöver omfattas av MKB-lagstiftningen i förslaget till miljöbalk. Detta skulle innebära en dubbel reglering.

Den andra lagstiftningen, vattenlagen, kan synas angelägen att föra in i balken, men man skall då ha klart för sig att detta är ett mycket stort och tidsödande arbete. Detta kommer nu att försena miljöbalken med flera år. Först 1998 kan vi nu hoppas att den kan börja gälla, och det är en fördröjning som vi moderater inte kan acceptera.

Vi menar att regeringen snarast bör ompröva sitt beslut att dra tillbaka förslaget till miljöbalk.

Jag yrkar därför bifall till den moderata reservationen nr 3 till betänkandet.

Anf. 97 LENNART BRUNANDER (c)

Herr talman! Rubriken på dagens debatt är Miljön – Vårt gemensamma ansvar. I regeringens skrivelse och också i betänkandet står det, och detta ställer sig utskottet bakom:

"En politik för hållbar utveckling måste utgå från människans villkor och ekosystemets långsiktiga bärighet, både i Sverige och i världen." Detta innebär naturligtvis att en hel del saker måste hända. Det måste ske en omställning av vårt energisystem, så att vår användning av energiråvaror stämmer bättre överens med en sådan här målsättning. Vi måste se till att Agenda 21-arbetet fortsätter att utvecklas och att det ger resultat. Dessutom måste vi se till att kretsloppstänkandet förverkligas och utvecklas – en verksamhet som igångsattes av den förra regeringen på ett bra sätt. Men vägen fram till målet är lång.

Det finns några saker som vi inte har blivit överens om när det gäller detta betänkande. Framför allt gäller det förslaget om en miljöbalk. Den frågan kommer jag att ägna min taletid åt här i dag.

Förväntningarna var stora att vi skulle få en miljöbalk som gjorde att vi fick en effektivare och bättre miljölagstiftning – en modern miljölagstiftning som kunde skydda miljön på ett effektivt och bra sätt. Arbetet sattes i gång 1989, men tankarna på en sådan här miljölagstiftning uppstod betydligt tidigare.

Nu är det 1995, och vi har ännu inte fått någon miljöbalk. När Socialdemokraterna var i oppositionsställning kritiserade de den dåvarande regeringen för att den inte tillräckligt snabbt jobbade fram det miljöbalksförslag som man höll på med. Det gällde ju att få ett ikraftträdande så fort som möjligt. Den kritiken var väl delvis rättvis. Det tog ju sin tid. Men Miljöskyddskommitténs första betänkande kom först i mitten av 1993 och det andra i mitten av 1994. Det fanns alltså vissa förklaringar till att det tog tid.

Nu har regeringen dragit tillbaka miljöbalksförslaget. På det sättet försenar man hela processen mycket kraftigt. Risken finns nu att vi inte under det här seklet får en fungerande miljöbalk. I varje fall försenas den – säkert till 1999. På det sättet förlorar vi mark. Vi kommer att få ha en föråldrad miljölagstiftning under en mycket lång tid. Vi missar det som fanns i det förslag till miljöbalk som man dragit tillbaka.

Man missar Miljöombudsmannen, som skulle ta till vara allmänhetens intresse i det här sammanhanget. Man missar de skärpta aktsamhetsregler som finns i miljöbalksförslaget. Man missar miljökonsekvensnormer osv.

Nu har man lagt det hela på en ny utredning. Ja, egentligen är det inte någon utredning. Det är en utredningsman. På det sättet skapar man en situation där det demokratiska arbetet och framtagandet av en ny miljölag inte blir vad de borde vara.

När man gör sådana här saker är det viktigt att ha en demokratisk förankring även hos andra partier i fråga om hur arbetet skall gå till. Det är ju också fråga om att öka kunskapen hos oss alla om det som sker för att vi på rätt sätt skall kunna ta ett gemensamt ansvar för miljön – i enlighet med rubriken.

Vi i Centerpartiet tycker att det var fel att göra på det sättet. Om man vill vidga omfattningen av den här miljöbalken kan man naturligtvis successivt göra det. Vi hade kunnat tänka oss förändringar och förbättringar – sådant som utskottet hade kunnat sköta i samband med sitt arbete. Därefter handlar det om en utvidgning till nya lagområden efter hand. På det sättet hade vi, som ju var tänkt, kunnat få en miljölagstiftning, en miljöbalk, ganska snart.

Vårt förslag i vår reservation här är att en miljöbalk träder i kraft den 1 januari 1998. Förmodligen innebär det att man inte kan få med i miljöbalken allt det som regeringen vill ha. I stället får man bearbeta förslag som redan fanns och komma med tillbaka redan våren 1996 för att vi över huvud taget skall ha en chans att klara det här. Med regeringens uppläggning får vi vänta betydligt längre.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservation nr 4.

Vidare har vi i det här betänkandet en reservation om beräkning av miljöutrymme. Inför FN-konferensen om miljö och utveckling i Rio utarbetade Jordens Vänners holländska motsvarighet ett system för att

beräkna miljöutrymmet för olika regioner/länder för att se hur man skulle kunna komma fram till det som Riokonferensen kom fram till: att vi skall ha en hållbar utveckling.

En hållbar utveckling innebär att vi inte får förbruka och förstöra mer i naturen än vad naturen klarar av att läka.

All mänsklig verksamhet innebär ju en åverkan på naturen. Det gemensamma ansvar som det handlar om här innebär att vi som bor i den industriella delen av världen och som har förbrukat, och förbrukar, betydligt mer och som också skräpar ner mer måste ta ett större ansvar.

När man gjorde sådana beräkningar som man gjort i Nederländerna och som presenterats i Rio fick man fram hur olika regioner hanterat dessa frågor och hur man skall bete sig för att kunna få sin rättmätiga andel av det miljöutrymme som finns. Det innebär, som jag sagt, att vi som redan har tagit ut mycket naturligtvis får vara sparsammare än andra som inte gjort det.

Det är viktigt och nödvändigt att komma fram till något sådant för att få förståelse för detta och för att vi skall begripa vad vi måste göra för att kunna nå det mål som sattes i Rio.

I nämnda reservation kräver vi att resurser tillförs så att ett system kan utarbetas som klarar det här.

Herr talman! Jag yrkar inte bifall till denna reservation. Men naturligtvis står vi bakom vad som sägs här. Vi kommer att driva denna fråga också framöver. Men jag yrkar alltså bara bifall till reservation 4 i detta betänkande.

Anf. 98 LENNART FREMLING (fp)

Herr talman! Folkpartiets miljöpolitik står stadigt på fyra ben.

För det första behöver vi en samlad miljölagstiftning. Vi behöver en ny miljöbalk. Tyvärr har den socialdemokratiska regeringen av prestigeskäl dragit tillbaka förslaget och därmed försenat arbetet avsevärt. Jag återkommer strax till den frågan.

För det andra behöver vi införa ekonomiska styrmedel i ökad grad. Det arbetet är på gång.

För det tredje behöver vi utöka det internationella samarbetet inom både Förenta nationerna och EU. Det arbetet är också på gång.

För det fjärde gäller det den biologiska mångfalden. För oss liberaler är det en viktig moralisk fråga. Vår generation har helt enkelt inte moralisk rätt att utrota djur- och växtarter. Då är det också vår generations skyldighet att skapa förutsättningar i vår natur för att befintliga djur- och växtarter skall kunna vara kvar.

I det här betänkandet finns det två reservationer från oss i Folkpartiet. Jag skall börja med att tala om miljöbalken.

Den borgerliga regeringen lade som bekant fram ett förslag till miljöbalk som samlade och skärpte miljölagarna på ett antal punkter som återges i vår reservation. Därför skall jag inte närmare gå in på detaljerna.

Återkallelsen innebär alltså enligt Folkpartiet att en rad angelägna förbättringar i miljölagstiftningen försenas. Vi har ju hört här från andra företrädare för de borgerliga partierna att man har den åsikten.

När den nya socialdemokratiska regeringen tillträdde talade miljöministern först om en försening på ett till ett och ett halvt år och gjorde alltså bedömningen att det var en försening som det var värt att ha för att få en förbättrad miljölagstiftning. Men vi har nu klart för oss att förseningen kommer att bli avsevärt mycket större än så. Förseningen kan bli tre fyra år. Det är alltså grova felbedömningar som den socialdemokratiska regeringen gjorde när den beslutade att återkalla den borgerliga propositionen.

Det talas nu i betänkandet om att lägga fram en proposition hösten 1997. Om den läggs sent på hösten – våren 1998 är ju en vår före ett val – är det inte säkert att riksdagen klarar av att behandla ett så stort lagarbete under våren 1998. Det kan alltså hända att behandlingen skjuts framåt, till efter valet, för att i stället ske våren 1999. Vi inser snabbt vad det kan innebära i form av allvarliga förseningar i stället för att få en miljöbalk som träder i kraft den 1 juli i år, dvs. om bara ett par månader.

Den socialdemokratiska regeringen har med andra ord tagit på sig ett tungt ansvar för den försening som har uppstått. Vi har yrkat att ett nytt förslag skyndsamt bör föreläggas riksdagen.

Detta gäller alltså den ena av Folkpartiets två reservationer i det här betänkandet.

Den andra reservationen handlar om tillsättande av en kommission. Vi konstaterar att det tycks finnas ett systemfel i samhället som gör att många miljöbeslut inte genomförs i praktiken och att vissa uppsatta miljömål tillmäts för liten betydelse i det praktiska arbetet.

Vi liberaler anser det angeläget att utreda varför problemen finns och hur man kan lösa dem. Därför bör en kommission tillsättas med uppdrag att utreda hur man kan förändra och förbättra beslutsprocesserna och lämna förslag om vad som krävs för att nå en hållbar utveckling i Sverige. Om detta har vi yrkat i en motion. Men vi har inte fått med oss utskottet, som har gjort bedömningen att den kommitté som skall jobba med Agenda 21-frågor i ganska stor utsträckning tillgodoser folkpartimotionen. Men vi tycker inte att direktiven till den nyligen tillsatta Agenda 21-utredningen stämmer överens med det som vi har talat om här, nämligen att man skall klara ut vilka hinder som finns i olika beslutsprocesser och lämna förslag på vad som måste göras för att klara ut systemfelen. Vi i Folkpartiet avser att återkomma med nya initiativ i detta syfte.

Med detta har jag lagt ut texten kring våra två reservationer, som vi naturligtvis står bakom.

Men, herr talman, för att spara kammarens tid yrkar jag inte bifall till någon av motionerna.

Anf. 99 DAN ERICSSON (kds)

Herr talman! Frågan om en samlad miljöbalk ser ut att bli en riktig långkörare – dess värre med tanke på miljön.

Vi har ju fört en debatt om detta några gånger sedan regeringsskiftet. Jag skall inte förlänga dagens debatt i onödan, men jag måste ändå få göra ett par påpekanden.

Det första gäller regeringens skäl till att dra tillbaka det liggande förslaget till miljöbalk, som ju är oerhört krystade. Man kan skönja att det framför allt är fråga om två skäl.

Det första är vattenlagen, som inte fanns med i förslaget. Men återigen måste jag påpeka att det var socialdemokraterna i miljöskyddskommittén som inte ville ha den med. Därför fanns inte förslaget med i betänkandet. Däremot hade vi kristdemokrater en reservation som förordade att man tog med vattenlagen. Nu plötsligt använder man detta som argument för att förslaget inte finns med och för att man drar tillbaka miljöbalken. Detta är minst sagt horribelt.

Det andra är de ideella organisationernas talerätt. På den punkten finns det en betryggande majoritet här i parlamentet. Varför använder man sig inte av den?

Om ett par månader hade vi kunnat ha en ny, modern miljöbalk i kraft. Men nu skjuts allt på framtiden.

Vidare, herr talman, gäller det tidpunkten för den nya balken. Lennart Fremling tog upp miljöministerns besked i en frågedebatt med mig den 25 oktober. Miljöministern sade: Jag räknar med att dessa förändringar av miljöbalken innebär att balken kommer att försenas ett till ett och ett halvt år. Vi kan nu konstatera att löftet har övergivits. Det är ytterligare ett av de löften på miljösidan som man nu överger. Nu skjuter man allt framför sig.

Jag vill också ta upp Miljöpartiets besked att miljöbalken inte skulle försenas en dag. Beskedet gavs här i kammaren den 19 oktober. Jag vill återigen citera ur snabbprotokollet. Roy Ottosson sade: Vårt krav på regeringen var att få en bra miljöbalk. I de krav som vi ställt ingår att införandet av den inte skall försenas en dag.

Vi kan konstatera att från den 1 juli 1995 till den 1 januari 1998, som man nu försöker rikta in sig på, är det två och ett halvt år. Det är en viss skillnad mellan förhållandet att inte få en försening på en dag och en tidsrymd på två och ett halvt år.

Nu säger Miljöpartiet i sitt särskilda yttrande att man helst hade sett en ny miljöbalk hösten 1995. Men sedan accepterar man ändå utskottsmajoritetens förslag om ny miljöbalk januari 1998. Jag måste ställa frågan till Miljöpartiet: Vad är det för hållning egentligen? Ni bekräftar bilden av att ni bromsar upp arbetet med en skärpt miljölagstiftning.

Herr talman! Vi kristdemokrater har ingen ordinarie ledamot i jordbruksutskottet och måste därför framlägga våra yrkanden direkt här i kammaren.

Herr talman! Vi har i tidigare debatter varit mycket restriktiva med att lägga yrkanden, men jag noterar nu att inte alla partier har samma restriktivitet.

Därför yrkar jag nu under mom. 5 bifall till kds-motionen Jo606, yrkandena 13, 4–9 och 11. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 100 ÅSA STENBERG (s)

Herr talman! För tre veckor sedan behandlade vi här i kammaren Miljödepartementets budget. Nu handlar debatten om inriktningen i det miljöpolitiska arbetet. Utgångspunkten är regeringens skrivelse nr 120, Miljön – Vårt gemensamma ansvar, och ett antal motioner som har väckts under allmänna motionstiden, såväl 1994 som 1995.

Miljöpolitiken har sin grund i visionen om en hållbar samhällsutveckling. Vi är alla överens om de övergripande miljömålen: Att skydda människors hälsa, att bevara den biologiska mångfalden, att främja en långsiktigt god hushållning med naturresurser och att skydda natur- och kulturlandskap.

Över huvud taget tycker jag att det råder en stor samstämmighet mellan alla partier i jordbruksutskottet när det gäller miljöpolitikens inriktning, vilket är värt att notera.

Betänkandet är indelat i tre delar: Den miljöpolitiska inriktningen, en ny miljöbalk och ekonomiska styrmedel. Jag skall kort beröra alla tre.

Herr talman! Jag börjar med den miljöpolitiska inriktningen.

Redan våren 1991 fattade riksdagen ett övergripande beslut om mål och riktlinjer för miljöpolitiken. Regeringen beskriver i den nu framlagda skrivelsen hur man ser på inriktningen av det fortsatta arbetet och hur tillståndet i miljön är i dag.

Miljöproblemen är omfattande. Många problem återstår att lösa. Försurning, övergödning, klimatförändringar och biologisk mångfald är exempel på sådana problemområden – kanske de viktigaste.

Vissa av de mål som sattes upp 1991 kommer inte att uppfyllas utan ytterligare åtgärder. Utskottet delar regeringens bedömning att särskild uppmärksamhet bör ägnas åt att minska kväveutsläppen, att särskild uppmärksamhet bör ägnas åt att säkerställa den biologiska mångfalden och att särskild uppmärksamhet bör ägnas åt att begränsa koldioxidutsläppen. Vi utgår också från att riksdagen framöver får ta ställning till mer konkreta åtgärder som krävs för att uppfylla 1991 års beslut.

Jag övergår nu till den andra delen av betänkandet, nämligen den del som handlar om arbetet med den nya miljöbalken, som har berörts av många talare.

Vi är alla medvetna om historien. Arbetet med en ny miljöbalk påbörjades i maj 1989, då den dåvarande socialdemokratiska regeringen tillsatte en kommitté som antog namnet Miljöskyddskommittén. Dess huvudbetänkande överlämnades i början av 1993, och följdbetänkanden kom 1993 och 1994.

I augusti 1994, alldeles före valet, lade den dåvarande borgerliga regeringen en proposition på riksdagens bord om en ny miljöbalk. Propositionen drogs sedan tillbaka i oktober, efter valet, av den sittande regeringen som dock har för avsikt att för riksdagen lägga fram ett nytt förslag till miljöbalk så snart som möjligt. Miljöbalksutredningen har i november genom tilläggsdirektiv fått i uppdrag att ytterligare utveckla och komplettera tidigare förslag till miljöbalk.

Varför drogs då propositionen tillbaka? Huvudskälet var Lagrådets kritik mot förslaget till miljöbalk, som bl.a. innehöll följande punkter:

• Viktiga miljölagar har lämnats utanför, som t.ex. vattenlagen och skogsvårdslagen.

• En ökad samordning och integration av de ingående lagarna borde ha kunnat ske på ett bättre sätt.

• Straffbestämmelserna i miljölagstiftningen utanför miljöbalken borde ha samordnats med balkens straffbestämmelser.

Genom att det tidigare förslaget nu har dragits tillbaka finns det nu också möjlighet att diskutera och eventuellt tillföra vissa andra frågor, som t.ex. talerätt för miljöorganisationer, övergripande aktsamhetsregler för all miljöpåverkan och lagrum för generella föreskrifter.

Tilläggsdirektiven till Miljöbalksutredningen är tämligen omfattande. Enligt regeringens tidsplan skall huvudbetänkandet lämnas senast sommaren 1996 och en proposition läggas fram under hösten 1997.

Vi har i jordbruksutskottet noga diskuterat och övervägt tidsåtgången för arbetet kontra kvalitén på resultatet. Eftersom arbetet har pågått sedan 1989 finner vi det synnerligen angeläget att resultatet av arbetet med att åstadkomma en effektiv, fullständig och överblickbar miljölagstiftning presenteras så snart det är möjligt.

En ny miljöbalk bör enligt utskottets mening träda i kraft senast den 1 januari 1998. Vi i utskottet vill inte låsa oss vid en fixerad tidpunkt då propositionen skall avlämnas, men det bör ske i så god tid att behandlingen i riksdagen hinner avslutas före sommaruppehållet 1997, eftersom vi sedan har budgetbehandling under hösten.

Samtliga borgerliga partier har reserverat sig när det gäller miljöbalken. Moderaterna och Centern står i princip bakom den tillbakadragna propositionen och kan följaktligen föreslå en snävare tidsplan. Folkpartiet tycker att det behövs förändringar, men att dessa hade kunnat tillfogas i efterhand. Jag yrkar avslag på reservationerna. Men jag vill ändå understryka att vi är överens om att det är mycket angeläget att få fram en så homogen och heltäckande miljöbalk som möjligt för ikraftträdande före den 1 januari 1998. Hastigheten får dock inte bli viktigare än kvaliteten.

Herr talman! Så över till del tre av detta betänkande, som handlar om ekonomiska styrmedel.

Vi är i utskottet överens med regeringen om att det är viktigt att öka användningen av ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken så att vi på det sättet kan sätta rätt priser på miljöförstöringen och på förbrukningen av naturresurser. Genom att använda fler miljöskatter och avgifter kan vi stimulera till investeringar i miljöskyddande och resursbevarande teknik. Avgifternas och skatternas, alternativt skatterabatternas, storlek bör självfallet baseras på miljöeffekten.

När det gäller avfallsskatt, som det finns en reservation om, pågår det ett arbete på departementet, och vi finner därför ingen anledning att i dag binda oss för någon särskild konstruktion innan vi tagit del av utredningsmaterialet. Jag yrkar avslag på den reservationen liksom på samtliga reservationer, och jag yrkar bifall till hemställan i jordbruksutskottets betänkande nr 16.

Anf. 101 DAN ERICSSON (kds) replik

Herr talman! Först vill jag korrigera mitt yrkande. Jag yrkar alltså bifall till kds-motionen Jo606, yrkandena 1–3, 5–9 och 11. Därmed hoppas jag att mitt yrkande är korrekt och att det tidigare yrkandet stryks. Då har vi förenklat det hela.

Herr talman! Jag vill göra ett par kommentarer till Åsa Stenbergs anförande. Det som Åsa Stenberg sade bekräftar det som jag sade i mitt anförande. Man har hängt upp tillbakadragandet av miljöbalken på att vattenlagen inte fanns med och på talerätten.

Att vattenlagen inte fanns med berodde ju på socialdemokraterna. Vad är det som har förändrats i sak sedan Miljöskyddskommittén blev klar med sitt arbete och sedan ert ställningstagande att dra tillbaka miljöbalken?

När det gäller talerätten finns det en betryggande majoritet här i kammaren för att lösa det hela. Varför använder ni er inte av den majoriteten?

Sedan vill Åsa Stenberg införa lagrum för generella föreskrifter. Också på det punkten – och det visste socialdemokraterna – fanns det en betryggande majoritet för att man skulle kunna lösa detta vid utskottsbehandlingen. Men det ville man inte.

Angående tidpunkten för ikraftträdandet undrar jag mot bakgrund av tidigare besked som har getts av miljöministern varför vi nu skall tro på det som utskottet säger, att det blir en ny miljöbalk den 1 januari 1998. Vilken tilltro kan vi verkligen sätta till detta? Tror Åsa Stenberg själv att detta kommer att förverkligas den 1 januari 1998?

Anf. 102 ÅSA STENBERG (s) replik

Herr talman! Självfallet tror jag på det som vi skriver i utskottsbetänkandet.

Dan Ericsson talar om att vi har ändrat oss när det gäller att föra in vattenlagen. Delvis är det så att Lagrådet framförde detta som en stark kritik. Jag vet inte om det är främmande för kds att man ändrar uppfattning. I den här frågan har vi ändrat uppfattning.

Det förslag till balk som lades fram av den borgerliga regeringen var inte helt okontroversiellt. Den har av många beskrivits som ett hastverk. Jag skall citera ur en debattartikel i tidningen Svensk Polis, som kom häromdagen. Författaren är utredare av miljöbrott och ansvarig för miljöutbildningen på Polishögskolan. Han beskriver miljölagstiftningen så här:

"Den svenska miljörätten består av ett mycket stort antal författningar med ibland motsägande syften. På grund av denna oerhörda uppspjälkning utgör den därför ett konglomerat, dvs. ett 'lapptäcke'. Till detta kommer att man måste ha viss kunskap om det som dessa lagar reglerar, nämligen mark-, luft och vattenvårdsfrågor samt den organismvärld som bebor biosfären.

Skälet härtill är helt enkelt att miljöjuridiken innehåller många knepiga begrepp som ska appliceras på olika förhållanden, även om inte alla återfinns i själva lagtexten. Som exempel kan nämnas störning, påverkan, skada, miljöfarligt avfall, emission, immission – – –.

I den nya balken hade det införts ännu fler brottsdefinitioner (!) och en avsevärd textmassa hade lagts på en redan befintlig lagtext. Detta trots att kommitténs uppgift var att skapa en ändamålsenlig balk. Istället skapades en kompilation, dvs. en sammanställning av redan känd lagtext. De ändringar som gjorts var med få undantag inte mer systematiska än tidigare. Flera av de mest centrala miljölagarna hade utelämnats."

Anf. 103 DAN ERICSSON (kds) replik

Herr talman! Det är inte så att kristdemokrater är främmande för att ändra uppfattning. Vi kan göra det om vi övertygas av argumentationen och om det finns tyngd bakom den. I det här fallet diskuterade vi i Miljöskyddskommittén rätt många gånger – precis som Lagrådet sedan framförde i sin kritik – att det vore rimligt att också ta in vattenlagen. Men då motsatte sig socialdemokraterna detta. Till sist tog vi ändå fram ett miljöbalksförslag. Det hade varit bättre att ha fått sätta det i sjön, eftersom miljöbalken då kunde ha trätt i kraft om två månader, än att som nu stå utan miljöbalk ett ytterligare antal år. Sedan hade vi kunnat gå vidare och bygga på den miljöbalken.

Sedan vill jag läsa vidare i den artikel i tidningen Svensk Polis som Åsa Stenberg citerade ur. Som av en händelse har jag också rivit ut samma artikel. Det som denna miljöbrottspolis säger om miljölagstiftningen är inte så entydigt. I och för sig var det kanske inte så lyckat, säger han. Vidare säger han att om man skall få någon draghjälp vid behandlingen av miljöbrott, krävs det något alldeles extraordinärt. Han är själv inte övertygad om att man skall kunna komma fram till en så mycket annorlunda produkt som hjälper polisen i dess utredningar.

Skall vi citera artiklar, skall vi kanske också se helheten i det som sägs där.

Anf. 104 ÅSA STENBERG (s) replik

Herr talman! Tyvärr hann jag inte läsa upp hela artikeln på den korta repliktiden. Men det är självklart att det är svårt att åstadkomma en heltäckande miljöbalk, det tror jag att vi alla inser. Men det är viktigare att vi nu ägnar oss åt att försöka att göra den så bra som möjligt och inte åt sifferexcersis om vilket exakt datum som den skall vara klar.

Anf. 105 LENNART FREMLING (fp) replik

Herr talman! Åsa Stenberg sade i sitt huvudanförande att det enligt Folkpartiets mening behövdes förändringar i miljöbalksförslaget. Jag vill gärna förtydliga vår inställning på den punkten.

Vi har i vår reservation angivit att regeringen hade kunnat lämna förslag till ändringar och tillägg i balken även om den hade fått träda i kraft. Det rör sig alltså om två saker.

För det första: Om den nya regeringen hade velat genomföra ändringsförslag är det klart att den hade kunnat lägga fram dem trots att balken i sig hade trätt i kraft.

För det andra: En sådan här stor massa med lagtext är inte statisk, utan den kommer hela tiden att utvecklas. Vi har naturligtvis varit helt

inställda på att om denna miljöbalk hade fått träda i kraft som det var föreslaget, skulle den inte vara helt konstant. Den skulle naturligtvis komma att modifieras gång på gång i olika delavsnitt.

Vi ser i och för sig gärna att också vattenlagen inarbetas. Det är ju en inställning som vi i Folkpartiet sedan gammalt har haft.

Låt mig ändå få litet klarhet i den här sifferexcersisen. När räknar Åsa Stenberg med att den nya miljöbalken kommer att träda i kraft? Är det den 1 januari 1998? I så fall undrar jag: När skall propositionen framläggas? Är det under hösten 1996, så att den hinner att behandlas under våren 1997? När skulle utredningen i så fall vara klar? Går denna tidskalkyl ihop? Kan Åsa Stenberg förtydliga det?

Anf. 106 ÅSA STENBERG (s) replik

Herr talman! Om jag tar det sista först, var den 1 januari 1998 helt riktigt – det var vad jag sade i mitt anförande. Propositionen måste läggas fram i så god tid att den kan behandlas under våren 1997. Under hösten har vi mycket att göra med budgetarbetet. Jag kan inte vara så mycket klarare på den punkten.

Sedan tror jag att detta med tillägg och att miljöbalken aldrig blir riktigt färdig i och för sig är riktigt. Det blir säkert tillägg sedan också. Men det var så uppenbara brister när det gällde samordningen mellan olika delar. Dessutom fanns det brister – såvitt jag har förstått av dem som är experter på området – i avgränsningen till annan lagstiftning. Det är svårare att avhjälpa när man väl har fattat beslut om en balk. Därför tror jag att det var bättre som nu skedde.

Anf. 107 LENNART FREMLING (fp) replik

Herr talman! Enligt vad jag kan uppfatta av Åsa Stenbergs kommentar betyder det att propositionen måste läggas fram före årsskiftet 1996-1997, alltså under hösten 1996. Men när skall utredningsförslaget läggas fram? Skulle det inte läggas fram under sommaren 1996? Det behöver väl också sändas ut på remiss. Kan vi få det litet förtydligat?

Anf. 108 ÅSA STENBERG (s) replik

Herr talman! Det är olämpligt att vi i riskdagen fattar detaljerade beslut om den exakta gången när det gäller propositionsarbetet. Lennart Fremling får nöja sig med det svar som jag har gett, att frågan skall kunna behandlas under våren 1997 på ett bra sätt för riksdagen.

Anf. 109 LENNART BRUNANDER (c) replik

Herr talman! Som Åsa Stenberg tidigare sade finns det en mycket stor enighet om vad vi vill göra när det gäller de miljöpolitiska frågorna. Det är naturligtvis väldigt viktigt. Skall vi kunna ta det gemensamma ansvar för miljön som betänkandet handlar om krävs naturligtvis just det. Men det är klart att det finns olika sätt att gå fram, och vi är kanske litet olika otåliga att saker och ting skall ske. Det skiftar också beroende på om vi befinner oss i regeringsställning eller om vi sitter i opposition – det skall också sägas.

Diskussionerna om när en miljöbalk kan träda i kraft är intressanta. Det är, som Åsa Stenberg sade, kanske inte så meningsfullt att vi här diskuterar datum för varje steg i arbetet. Men det som är viktigt är att det ikraftträdandedatum vi anger är realistiskt med utgångspunkt från det som måste göras fram till dess att detta inträffar. Jag undrar över om den 1 januari 1998 verkligen är realistiskt med den uppläggning som arbetet nu har. Jag tror inte det.

Hade man, som vi föreslog, gått den andra vägen och i arbetet här i riksdagen genomfört de förändringar som enligt vad Dan Ericsson och andra har påpekat är fullt möjliga att göra med den majoritet som finns, hade vi haft en bra och samlad miljölagstiftning som vi hade kunnat använda i det internationella arbetet, vilket är viktigt nu när vi har kommit med i EU, där vi ju skall vara pådrivande. Tycker Åsa Stenberg att vi har möjlighet att vara tillräckligt pådrivande i EU med den lagstiftning vi nu har, så att vi kan vänta så här länge? Och när är det realistiskt att vänta sig att den nya kommer?

Anf. 110 ÅSA STENBERG (s) replik

Herr talman! Jag tror inte att det lönar sig att vi för hypotetiska resonemang om hur det kunde ha varit.

I det nya arbetet med miljöbalken kommer man också att kunna lägga in saker som man tidigare inte skulle ha hunnit. Man hinner exempelvis utreda möjligheterna att införa regionala miljödomstolar. Därigenom kommer man sannolikt längre i den nya propositionen än i den proposition som lades på riksdagens bord i valrörelsen. Man kommer alltså att ha kommit närmare ett genomförande av lagstiftningen i och med att man kan jobba med följdlagstiftningar och organisation under tiden.

Anf. 111 LENNART BRUNANDER (c) replik

Herr talman! Mitt resonemang är inte hypotetiskt, eftersom vi har reservationer i det här betänkandet som man kan rösta på och därigenom få till stånd en snabbare behandling av det hela – låt vara att de inte är lika heltäckande som det som majoriteten föreslår. Men fullständig blir man ju aldrig. Vi kommer aldrig att bli färdiga med det här, utan vi måste gå steg för steg, och det är viktigt att vi tar stegen så fort som möjligt. Det kanske är så att vi inte kan ta så stora kliv på en gång.

Det europeiska perspektivet tycker jag är viktigt. Skall vi få bra genomslag av miljöfrågorna och en förbättring av miljön krävs det att vi kan vara aggressiva i vårt arbete i EU när det gäller miljön.

Sedan är det den demokratiska förankringen – hur tänker ni klara den? Det här är egentligen ett jobb som borde ha gjorts av en parlamentarisk utredning och inte bara av en utredningsman som jobbar på departementet. Den demokratiska förankringen när det gäller lagstiftningsfrågor av den här karaktären är mycket viktig för att inte säga nödvändig för att kunna åstadkomma genomslag och förståelse och även för att kunna skapa den kunskap som krävs för att vi skall kunna fatta bra beslut.

Anf. 112 ÅSA STENBERG (s) replik

Herr talman! Syftet med att man inte har tillsatt en parlamentarisk utredning är att det inte skall dra ut så långt på tiden. Jag har av många talare förstått att det är angeläget att det inte drar ut på tiden.

Sedan tycker jag att vi i utskottet bör se till att vi följer arbetet intensivt under tiden. Jag hoppas att alla som nu står för reservationer kan delta i det arbetet när vi väl har fattat beslutet i riksdagen.

Anf. 113 GUDRUN LINDVALL (mp)

Herr talman! Ledamöter! Det är med glädje jag för Miljöpartiets del yrkar bifall till hemställan i betänkandet. Mycket av den text som finns i betänkandet utgår från Miljöpartiets mycket omfattande motion angående miljöbalken, som vi väckte i januari.

Det är också Miljöpartiet som ligger bakom att det över huvud taget blir en miljöbalk. Vi drev den frågan här i riksdagen under förförra mandatperioden. Miljöpartiet var också mycket aktivt i Miljöskyddskommittén och hoppade av när den borgerliga regeringens så småningom mycket urvattnade förslag presenterades.

Det var ingen slump att både Miljöpartiet och Naturskyddsföreningen ansåg att det förslag som den borgerliga regeringen lade fram var så dåligt att vi hoppade av den fortsatta beredningen. Det var ett hafsverk, en minsta gemensam nämnare av vad den borgerliga regeringen lyckades bli överens om. Precis som många ledande miljöjurister, bl.a. Staffan Westerlund, har sagt i sina kommentarer hade det försämrat den svenska miljölagstiftningen. Det kunde Miljöpartiet naturligtvis inte gå med på.

Därför är vi glada över att utskottet i betänkandet slår fast att det fortsatta jobbet med miljöbalken skall utgå från Miljöskyddskommitténs första betänkande och de tillägg som sedan kom från Miljöskyddskommittén. Därmed har vi alltså en bra utgångspunkt i jobbet. Miljöpartiet har fogat ett särskilt yttrande till betänkandet där vi utvecklar varför vi tycker att det som står i betänkandet är så bra.

Utskottet säger att vi skall ha en genomgripande miljölagstiftning i denna balk. Vi skall ha med sådana lagar som vattenlagen, biotekniklagen, strålskyddslagen, lagen om jord och skog, som är viktiga för den biologiska mångfalden. I det förra förslaget fanns vissa lagar med men inte dessa. Skall vi få en genomgripande miljöbalk måste de här lagarna absolut med.

Vi har också fått igenom att det skall finnas övergripande aktsamhetsregler som skall gälla all miljöpåverkan. Det är ytterst värdefullt. Genom dem kan vi skydda oss även mot det som komma skall. Det finns nämligen många miljöproblem som vi inte kan formulera exakt när vi skriver lagarna, men genom att ha aktsamhetsregler kan vi klara också sådant som t.ex. hormongifterna, som nu dyker upp som en ny bov i dramat.

I det förslag som den borgerliga regeringen lade fram hade man i 2 kap. 7 § en bestämmelse som helt tog udden av de allmänna aktsamhetsreglerna. Man skrev där att de skall tillämpas i den utsträckning det

är ekonomiskt rimligt. Det hade faktiskt försämrat miljölagstiftningen i förhållande till dagens läge.

Vi har också fått igenom generella föreskrifter. Det är en förutsättning för att de miljökvalitetsnormer som skall finnas i miljöbalken skall fungera och användas. Det är bara om vi har lagrum för generella föreskrifter som vi kan få miljökvalitetsnormerna att gälla all verksamhet. Även när det finns koncessionsbeslut om hur det skall se ut måste man gå in och detaljkontrollera varje enskild verksamhet om det inte finns generella föreskrifter. Det säger sig självt att det är ogörligt. De generella föreskrifterna är alltså en förutsättning för miljökvalitetsnormerna. De kommer att finnas med i fortsättningen.

Nu får vi äntligen en miljölagstiftning som skall vara så övergripande att den kan vara bättre än dagens. Visst finns det nackdelar med dagens miljölagstiftning, men om vi skall göra en miljöbalk får vi inte göra någonting som är sämre än det vi har i dag.

Vi har diskuterat mycket med Naturskyddsföreningen och dess juridiska företrädare, Staffan Westerlund, som är Sveriges bästa på det här området. Han menar att vi nu måste få till stånd en miljöbalk som håller för en längre tid – inte något snuttifierat hastverk som vi, som man säger från det borgerliga hållet, hade "fått komplettera" i det oändliga. Det är också symtomatiskt att de borgerliga partierna, som alltså lade fram ett gemensamt förslag, nu har två olika reservationer. Det tredje partiet, Folkpartiet, har ingen reservation alls. Det tyder väl på att partierna i den borgerliga regeringen inte var riktigt överens om det miljöbalksförslag som lades fram.

Naturligtvis är det här också fråga om i vilket sammanhang man vill finnas. Jag är litet förvånad över att Centerpartiet hellre lierar sig med Moderaterna än med Miljöpartiet och Naturskyddsföreningen och att man hellre vill ha en miljöbalk som en av miljöjuristerna totalt har dömt ut än en som kan bli bättre.

Tidsplanen har vi i Miljöpartiet funderat mycket över och även diskuterat med t.ex. Staffan Westerlund. Vi menar att det är viktigt att vi nu får en bra miljöbalk. Vissa saker kommer att ta tid, bl.a. avgörandet av om koncessionsnämnderna skall finnas kvar eller inte. Det finns många, bl.a. inom EU, som menar att koncessionsnämnderna inte är riktiga domstolar. Deras beslut går t.ex. inte att överklaga, som vanliga domstolars. Därför menar man att man måste få en chans att titta närmare på om vi skall ersätta koncessionsnämnderna med regionala miljödomstolar. Det tar tid. Med utgångspunkt från det och från önskemålet om en heltäckande miljöbalk anser vi att den tidsplan som finns, med ikraftträdande den 1 januari 1998 och med en behandling i riksdagen under våren 1997, är en mycket bra tidsplan.

Vi måste se till att det som kommer från Miljödepartementet under den här mandatperioden har en helt annan klass och kvalitet än det som kom under förra mandatperioden. Jag kan bara erinra om hur lagar och regler runt producentansvaret fungerar. De har inneburit att vi i Sverige i dag har en sämre källsortering än vi hade tidigare. Så får det inte bli i det här fallet – nu skall vi ha en bra miljölagstiftning och en miljöbalk som kan hålla.

Jag är mycket glad över att miljöministern har höga ambitioner på det här området. Vi i Miljöpartiet, som redan har varit mycket i kontakt med departementet, kommer att fortsätta att följa framtagandet av miljöbalken med stort intresse och stor entusiasm och ställa hela vårt kunnande till förfogande. Bifall till utskottets hemställan!

Anf. 114 DAN ERICSSON (kds) replik

Herr talman! Gudrun Lindvall säger att tidsplanen för miljöbalken är mycket bra. Jag citerade i mitt anförande tidigare vad Miljöpartiet sade här i kammaren för bara några månader sedan. Man hävdade då att ikraftträdandet inte fick försenas en dag. Vidare sade man då att det gällde att verkligen få fram ett nytt förslag till miljöbalk utan försening. Det måste vi arbeta väldigt medvetet med, sade man. Det är i alla fall vi som bryr oss om miljön. Annars finns risken att det blir en långbänk, och det skulle vara mycket allvarligt.

Herr talman! Som hörs är det en väldig skillnad mellan detta uttalande från Miljöpartiet och dagens, trots att uttalandena har gjorts med bara några månaders mellanrum. Frågan är vilken tilltro vi nu kan sätta till vad Miljöpartiet säger i kammaren på den här punkten.

Gudrun Lindvall! Ni var ju faktiskt med och tog fram ett betänkande via er – som det då blev – expert i utredningen, Roy Ottosson. Ni lämnade utredningen som ett inslag i valrörelsen – det var ingenting annat, Gudrun Lindvall.

Anf. 115 GUDRUN LINDVALL (mp) replik

Herr talman! Det sista påståendet var så pinsamt att det nästan får stå för Dan Ericsson själv. Miljöpartiet är ett seriöst parti. Vi är framför allt mycket miljöintresserade och kunniga. Vi lämnade inte Miljöskyddskommittén av icke seriösa skäl eller vad man nu skall kalla det.

Orsaken var att det förslag som lades fram av den borgerliga regeringen var ett hafsverk. Det var mycket dåligt, och det försämrade dagens miljölagstiftning väsentligt. Ett sådant förslag gick inte att bearbeta vidare. Det gick inte heller att komplettera på det sätt som många här har nämnt. Det var låst till sin form. Det var skrivet på ett sådant sätt att det var mycket svårt att få med de delar som inte fanns med. Vissa paragrafer medförde att en del regler, t.ex. aktsamhetsreglerna, absolut inte gick att använda sig av.

Många gjorde samma bedömning som vi. Naturskyddsföreningen hoppade t.ex. också av liksom många miljöjurister som gick ut och protesterade. Det var således långt ifrån bara partier i valrörelsen.

När det gäller tidsplanen kan jag garantera Dan Ericsson att den kommer att hållas. Miljöpartiet kommer att driva på inifrån. Vi är med i arbetet, och vi kommer att se till att planen hålls. Vi vet vad som gäller, och för oss är det viktigt att få en bra miljöbalk. Den här kommer att träda i kraft den 1 januari 1988. Vi kommer att se till att arbetet drivs fram skyndsamt, effektivt och kunnigt. Vi är glada över att många av de experter, t.ex. Staffan Westerlund, som tidigare inte har varit knutna till det här nu är med i arbetet. Jag känner stor förtröstan för att det här kommer att bli en mycket bra miljöbalk.

Anf. 116 DAN ERICSSON (kds) replik

Herr talman! Huruvida Miljöpartiet är ett seriöst parti eller inte på den här punkten får väl de som har lyssnat på debatten ändå bedöma.

Jag kan bara konstatera att det är en oerhörd skillnad mellan vad som nu sägs och vad som sades för några månader sedan här i kammaren från Miljöpartiets sida. Då skulle miljöbalken träda i kraft om ungefär två månader, den 1 juli i år. Nu säger man att miljöbalken skall träda i kraft den 1 januari 1998. Det är två och ett halvt års skillnad. Om det är seriös politik eller inte får andra bedöma.

Anf. 117 GUDRUN LINDVALL (mp) replik

Herr talman! När vi skrev vår motion i januari förutsatte vi att Miljöskyddskommitténs förslag skulle kunna användas rakt av. Det skulle det också, om man inte vill arbeta in t.ex. regionala miljödomstolar. Efter att ha diskuterat frågan mycket framför allt med Staffan Westerlund och hört synpunkterna från koncessionsnämnderna framför allt inom EU inser vi att vi nu måste se över det här. Vi kommer att utgå från Miljöskyddskommitténs förslag. Behandlingen av frågan om regionala miljödomstolar kommer att medföra att det tar litet tid.

Vi har våndats mycket över tidsplanen, eftersom vi också är angelägna om att få ett bra förslag. Efter att ha vägt för- och nackdelar är vi helt överens med regeringen och miljöministern om att det här är en bra tidsplan. Den kommer också att medföra att vi har tid att jobba med frågan om regionala miljödomstolar. Det är mycket angeläget i dagens läge, när vi är medlemmar i EU.

Anf. 118 PETER WEIBULL BERNSTRÖM (m) replik

Herr talman! Med den glöd som Gudrun Lindvall här talar om miljöbalkens framväxande skulle man kunna tro att hon sitter med i regeringen och i departementet som nu jobbar med den här frågan. Jag undrar vilka garantier Gudrun Lindvall egentligen har för att alla dessa goda ingredienser verkligen kommer med och för att det sker inom rimlig tid.

Anf. 119 GUDRUN LINDVALL (mp) replik

Herr talman! Det är ganska intressant att miljöpolitikerna i den här kammaren diskuterar tidsramar i stället för att diskutera de viktiga förslag som finns med respektive inte finns med i det förslag som den borgerliga regeringen lade fram. Jag hoppas att vi kan få en mera kunnig miljödebatt i den här kammaren så småningom, som handlar om litet andra frågor än just tidsramen. Den är ganska lätt att diskutera.

Moderaterna får lita på Socialdemokraterna och Miljöpartiet och på att det som står i betänkandet gäller. Den här miljöbalken skall träda i kraft den 1 januari 1998. Vi skall hinna behandla ärendet i riksdagen före sommaruppehållet 1997. Det står mycket klart och tydligt i betänkandet, så det kan inte vara det viktigaste att diskutera. Det viktigaste är nog vad som skall vara med i miljöbalken och vad som inte skall vara med.

Anf. 120 PETER WEIBULL BERNSTRÖM (m) replik

Herr talman! Tiden är faktiskt väsentlig även i det här avseendet. Det skiljer tre år, Gudrun Lindvall. Miljöbalken skulle ha trätt i kraft redan om två månader, vid halvårsskiftet i år. Vi kan inte se att den träder i kraft förrän allra tidigast 1998.

Det är faktiskt ytterligare tre år av ett lappverk på miljölagstiftningens område. Det skulle ha kunnat vara betydligt bättre – även med det borgerliga förslaget. Detta tycker jag faktiskt att Gudrun Lindvall borde kunna erkänna.

Anf. 121 GUDRUN LINDVALL (mp) replik

Herr talman! Om det hade funnits en hög ambition från den borgerliga regeringen att lägga fram ett bra förslag till miljöbalk hade man naturligtvis utgått från Miljöskyddskommitténs förslag. Det var ett bra förslag. Det var heltäckande. Det innehöll de flesta lagar, det fanns aktsamhetsregler och generella föreskrifter osv. Men det valde man att inte göra.

Den borgerliga regeringen valde att arbeta om kommitténs förslag på ett sådant sätt att det förslag som man så småningom lade fram var så dåligt att miljöjurister suckade och tog sig för pannan. Det ledde faktiskt också till att Miljödepartementet fick ganska dåligt rykte när det gäller lagstiftning.

Ett sådant förslag kunde vi naturligtvis inte vara med om att rösta fram. Den borgerliga regeringen skulle ha kunnat använda Miljöskyddskommitténs förslag. Det är så det är nu igen. Vi utgår från Miljöskyddskommitténs förslag, och det hade ni också kunnat göra.

Anf. 122 LENNART BRUNANDER (c)

Herr talman! Gudrun Lindvall säger här att den förra regeringens förslag till miljöbalk var ett hastverk. Det lät inte riktigt så under det arbetets gång. Då gick kritiken ut på att det tog för lång tid.

Gudrun Lindvall säger vidare att hon vill ha en något kunnigare debatt om de här frågorna, och det kan man ju alltid önska. Gudrun Lindvall vill utgå från förslaget från Miljöskyddskommittén, som vi alla egentligen bygger på. Jag tror således att om man utgår från det förslag som Gudrun Lindvall själv vill utgå ifrån kan vi klara av att föra en kunnig debatt. Men vi förvägrades att ha den, eftersom förslaget till miljöbalk drogs tillbaka. Detta stöddes av Miljöpartiet. Om det var den vi skulle lägga till grund för den nya lagstiftningen skulle vi ha kunnat klara det. De förslagen fanns, och det var möjligt att diskutera och fatta beslut om dem. Det hade vi kunnat klara.

Om man skall ta med en mängd nya lagar kan vi inte klara av det så här direkt. Då måste förslaget dras tillbaka. Det var så man gjorde, men det var alltså inte nödvändigt.

Gudrun Lindvall säger att hon med glädje ser att det kommer en ny miljöbalk någon gång i framtiden, kanske före sekelskiftet. I höstas talade Gudrun Lindvall och flera andra representanter för Miljöpartiet om att det kommer att ta som mest ett år innan vi har en ny miljöbalk.

Nu är man i stället glad för att den kommer att träda i kraft om ett par tre år. Det är ingen särskilt hög miljöambition, Gudrun Lindvall.

Anf. 123 GUDRUN LINDVALL (mp)

Herr talman! Med risk för att jag upprepar mig: Det förslag som de borgerliga lade fram utgick inte från Miljöskyddskommitténs förslag. Det finns berättelser om hur tjänstemännen såg ut på det möte när Miljöskyddskommittén fick se den minsta gemensamma nämnare i en miljöbalk som de borgerliga partierna kunde åstadkomma. Det var inte med någon större glädje de läste förslaget. De hittade också en mängd fel.

Den här miljöbalken skulle inte ha fungerat i praktiken. Vi skulle ha fått en sämre miljölagstiftning än vad vi har i dag.

Jag är förvånad och litet beklämd över att Centerpartiet inte tar sig ut ur moderatfållan och erkänner att det förslaget inte var speciellt bra. Det finns bitar som jag hoppas att ni hade velat ha med när ni satt i den regeringen. Det finns vissa delar som borde ligga er varmt om hjärtat och som det finns en chans att få med – t.ex. aktsamhetsregler och generella föreskrifter. Om det inte är så undrar jag verkligen om det finns någon anledning för Centerpartiet att försöka framställa sig som ett miljöintresserat parti.

Anf. 124 LENNART BRUNANDER (c)

Herr talman! Eftersom Gudrun Lindvall är så informerad om och insatt i de här frågorna borde hon veta att vi centerpartister inte heller var nöjda med allt som stod i förslaget till miljöbalk.

Jag har inte fått något svar på mitt påstående och min fråga. Gudrun Lindvall vill att utgångspunkten för den nya miljöbalken i princip helt och hållet skall vara Miljöskyddskommitténs förslag. Det fanns en möjlighet att göra så i riksdagen. Förslagen fanns, och de var möjliga att bearbeta. Vi kunde medverka till att det skulle ha blivit på det sättet. Den frågan vill Gudrun Lindvall inte diskutera.

Hon hänger bara upp sig på förslaget till miljöbalken och säger att det var dåligt. Något som är dåligt kan man förbättra.

Anf. 125 GUDRUN LINDVALL (mp)

Herr talman! Jag vet inte riktigt vad Lennart Brunander menar. Vi vill ha en miljöbalk som utgår från Miljöskyddskommitténs förslag. Det förslag som drogs tillbaka gjorde inte det. Det var nämligen omarbetat på så många punkter att det var sönderhackat till oigenkännlighet. Det hade inte gått att utifrån det förslaget få en heltäckande och bra miljöbalk. Därför var man tvungna att dra tillbaka förslaget och börja om med Miljöskyddskommitténs förslag igen. Med den utgångspunkten var det möjligt att få en bra miljöbalk. Det gick inte med det borgerliga förslaget. Det var alldeles för dåligt. Miljöpartiet, Naturskyddsföreningen, Staffan Westerlund, många andra miljöjurister och regeringen är helt ense.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

LU25 Höjning av anläggningshavarnas ansvarsbelopp för atomskador

Mom. 1 (atomansvarighetslagen)
1. utskottet
2. res. 1 i motsvarande del (v)
Kammaren biföll utskottets hemställan genom uppresning.

Mom. 2 (framtida höjning av beloppsgränsen m.m.)
1. utskottet
2. res. 2 (c)
3. res. 1 i motsvarande del (v)
4. res. 3 (mp)
Förberedande votering 1:
30 för res. 1
16 för res. 3
238 avstod
65 frånvarande
Kammaren biträdde res. 1.
Förberedande votering 2:
21 för res. 2
44 för res. 1
219 avstod
65 frånvarande
Kammaren biträdde res. 1
Huvudvotering:
219 för utskottet
47 för res. 1
18 avstod
65 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet:	137 s, 67 m, 15 fp
För res. 2:	1 c, 17 v, 16 mp, 13 kds
Avstod:	18 c
Frånvarande:	24 s, 13 m, 8 c, 11 fp, 5 v, 2 mp, 2 kds

LU27 Elektronisk dokumenthantering inom exekutionsväsendet m.m.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

JoU16 Miljön – vårt gemensamma ansvar

Mom. 5 (utgångspunkter för en ny miljöbalk m.m.)
1. utskottet
2. res. 3 i motsvarande del (m)
3. res. 4 i motsvarande del (c)

4. utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till mot. Jo606 yrk. 1–3, 5–9 och 11 (kds)
Förberedande votering 1:
Mot. Jo606 yrk. 1–3, 5–9 och 11 ställdes mot res. 4 som biträddes genom uppresning.
Förberedande votering 2:
67 för res. 3
20 för res. 4
197 avstod
65 frånvarande
Kammaren biträdde res. 3.
Huvudvotering:
183 för utskottet
67 för res. 3
34 avstod
65 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet:	137 s, 15 fp, 15 v, 16 mp
För res. 3:	67 m
Avstod:	19 c, 2 v, 13 kds
Frånvarande:	24 s, 13 m, 8 c, 11 fp, 5 v, 2 mp, 2 kds

Mom. 6 (ikraftträdande av en ny miljöbalk m.m.)
1. utskottet
2. res. 3 i motsvarande del (m)
3. res. 4 i motsvarande del (c)
Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av tredje vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde fick avgöras vid arbetsplenum onsdagen den 3 maj.

9 § Vissa utrikeshandelsfrågor

Vissa utrikeshandelsfrågor

Föredrogs
Näringsutskottets betänkande 1994/95:NU22
Vissa utrikeshandelsfrågor (prop. 1994/95:100 delvis)

Anf. 126 MARIE GRANLUND (s)
Herr talman! Sverige har traditionellt haft en mycket frihandelsvänlig linje. För ett litet land som vårt, med stort utrikeshandelsberoende,

har detta varit – och kommer att vara – en oerhört viktig förutsättning för vårt välstånd.

Frihandel är likaså en avgörande drivkraft för den globala ekonomiska utvecklingen – inte minst i tredje världen.

Under hela efterkrigstiden har det skett en gradvis liberalisering av världshandeln, vilket främjat den ekonomiska utvecklingen. Sverige har spelat en aktiv roll i det internationella samarbetet inom ramen för bl.a. GATT, OECD, EG och EFTA.

Det har varit en styrka att det under lång tid rått en bred politisk enighet i landet om vikten av att öka frihandeln.

Det senaste året har vi här i kammaren haft möjlighet att diskutera frihandel vid ett flertal tillfällen – dels i samband med medlemskapet i EU, dels vad det gäller Sveriges anslutning till Världshandelsorganisationen, WTO.

WTO är ett viktigt led i en fortgående liberalisering av världshandeln, och det nyligen träffade avtalet kommer att ge stora välfärdsvinster. Resultatet är också av stort värde för u-länderna. Deras möjlighet att delta i världshandeln har nu stärkts väsentligt. För Sverige är det en målsättning att alla länder skall omfattas av detta gemensamma regelverk.

Men det är viktigt att inte slå sig till ro med dessa framsteg. Sverige måste hela tiden aktivt driva på för en friare världshandel och minskad protektionism.

Särskilda ansträngningar kommer därför att göras på de områden där EU fört en mer restriktiv politik än vad Sverige gjort. Det gäller områden som bl.a. teko och jordbruk. Det handlar om användandet av handelspolitiska skyddsinstrument. Det handlar om användningen av antidumpningsåtgärder. Sverige har också tagit initiativ till att det inom EU skall göras en konsekvensanalys av EU:s handelspolitiska instrument.

Regeringen har också deklarerat att den kommer att verka för att berättigade u-landsintressen skall tas till vara såväl inom EU som inom WTO.

Stora framsteg har således gjorts, och görs, för en friare världshandel. Det är nu också viktigt att förbereda förhandlingar om de stora framtidsfrågorna, som sambanden mellan handel och miljö och mellan handel och arbetsvillkor.

Utskottet understryker därför att strävan efter en miljömässigt hållbar utveckling måste ges en hög prioritet vid utformningen av handelspolitiken. Detta har också slagits fast ett flertal gånger i denna kammare. På samma sätt anser utskottet att arbetsvillkor bör integreras i handelsreglerna.

Vad det gäller miljön har Sverige tillsammans med de övriga nordiska länderna aktivt verkat för att få till stånd en seriös diskussion om handel och miljö i WTO-förhandlingarna.

I propositionen om Världshandelsorganisationen sägs att det är viktigt att det i GATT/WTO ges utrymme för åtgärder som överenskommits inom ramen för internationella miljökonventioner. Det är i detta sammanhang viktigt att påtala att åtgärder som vidtas av ett en-

skilt land och som inte har stöd i globala överenskommelser ofta har en begränsad effekt på de globala miljöproblemen. Det finns också stor risk för att sådana åtgärder utnyttjas i protektionistiska syften.

En speciell miljökommitté har upprättats i GATT/WTO. Arbetsprogrammet är upplagt så, att det inrymmer punkter av intresse för såväl i- som u-länder. Frågan om internationella miljökonventioner finns med, liksom bl.a. olika miljöreglers effekter på möjligheterna till marknadstillträde samt, inte minst viktigt, märknings- och förpackningsfrågor.

WTO:s miljökommitté skall gå igenom handelsregelverket med avseende på miljöeffekter, och en miljökonsekvensbedömning av WTO-avtalen har redan påbörjats inom ramen för FN:s miljöprogram.

Den svenska regeringen arbetar också för att substitutions- och försiktighetsprinciper skall accepteras inom EU. Dessutom pågår ett arbete för att handelsåtgärder skall kunna vidtas inte endast som för närvarande mot miljöskadliga produkter utan även mot process- och produktionsmetoder.

Vad beträffar handel och arbetsvillkor har man inte kommit lika långt. Men frågan börjar diskuteras mer och mer. Det handlar om möjligheterna att ställa krav på det exporterande landet när det gäller hinder mot tvångsarbete och barnarbete liksom i fråga om god arbetsmiljö och de anställdas organisations- och förhandlingsrätt.

Man kan förvänta sig att diskussionen kommer att ta ytterligare fart efter det avskyvärda mordet på den pakistanska barnarbetaren, som fick betala med sitt liv för att han kämpade för barnens rättigheter och för en minskning av det förödande barnarbetet.

Herr talman! Att på olika sätt arbeta för att ge barn drägliga villkor är en av de största utmaningar vi i dag står inför i hela världen. Enligt ILO arbetar mer än 200 miljoner barn i tredje världen – oftast under slavliknande förhållanden.

Fattigdomen skapar barnarbetare, och barnarbetare skapar fattigdom, eftersom barnens arbete många gånger bromsar föräldrarnas löneökningar. Och så är den onda cirkeln sluten. Ett stort ansvar åligger här konsumenter, producenter, föräldrar och politiker.

Den svenska regeringen anser att arbetsvillkor bör integreras i reglerna för den internationella handeln. Utskottet delar den uppfattningen. Precis som vad gäller övriga handelsåtgärder är det dock viktigt att detta grundas på internationella överenskommelser.

Sambandet mellan handels- och arbetsrättsliga villkor har behandlats vid ett ministerrådsmöte inom EU i februari 1995. Man kan också förvänta sig att frågan kommer upp på nästa års ministerkonferens i WTO. Diskussionen förs också i OECD, där en rapport kommer att vara klar i början på nästa år.

Det finns en stor oro bland u-länderna för att krav på arbetsrättsliga villkor egentligen handlar om att i-länderna vill slå vakt om de egna arbetstillfällena – alltså en maskerad protektionism.

Detta är självklart en svår avvägning, som man absolut inte får bortse från. Det är svårigheten att skilja mellan dem som motiveras av en genuin önskan om att de mänskliga rättigheterna respekteras och dem

som använder de mänskliga rättigheterna som en täckmantel för protektionism. Här kan Sverige spela en oerhört viktig roll, genom vår långa tradition av internationellt arbete som inte har grundat sig på egennytta.

Det är viktigt att en noggrann analys görs av de effekter som regler om arbetsvillkor kan få på u-ländernas långsiktiga utvecklingsmöjligheter. Eventuella regler bör utformas så att u-länderna kan utnyttja sina fördelar när det gäller att tillhandahålla olika produkter och tjänster. Ett avtal på detta område bör även innefatta olika former av stödåtgärder, så att u-länderna kan få stöd när det gäller att förbättra arbetsvillkoren.

Avslutningsvis vill jag säga att vi socialdemokrater, till skillnad från de borgerliga, som har reserverat sig på den här punkten, anser att också värderingar och moral hör hemma i handelspolitiken.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 127 PETER ERIKSSON (mp)

Herr talman! Sverige har drivit frihandel i internationella organ i decennier. Men just i år har vi genomfört en höjning av våra tullmurar som antagligen är den största sedan andra världskriget. Vi har genomfört kraftiga höjningar av tullarna när det gäller tekoprodukter och industrivaror. Gentemot u-världen och gentemot Östeuropa har tullarna höjts.

Nu är vi medlemmar i den europeiska unionen. I det läget är det ändå bra att regering och riksdag är eniga om att driva frågan om en rivning av tullmurarna gentemot u-länderna och gentemot Östeuropa. EU:s tullar är ju i första hand riktade just mot dem.

Vi skall också komma ihåg att frihandeln, hur mycket positivt den än för med sig, har ett janusansikte. Å ena sidan är det den vackra frihandelsteorin, som också har gett ökad välfärd i delar av världen. Å andra sidan är det den mörka sidan, som mera visar fattigdom i tredje världen, rovdrift på naturresurser och ökad miljöförstöring.

De här båda sidorna av frihandeln måste man ta stor hänsyn till. När man diskuterar fri handel kan man inte bara tala om den ena sidan. Man måste också försöka inse att en fri handel världen över också kräver regler, precis som alla andra marknader och samhällsorganisationer. Utan miljöklausuler, försiktighetsprinciper, substitutionsprinciper och annat kommer frihandeln på sikt att leda till större utsugning, rovdrift, miljöförstöring och en sämre ekonomisk välfärd i stället för en bättre.

Frihandel kan leda till att människor får det bättre och att de ekonomiska skillnaderna minskar, men det är inte givet. Den kan också leda till ökad fattigdom och ökad miljöförstöring. Därför är det alldeles för enkelt, naivt och ytligt att bara applådera mer frihandel.

Det är bättre, som Socialdemokraterna nu är med om att göra för första gången riktigt på allvar, att tala om "fair trade" än om "free trade". Det är något som man måste kommentera ordentligt, därför att det är ett steg framåt i Sveriges riksdag som i dag tas med betänkandet om frihandel. Majoriteten är faktiskt villig att hårdare än tidigare i frihandeln driva frågor om miljöklausuler och sociala klausuler, när det gäller tvångsarbete och barnarbete, i internationella handelsorganisationer.

Vissa utrikeshandelsfrågor

I det här betänkandet tas ett viktigt steg framåt, men det finns mycket kvar. Det gäller framför allt att följa upp, också med aktiv handling. Det har vi inte sett särskilt mycket av än så länge. Det handlar framför allt om regeringens arbete, om utrikeshandelsministerns och den övriga regeringens insatser i WTO, inom EU och i andra internationella organisationer.

Vi i Miljöpartiet yrkar bifall till utskottets hemställan, men vi vill följa upp och mycket starkt driva frågan vidare för att stärka frihandeln världen runt, med miljöklausuler och sociala klausuler, och se till att Sverige nu också följer upp detta internationellt med aktiv handling.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 3 maj.)

Sveriges samarbete med Central- och Östeuropa

10 § (Forts. från prot. 95) **Sveriges samarbete med Central- och Östeuropa** (forts. UU16)

Anf. 128 NILS T SVENSSON (s)

Herr talman! Sveriges samarbete med Central- och Östeuropa intar självfallet en central plats i svensk utrikespolitik, som präglas av ett samlat agerande för säkerhet och solidaritet.

Utskottsmajoriteten framhåller att det är ett grundläggande svenskt intresse att utvecklingen i dessa europeiska stater leder till en fördjupad demokratisk kultur, ekonomiska framsteg och sociala framsteg, att miljön förbättras med bl.a. effektivare energisystem och att det blir en ökad öppenhet mot omvärlden.

En viktig strävan för Sverige blir att engagera så många andra stater som möjligt, inte minst inom EU, i samarbetet med länderna i Central- och Östeuropa. Dessa länders integration i Europa bidrar till en ökad politisk och ekonomisk stabilitet på den europeiska kontinenten. För flera av de här länderna är ett medlemskap i EU en konkret målsättning.

Regeringen föreslår nu ett nytt samarbetsprogram för Central- och Östeuropa om totalt 4 miljarder kronor från budgetåret 1995/96 t.o.m. 1998. Utskottsmajoriteten ställer sig bakom detta förslag.

Samarbetet kommer att inriktas särskilt på Estland, Lettland, Litauen, Polen och Ryssland. Under tidigare år har ungefär 60 % av vårt samlade östsamarbete gått till Baltikum. Det vidgas nu något till övriga länder också.

Det är viktigt att det skapas en hållbar säkerhetsgemenskap kring Östersjön. Det tidigare anslaget till suveränitetsbistånd skulle användas till stöd för den självständighet som de baltiska republikerna fått. Nu utvidgas syftet till ett allmänt säkerhetspolitiskt mål och omfattar också flera länder än de baltiska. Anslaget ökas till 100 miljoner kronor.

Med detta vidgade säkerhetspolitiska mål menas att vi skall stödja sådant som polis- och tullväsende, civilförsvar och räddningstjänst, kust- och gränsbevakning liksom kampen mot organiserad brottslighet, maffian, flyktingsmuggling, vapenförsäljning, olaga hantering av kärn-

bränsle och radioaktiva ämnen. Detta ingår i ett säkerhetspolitiskt perspektiv.

När det gäller stöd till demokratin spelar folkrörelser och enskilda organisationer en viktig roll. Här är det önskvärt med kraftfulla insatser, och därför blir det en ökning av stödet till sådan verksamhet.

Det gäller även stödet till kulturutbyte och till utbildningsprogram.

Ett nytt stöd har också introducerats genom att organisationer som är knutna till svenska riksdagspartier kan använda medel för att bistå syster- och broderorganisationer i tredje världen, men också i Öst- och Centraleuropa. Det är naturligtvis grundläggande att det finns demokratiska partier i en demokrati. Stödet till partiuppbyggnad är en försöksverksamhet som skall utvärderas om några år.

Vi vill se en socialt hållbar ekonomisk omdaning. Därför satsas det på en social dimension i samarbetet med Öst- och Centraleuropa. Det blir stöd till reformer inom arbetsrätten, socialförsäkringssystemen, satsningar på arbetsmarknadspolitik och på särskilt utsatta grupper.

Näringslivsutvecklingen har hög prioritet. Det program som stöder småföretag och privatisering utvecklas. En särskild ambassadör är utsedd för att hålla kontakt med svenska företag i syfte att dessa skall engagera sig än mer i samarbetet.

Exportkreditgarantierna, som tidigare i huvudsak gick till Baltikum, fördubblas till 2 miljarder kronor och kommer nu även att kunna gå till Ryssland, Vitryssland, Ukraina och Kazakstan.

Miljön är en oerhört viktig fråga. Nu får vi en sammanhållen miljöstrategi för Östersjöregionen. Stödet uppgår till 170 miljoner kronor. Det innebär bl.a. att vi kan medverka till rening av utsläpp från de tre största hamnarna i Baltikum.

När det gäller EU-medlemskapet betyder det att vi av dessa pengar betalar ca 300 miljoner kronor per år. Samtidigt blir vi delaktiga i en större EU-fond på inte mindre än 15 miljarder kronor, som vi skall vara med och påverka. Och ambitionen skall vara att låta samma principer styra vårt arbete inom EU som i det bilaterala samarbetet.

Detta var en mycket kortfattad redovisning av inriktningen av det nya samarbetsprogrammet för Central- och Östeuropa.

Det är utskottets uppfattning att det föreslagna samarbetsprogrammet är ett viktigt steg på vägen mot en mer samlad och överblickbar organisation och hantering av samarbetet.

Det statligt finansierade samarbetet speglar ju inte på något fullständigt sätt allt som pågår. Mångfalden i de kontakter som håller på att utvecklas med länderna i Central- och Östeuropa är inte bara ett arbetsfält för centrala myndigheter, utan det utvecklas ju på en mängd olika nivåer i samhället.

Utskottet betonar den viktiga roll som enskilda organisationer och folkrörelser, kommuner och andra regionala organ spelar i detta samarbete.

Det finns ett antal reservationer till betänkandet. Göran Lennmarker redovisade i går kväll den moderata reservationen. Eftersom ärendebehandlingen fick avbrytas för att fortsätta i kväll kan Göran Lennmarker inte delta i debatten. Jag går därför inte i polemik med hans inlägg i går

kväll. Jag vill kommentera moderaternas motioner och reservationer genom att något redovisa vad utskottsmajoriteten skriver i betänkandet.

Utskottsmajoriteten säger att det föreslagna samarbetsprogrammet inte utgör ett stöd till en ohämmad ekonomisk omvandling. Utvecklingen måste, som framgår av två av de fyra mål som är uppställda för samarbetet, vara att utvecklingen blir socialt och miljömässigt hållbar.

Utskottsmajoriteten delar inte den syn på omvandlingsprocessens förutsättningar som moderaterna uttalar i sin reservation. Det socialistiska enpartisystemet behöver inte avvecklas. Det är gjort sedan flera år tillbaka i flertalet stater i Central- och Östeuropa. Den stora utmaning som dessa stater står inför i dag är i stället att bygga upp fungerande samhällen med socialt och miljömässigt bärkraftiga ekonomiska system.

Det var nödvändigt i reformprocessens inledningsskede med grundläggande och snabba förändringar när det gällde att hindra företrädare för det gamla systemet att stoppa och vrida klockan tillbaka. Men även flertalet av de äldre politiker som återkommer till makten som en följd av utslag i fria val har insett att förändringsbehovet inte kan förnekas. Utskottsmajoriteten delar därför den grundsyn som återspeglas i propositionen, nämligen att vad som nu krävs är genomgripande institutionella reformer. Det är viktigt att inse att en sådan genomgripande omställning kan ta tid. Som framhålls i propositionen måste de sociala problem som uppstår under tiden lösas. I annat fall utsätts reformprocessen för stora påfrestningar. Därför vill utskottsmajoriteten i likhet med regeringen betona vikten av att man ägnar den sociala dimensionen av den ekonomiska omvandlingen ökad uppmärksamhet i syfte att befästa de demokratiska och marknadsekonomiska landvinningarna.

Dessa synpunkter är också ett svar på folkpartiets reservation om samarbetsprogrammets allmänna inriktning och karaktär. Jag tror att inte heller Lennart Rohdin har tillfälle att vara här i kväll, så hans synpunkter får kommenteras vid ett senare tillfälle.

Vänsterpartiet har i sin reservation synpunkter på Rysslands andel av exportkreditgarantiramen. Varken utskottet eller näringsutskottet, som yttrat sig, delar de synpukter som vänsterpartiet för fram.

Det föreligger några reservationer som tar upp miljösamarbetets innehåll och organisation. Alltsedan östsamarbetet började har miljöfrågorna haft högsta prioritet. Jordbruksutskottet säger i sitt yttrande att man i allt väsentligt ansluter sig till regeringens överväganden om åtgärder för att stödja en miljömässigt hållbar utveckling. Jordbruksutskottet finner också att många av de yrkanden om miljöinsatser som förts fram i motionerna ligger väl i linje med samarbetsprogrammets inriktning och syften.

När det gäller anslagen till miljösamarbetet framför partierna krav på olika belopp. Utskottsmajoriteten anser dock att de ca 210 miljoner kronor som redan anvisats till miljöinsatser innebär en mycket klar markering av den betydelse som tillmäts miljöarbetet.

Frågan om ansvaret för miljöarbetet förs fram i några reservationer. Som sades i går kväll är det väl att betrakta som en intern sak för rege-

ringskansliet. Det bör dock påpekas att det i propositionen framgår att det skall vara en nära samverkan mellan berörda departement och myndigheter i fråga om miljöstödet. En särskild beredningsgrupp skall tillsättas för detta.

Kds för fram en tanke om skuldavskrivning i sin reservation. Den är inte jordbruksutskottet beredd att tillmötesgå och utskottet ansluter sig till den bedömningen.

Ett par reservationer berör kärnsäkerhetsfrågor och kärnkraft. Här vill utskottet påpeka att det klart framgår av propositionen att inga svenska insatser görs i Central- och Östeuropas kärnkraftverk med avsikt att förlänga deras tekniska livslängd. Syftet är uteslutande att åstadkomma en så säker driftssituation som möjligt under den tid som kärnkraftverken måste användas p.g.a. den svåra energisituationen i många länder i Central- och Östeuropa.

När det gäller storleken på anslagen har partierna olika uppfattning.

Utskottsmajoriteten har den uppfattningen att storleken på anslagen inte enbart avgörs av våra egna ekonomiska förutsättningar, utan också är avhängiga utvecklingen i de aktuella mottagarländerna. Målet för vårt samarbete är att bidra till att inlemma de här länderna i det normala internationella samarbetet. Därför måste insatserna och projekten anpassas till varje lands behov vid varje tidpunkt, samtidigt som de bör vara tillräckligt långsiktiga för att effekterna skall kunna avläsas. Man måste dock också ta hänsyn till mottagarländernas kapacitet att kunna tillgodogöra sig insatserna. Detta sammanhänger i sin tur med hur reformarbetet i varje enskilt land fortgår och vilka konsekvenser som omvandlingsprocessen för med sig.

Som framgick av inläggen i går kväll finns det en bred samsyn på detta nya samarbetsprogram för våra insatser för länderna i Central- och Östeuropa. Det finns skilda förslag när det gäller fördelningen av pengarna, och det finns skilda förslag när det gäller de totala beloppen. Men vi befinner oss i en samhällsekonomisk situation som gör att vi har gjort en avvägning och därmed kan behålla ett program i samarbete med dessa länder som är ambitiöst jämfört med vad andra länder bidrar med. Jag tror att vi, genom den samordning och samverkan som sker med den organisation som kommer att gälla från den 1 juli, kommer att få ett effektivare bistånd till dessa länder.

Utskottsmajoriteten tillstyrker förslaget till nytt program för samarbete med Central- och Östeuropa. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 129 HELENA NILSSON (c) replik

Herr talman! Jag beklagar att miljöminister Anna Lindh inte får ansvaret för miljöbiståndet. Jag inser att jag är en ensam röst i öknen. För att underlätta kammarens arbete drar jag tillbaka mitt yrkande om bifall till reservation nr 5.

Anf. 130 NILS T SVENSSON (s) replik

Herr talman! Jag tror inte att Helena Nilsson behöver vara bekymrad över att inte Miljödepartementet och de myndigheter som arbetar

med miljöfrågor kommer in i processen. Jag vet av egen erfarenhet att redan i det samarbete som pågår inom ramen för BITS insatser sker ett mycket nära samarbete med olika miljöorganisationer.

Anf. 131 INGRID NÄSLUND (kds) replik

Herr talman! Som Nils T Svensson sade och som framgick av debatten i går är vi i mångt och mycket överens om inriktningen och om frågan vilka insatser som behöver göras.

Jag skulle vilja litet beröra frågan om att ge hjälp i form av skuldavskrivningar, vilket vi har föreslagit när det gäller Polen. Av det Nils T Svensson sade får man den uppfattningen att det vore ett bra sätt. Länderna får i det fallet själva vara med genom att de sätter in ett belopp motsvarande det som avskrivs på det som de själva vill satsa på. Annars tar det kanske väldigt lång tid innan vi får se pengarna.

Den största invändning vi har gäller nivån på satsningen på miljön. Vi ligger där hela 246 miljoner högre. Vi tycker att det är angeläget att vi har en högre nivå med tanke på att så oerhört mycket behöver göras, speciellt vad gäller Östersjösamarbetet. Det rör sig om en så stor summa som 150 miljarder på 20 år. Det är ingenting som vi själva vare sig kan eller skall få fram. Men vi skulle alltså behöva göra en mycket kraftigare satsning än vad vi gör. Vi hade gärna velat se att vi hade fått medhåll från utskottet.

Anf. 132 NILS T SVENSSON (s) replik

Herr talman! Skuldavskrivning skall naturligtvis inte avvisas. Den används i andra sammanhang. Men det är bara något enstaka land som Polen som gått in i ett sådant samarbete. Vi har från näringsutskottet fått ett yttrande, och där har man inte ansett att vi skulle ge oss in på den här typen av metoder. Man skall aldrig säga att det inte kan bli aktuellt. Men för närvarande finns det inget stöd för den tanke som kds för fram.

När det gäller nivån på anslaget till miljön kan man naturligtvis önska att det skulle vara högre. Vi har att göra avvägningar och se dels vad våra statsfinanser tillåter, dels vilka resurser man har på mottagarsidan att göra ett effektivt program med de pengar som står till förfogande. Det är trots allt inte litet pengar. Genom vårt gemenskap i EU får vi stora belopp att använda framöver. Där skall Sverige självklart vara med och påverka för vilka insatser pengarna skall användas.

Anf. 133 INGRID NÄSLUND (kds) replik

Herr talman! Det var ju trevligt att höra att det kanske till ett annat år går att tänka över det här med Polen. Det finns redan länder, bl.a. USA, som samarbetar på det här sättet. Man har avskrivit 50 % av skulden. Det finns även andra länder som gör det, som Frankrike och Schweiz. Förhandlingar pågår med Italien och Nederländerna. Redan fem länder håller alltså på med det här, det är inte något okänt. Det är en fråga som vi kanske kan återkomma till. Vi är inte främmande för det. Som Nils T Svensson sade gör vi så i u-länder.

När det gäller nivån måste jag få påpeka att det rimmar väldigt illa med vad Ingvar Carlsson sade i regeringsdeklarationen: Östersjöns miljö skulle lyftas upp. Man sade att Sverige skall vara pådrivande i det internationella miljöarbetet. Projektet att återställa Östersjöns ekologiska balans, som initierades 1990, kommer att drivas med förnyad kraft.

Det man gör är att man sänker nivån med 50 miljoner i förhållande till föregående år. Det kan man näppeligen tolka så att frågan drivs med förnyad kraft.

Sedan är det naturligtvis fråga om vilka resurser vi har att ställa till förfogande. Det är en fråga om prioriteringar. Här har kds prioriterat miljön i Östersjön.

Anf. 134 NILS T SVENSSON (s) replik

Herr talman! Miljöbiståndet har hela tiden varit prioriterat, också i det nya samarbetsprogrammet. Men det finns många andra angelägna saker som vi vill satsa på. Det sker en avvägning. Nog kan vi redovisa olika procenttal här, hur vi räknar dessa belopp. Om man inkluderar insatserna för att höja kärnsäkerheten och annat sådant kommer man naturligtvis till större belopp.

De belopp som nu är föreslagna i programmet är de som vi fördelar under den kommande perioden. Ingrid Näslund tycker att det är för litet. I den avvägning som vi gjort har vi kommit fram till dessa belopp.

Anf. 135 EVA GOËS (mp)

Herr talman! Jag vill erinra Nils T Svensson om att för några timmar sedan stod Pierre Schori här och sade att alternativ till kärnkraft var kärnkraft. Det är att förlänga kärnkraftens användningstid i öst. Som svar på en rak fråga om han stod bakom detta fick jag att det finns tillsammans med EU-länderna en plan för att fortsätta att bygga ut kärnkraften. Man skall ersätta Tjernobylreaktorn med två tre reaktorer och ha två i Slovakien. Jag ser det inte som ett alternativ.

Harrisburg 1979, Tjernobyl 1986. Barsebäck, Forsmark, Oskarshamn, Ringhals – när? Jag hade önskat att vi hade haft multimedia här och kanske virtual reality så att vi hade kunnat höra en helikopters smattrande med sandsäckarna över Tjernobyl eller höra larmet när brandkåren rycker ut för att släcka branden i Tjernobyl.

Jag har med mig bilder som är tagna tre dagar efter Tjernobylolyckan och en vecka efter. Det är synd att man i kammaren inte kan visa bilderna. På bilderna ser man hur folk håller på att plocka svamp som har elefantiasis.

Vi får inte glömma Tjernobylolyckan. Vi får inte glömma att en liknande olycka kan hända här också. Harrisburgolyckan hände i ett kapitalistiskt samhälle, Tjernobyl i ett planekonomiskt. När händer det i ett blandekonomiskt samhälle?

Herr talman! I går var Tjernobyldagen. Det var i går nio år sedan olyckan hände. Jag stod på torget i Kiev för fyra år sedan och talade inför 20 000 människor om den katastrof som hade drabbat människorna i Tjernobyl, Vitryssland, och runt om i världen, för vinden går faktiskt runt om och når oss alla. Själv bor jag 150–200 mil från Tjerno-

byl. Härnösand drabbades hårt på grund av det som hände. Regnet kom. Lugnande besked kom också. Men oroliga föräldrar visste inte vad de skulle göra. Jag köpte en geigermätare, gick ut och mätte och ställde upp för småbarnsföräldrar och jordbrukare i min omnejd. Jag var lärare och talade om för barnen att stanna inne på rasterna. De trodde inte jag var riktigt klok, jag som alltid brukade beordra dem att gå ut för att få frisk luft. Skulle de ut och inandas jod?

Jag tycker att vi har glömt Tjernobyl alldeles för snabbt. Men vi har höga värden i rådjur och renar, vilt över huvud taget, i svamp och hjortron. Vi får inte glömma den.

I Ukraina och Tjernobyls närmaste stad Pripet ställde sig familjerna på balkongerna för att skåda den färggranna himlen natten till söndag. Det var ett vackert skådespel, sade Galina Protopopova, mamma till två barn och som blivit en kompis till mig. Men snart ringde hennes mans bästa vän och sade: Stick, det här är värre än Hiroshima, ge dig i väg! Hon skyndade ner till stationen men blev motad tillbaka av polisen. Senare försökte hon ta sig till floden. Hon kunde ta båten till Kiev på floden Dnepr.

Pojkarna började mista skinnet under fötterna. Hon förstod inte vad det berodde på. Någonting hade sprutats på trottoarer och gator. För övrigt kan jag säga att gator och trottoarer tvättades varje dag dagarna efter och sedan varje vecka, sedan varje månad i en omkrets av kanske 10 mil från Tjernobyl. Det gjordes i alla fall i Kiev som ligger 8 mil från Tjernobyl.

Men ingen förstod hur allvarlig situationen var i Tjernobyl, utom höjdarna vid kärnkraftverket, för de flydde med sina familjer med flyg till Moskva.

Samma sak hände faktiskt här i Sverige. Man trodde att det var Forsmark som hade kontaminerats, att det varit utsläpp därifrån. Det var någon som hade gått in med skor och då hade man uppmätt dessa värden. Därifrån stack också höjdarna i väg. Det passade bra, för det var semestertider. Det hände runt förstamaj, så man tog ut klämdagar och började fara upp mot fjällen. Jag har haft kontakt med människor som for upp. Vid mätning visade det sig att de fått radioaktivitet på sig och var tvungna att tvätta kläderna när de kom upp till fjällen. Det är ingen fantasi, det är sanning.

När jag var i Tjernobyl fick jag se en dokumentärfilm om hur det hade gått till vid Tjernobylolyckan och hur människor efter några dagar förstod hur allvarligt det var. Då blev det kaos. Man söp sig dagligdags full för att det gick rykten om att rödvin var bra för blodet.

Samtidigt tvångsinkallade man gravida kvinnor och utförde abort på dem. Människor tvångsrekryterades till Tjernobylområdet. Över en natt hade livet förvandlats till en mardröm, ett helvete.

Anna Roll skrev en dikt som heter Den nya grottekvarnen i samband med det här. Den låter så här:

Det var en gång ett rike i armod och i nöd,
där grottekvarnen malde sitt folk mot tidig död,
men bland allt folket växte ett rop: "Slav gör dig fri,
ur mörkret stiga vi mot ljuset" – Det folket det var vi.
Men friheten den blev för stor för Svea rikes barn,
de saknade bittert sin gamla grottekvarn,
de måste ha en boja att fjättra sig invid,
så byggde de ett grotteverk som varar evig tid.

Ty på det verkets botten fanns ett gift med dödlig kraft,
det var den största fiende som mänskan nånsin haft,
som drakgift var det etter som verket spruta ut,
det frätte sönder allt och det krävde sin tribut.
Och mänskorna de offrade allt fler av sina barn,
för att hålla giftet stången i sin nya grottekvarn.
En råttfångare rände runt och samlade en hop,
som mot en guldpeng vara villig att gå ner i verkets grop.

De lagade bassänger, de lagade frätta rör,
tills de började misstänka: "Tänk om alla dör?"
Så fångas de i ett nu kring la Hague i Normandie
och också hit till Norden spreds detta råttfångeri.
Snart krävdes det en präst som straffande och vred,
slungade ut sin dom över den som vägrade gå ned
och oskyldiga unga som förr varit rikets hopp,
de fördes in i verket med frisk och vacker kropp.

"Kom gör din plikt mot riket, kom och besmitta dig,
var solidarisk mot din broder som gick ner före dig!"
Och de som blott var arbetare förbrukades ganska fort,
men de som kunde formlerna de gick mer sällan genom dess port.
Att varsamt passa döden det skapar lätt panik.
En del slängde av sig masken för att höra sitt eget skrik.
Ett skyddshölje mot döden där varje rispa blev ett hot,
blev många övermäktigt en trotsighet slog rot.

Man strejkade vid verken, de stod långa tider still,
men giftet strejkade aldrig, det växte bara till.
Och tvångsinkallningarna blev snart till en medeltida rit.
Under sorg och fackeltåg fördes människorna dit.
Så gick själva digerdöden på nytt från port till port och slut
var mänskans öden, jorden snurrade alltfort.
Så underligt att senare betrakta mänskans strid.
Hon ville kunna allt, också mäta ut sin tid.

Jag har sagt tidigare i den här talarstolen att jag var på icke-spridningskonferensen. Jag gick också på alternativa konferensen och träffade Jessie Jackson, Daniel Ellsberg, Rosalie Bertell, alla som jobbar för fred och nedrustning. I det sammanhanget träffade jag också

barnläkaren, professor Skiriak-Nyshnik. Hon gav mig den senaste rapporten om läget för barnen i Tjernobyl.

Över 134 000 invånare har evakuerats permanent från de nedsmittade områdena. Över 600 000 soldater, brandmän och arbetare som sanerade vid katastrofplatsen har exponerats för höga strålningsdoser. 50 000 av dem som sanerade på katastrofplatsen har redan dött. De flesta var män mellan 30 och 50 år.

Den totala strålningen från Tjernobyl är mellan 185 och 200 miljoner curie. WHO rapporterade 1992 att sköldkörtelcancer hos barn i närheten av Tjernobyl har ökat med 80 % över det normala.

En japansk studie av 30 000 barn och dödfödda foster i Vitryssland visar att födelsedefekterna har dubblerats sedan 1986. Det ukrainska hälsoministeriet rapporterar att onkologiska sjukdomar hos barn i republiken Ukraina har tredubblats sedan 1986.

New England Journal of Medicine har identifierat "Nuclear aids" som en nyligen upptäckt immunbrist som påverkar barn som utsatts för kraftiga strålningsdoser som ett resultat av Tjernobylkatastrofen.

FN rapporterade 1994 att Ukraina och Vitryssland är de enda nationerna i Europa som har en negativ befolkningsutveckling. Detta beror delvis på hälsopåverkan och ökad barnadödlighet till följd av Tjernobylolyckan.

Det var skrämmande rapporter. Den senaste rapporten, som var preliminär, var att man hade undersökt 3 000 gravida kvinnor och funnit att 49 % av dem hade kontaminerade placentor och kontaminerad modersmjölk. Vilken början på ett liv! Dessutom kunde hon rapportera om kromosomförändringar och genetiska förändringar.

Ingen kan alltså säga vad effekten av Tjernobyl är. Nyss har vi stått här och talat om att vi skall ha en atomansvarighetslag som täcker upp till 1,9 miljarder. Det går inte att räkna ut vad Tjernobyl har kostat i hälsa, liv och grusade framtidsförhoppningar.

Den 26 april hörde jag på Nyheterna att hälsoministeriet i Ukraina hade sagt att 125 000 hade dött efter Tjernobyl. Man pratade om 25 stycken.

I förrgår skrev man i DN att sarkofagen läcker. Det stod jag här och sade 1990. Det var en frågestund med Birgitta Dahl. Då tog jag upp att sarkofagen läcker. Det var sprickor på 1 000 kvadratmeter. Den hade hål där fåglar kunde flyga ut och in. Det var som lava inne i reaktorn. Den heta massan hade gått igenom två lager. Nu håller pelarna på att rasa så att allting ramlar ihop i en enda röra. Redan då talade man om att bygga in sarkofagen i titan.

Det går inte att tala om vad det kostar ekonomiskt och i mänskliga lidanden. Och så kommer jag till icke-spridningskonferensen och hör Hans Blix uttala sig om hur han skall sprida den fredliga kärnkraften och kärnenergin. Det verkar som om han tror att förnybar energi är kärnkraft. När man läser texten uppfattar jag det som att han tror det. Jag tycker att det är hemskt att en människa från Sverige går ut i världen och talar för kärnkraft.

Häromdagen stoppades en bil i Slovakien med ca 18 kg högaktivt uran. Plutonium och höganrikat uran är hårdvaluta.

Varför fortsätter vi? Vi måste förstå att kärnkraft och kärnvapen är siamesiska tvillingar. Varför öka risken för smuggling? Varför ihärdigt fortsätta att bygga upp nya avfallsberg av kärnavfall som ingen vet hur det skall tas om hand? Varför denna uranbrytning bl.a. i Ryssland under vidriga former i Krasnokamiens, i gruvkombinatet Priargunskij.

Det här fick vi i alla fall föredraget i näringsutskottet. Jag är så glad att Greenpeace får komma dit och föredra vad som händer där borta i det dagbrott som vi tar vårt uran från.

Varför fortsätta att utsätta människor för risker varje dag som kärnkraften står där som potentiella bomber? Sverige måste välja väg.

Energisituationen i Central- och Östeuropa kännetecknas av främst två saker. Dels har man i dag minskad efterfrågan på el, eftersom industrin går från planekonomi till marknadsekonomi, dels har man i dag en massiv potential för energieffektivisering. Man använder mellan fem och åtta gånger mer energi i produktionen än OECD-länder. Man kan alltså sänka den nivån. Det är ett slöseri. Det är betydligt mer ekonomiskt att satsa på energieffektivisering och förnybar energi än att satsa på kärnkraftverk.

Mot det omtalade kärnkraftverket Mochovce opponerade sig 1 miljon människor i Österrike, Slovakien, Ungern, Polen och andra nationer. De spände en banderoll på 6 mil mellan Bratislava och Wien den 4 mars i år. Över 10 miljoner medlemmar i 220 miljörörelser i världen protesterade mot EBRD som fonderat pengar till projektet.

Det är viktigt att Sverige i de här sammanhangen som ett framträdande nordiskt land tar avstånd från kärnkraftsbyggen i Central- och Östeuropa, däribland Mochovce. Mochovce är dessutom av samma typ som Tjernobylreaktorerna, vilket innebär att de inte uppfyller de västerländska kraven på säkerhet. De saknar en andra inneslutning.

I Greifswald lades en liknande reaktor ned i samband med Tysklands enande, eftersom det var omöjligt att uppgradera säkerheten till de fastställda reglerna i Västtyskland. Avsaknaden av en andra inneslutning var ett av de avgörande skälen till detta.

Vad som oroar mig är Pierre Schoris uttalande om att man vill stå bakom EU:s plan här. Jag måste fråga Socialdemokraterna: Understödjer Sveriges regering och ni utbyggnaden av Mochovce och annan utbyggnad av reaktorer i Öst- och Centraleuropa? Är det sådant bistånd vi skall ge?

Birgitta Dahl och Anna Lindh har en skrift som heter *Europa – en chans för miljön*. Att kärnkraften skall avvecklas är de nordiska socialdemokraterna eniga om. I första hand gäller det de föråldrade kärnkraftverken i Östeuropa. De kan aldrig till en rimlig kostnad göras tillräckligt säkra. Hela tiden kommer risken för ett nytt Tjernobyl eller något ännu värre att finnas.

Jag hoppas att alla här och även regeringen står bakom detta, för hotet om kärnvapen vill jag inte ha hängande över mitt huvud, inte heller hotet om en kärnkraftsolycka.

Vad vi är skyldiga öst och vad vi är skyldiga människorna i Tjernobyl är att hjälpa dem med bistånd, att ge dem medicinsk hjälp osv. Jag är därför glad över att man har sagt ja till att stödja Ukraina ytterligare.

Det är också något som jag har framhävt att vi måste göra, för jag tycker att vi alla i världen bär ansvaret för kärnkraftsolyckor. Så länge vi har kärnkraft får vi räkna med att det finns något som heter mänskliga faktorn. Den mänskliga faktorn kan trycka på fel knapp. En kärnkraftsolycka kan hända var som helst där det finns ett kärnkraftverk.

Herr talman! Därmed yrkar jag bifall till reservation 8.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 3 maj.)

11 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Motioner
med anledning av prop. 1994/95:173 Ändrade övergångsbestämmelser till tullagen (1994:1550), m.m.
1994/95:Sk51 av Nils Fredrik Aurelius (m)
1994/95:Sk52 av Tom Heyman (m)

med anledning av prop. 1994/95:202 Mervärdesskatten på omsättning av begagnade varor, m.m.
1994/95:Sk53 av Bo Lundgren m.fl. (m)
1994/95:Sk54 av Wiggo Komstedt (m)
1994/95:Sk55 av Tuve Skånberg (kds)
1994/95:Sk56 av Per Rosengren och Lars Bäckström (v)

12 § Anmälan om interpellation

Anmäldes att följande interpellation framställts

den 26 april

1994/95:123 av *Eva Zetterberg* (v) till statsministern om Sveriges agerande i frågan om kärnvapennedrustningen

Interpellationen redovisas i bilaga som fogas till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 2 maj.

13 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställts

den 27 april

1994/95:459 av *Catarina Rönnung* (s) till arbetsmarknadsministern om yrkesinspektionen i Jönköping

1994/95:460 av *Lilian Virgin* (s) till jordbruksministern om fördelningen av mjölkkvoter
1994/95:461 av *Rose-Marie Frebran* (kds) till statsrådet Mona Sahlin om jämställdhetsperspektivet i vissa propositioner
1994/95:462 av *Rose-Marie Frebran* (kds) till statsrådet Leif Blomberg om bosnienkroaterna
1994/95:463 av *Gun Hellsvik* (m) till justitieministern om antalet poliser
1994/95:464 av *Gun Hellsvik* (m) till justitieministern om sekretessskyddet för hivsmittade
1994/95:465 av *Dan Ericsson* (kds) till miljöministern om försurningen

Frågorna redovisas i bilaga som fogas till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 2 maj.

14 § Kammaren åtskildes kl. 18. 31.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början t.o.m. voteringen kl. 12.00,
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 3 § anf. 29 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. 6 § anf. 87 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § Justering av protokoll **1**

2 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 21 och 26 april **1**

SoU15 Socialpolitik – inriktning och anslag 1
SoU13 Om dopning 6
SoU14 Vissa ersättningar till sjukvårdshuvudmännen m.m. för år 1995 6
SoU16 Allmänna arvsfonden 6
SoU17 Vissa ändringar i läkemedelslagen m.m. 6
SoU19 Nordisk konvention om socialt bistånd och sociala tjänster 6
SoU20 Amalgam m.m. 6
SoU22 Tillsyn över viss laboratorieverksamhet m.m. 6
TU19 Köp av kollektivtrafik 6
NU18 Näringspolitik 7

3 § Vissa energipolitiska frågor **10**

Näringsutskottets betänkande 1994/95:NU20 10
Anf. 1 MIKAEL ODENBERG (m) 10
Anf. 2 LENNART DALÉUS (c) 13
Anf. 3 MIKAEL ODENBERG (m) replik 15
Anf. 4 LENNART DALÉUS (c) replik 15
Anf. 5 MIKAEL ODENBERG (m) replik 16
Anf. 6 LENNART DALÉUS (c) replik 16
Anf. 7 TORSTEN GAVELIN (fp) 17
Anf. 8 LENNART BEIJER (v) 18
Anf. 9 LENNART DALÉUS (c) replik 20
Anf. 10 LENNART BEIJER (v) replik 20
Anf. 11 EVA GOËS (mp) 20
Anf. 12 BARBRO ANDERSSON (s) 24
Anf. 13 LENNART DALÉUS (c) replik 26
Anf. 14 BARBRO ANDERSSON (s) replik 26
Anf. 15 LENNART DALÉUS (c) replik 27
Anf. 16 EVA GOËS (mp) replik 27
Anf. 17 BARBRO ANDERSSON (s) replik 27
Anf. 18 EVA GOËS (mp) replik 27
Anf. 19 BARBRO ANDERSSON (s) replik 28
Anf. 20 DAN ERICSSON (kds) 28
Anf. 21 EVA GOËS (mp) replik 31
Anf. 22 DAN ERICSSON (kds) replik 32
Anf. 23 EVA GOËS (mp) replik 32
Anf. 24 DAN ERICSSON (kds) replik 32
Anf. 25 INGRID BURMAN (v) 33
Anf. 26 BARBRO ANDERSSON (s) replik 34
Anf. 27 INGRID BURMAN (v) replik 34

Anf. 28 BARBRO ANDERSSON (s) replik ... 34
Anf. 29 INGRID BURMAN (v) replik ... 34
(forts. 5 §) ... 35

Ajournering ... 35

Återupptagna förhandlingar ... 35

4 § Muntliga frågor till regeringen ... 35

Anf. 30 TALMANNEN ... 35
Rådet för grundläggande högskoleutbildning ... 35
Anf. 31 TUVE SKÅNBERG (kds) ... 35
Anf. 32 Utbildningsminister CARL THAM (s) ... 36
Anf. 33 TUVE SKÅNBERG (kds) ... 36
Matpriserna ... 36
Anf. 34 KARIN OLSSON (s) ... 36
Anf. 35 Civilminister MARITA ULVSKOG (s) ... 36
Anf. 36 KARIN OLSSON (s) ... 37
Anf. 37 Civilminister MARITA ULVSKOG (s) ... 37
Centralafrika ... 37
Anf. 38 ELISA ABASCAL REYES (mp) ... 37
Anf. 39 Statsrådet PIERRE SCHORI (s) ... 37
Anf. 40 ELISA ABASCAL REYES (mp) ... 37
Anf. 41 Statsrådet PIERRE SCHORI (s) ... 37
Anf. 42 ELISA ABASCAL REYES (mp) ... 37
Anf. 43 Statsrådet PIERRE SCHORI (s) ... 38
Studiestödet för vuxenstudier ... 38
Anf. 44 BENGT KRONBLAD (s) ... 38
Anf. 45 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s) ... 38
Beredningen av mediefrågor ... 38
Anf. 46 BIRGIT FRIGGEBO (fp) ... 38
Anf. 47 Kulturminister MARGOT WALLSTRÖM (s) ... 39
Anf. 48 BIRGIT FRIGGEBO (fp) ... 39
Anf. 49 Kulturminister MARGOT WALLSTRÖM (s) ... 39
Anf. 50 BIRGIT FRIGGEBO (fp) ... 40
Anf. 51 Kulturminister MARGOT WALLSTRÖM (s) ... 40
Anf. 52 BIRGIT FRIGGEBO (fp) ... 41
Anf. 53 Kulturminister MARGOT WALLSTRÖM (s) ... 41
Anf. 54 TALMANNEN ... 41
Pakistan ... 41
Anf. 55 INGER LUNDBERG (s) ... 41
Anf. 56 Statsrådet PIERRE SCHORI (s) ... 41
Frivilliginsatser i skolan ... 42
Anf. 57 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds) ... 42
Anf. 58 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s) ... 42
Anf. 59 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds) ... 42
Anf. 60 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s) ... 42
Folkhögskolor ... 43
Anf. 61 RUNE RYDÉN (m) ... 43
Anf. 62 Utbildningsminister CARL THAM (s) ... 43

Gymnasieskolans industriprogram *43*
Anf. 63 TUVE SKÅNBERG (kds) 43
Anf. 64 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s) 43
Anf. 65 TUVE SKÅNBERG (kds) 44
Anf. 66 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s) 44
CSN-kortet *44*
Anf. 67 PETER ERIKSSON (mp) 44
Anf. 68 Utbildningsminister CARL THAM (s) 44
Anf. 69 PETER ERIKSSON (mp) 44
Anf. 70 Utbildningsminister CARL THAM (s) 45
Kärnkraftsanläggningar i Central- och Östeuropa *45*
Anf. 71 EVA GOËS (mp) 45
Anf. 72 Statsrådet PIERRE SCHORI (s) 45
Anf. 73 EVA GOËS (mp) 45
Anf. 74 Statsrådet PIERRE SCHORI (s) 46
Invandrarungdomar vid universitet och högskolor *46*
Anf. 75 ELISA ABASCAL REYES (mp) 46
Anf. 76 Utbildningsminister CARL THAM (s) 46
Anf. 77 ELISA ABASCAL REYES (mp) 46
Anf. 78 Utbildningsminister CARL THAM (s) 47

5 § (forts. från 3 §) **Vissa energipolitiska frågor** (forts. NU20) **47**

Anf. 79 PETER ERIKSSON (mp) 47
Anf. 80 ALF ERIKSSON (s) 49
Anf. 81 EVA GOËS (mp) 50
Anf. 82 ALF ERIKSSON (s) 50
Anf. 83 EVA GOËS (mp) 50

Beslut **50**

Beslut om samlad votering **53**

6 § Höjning av anläggningshavarnas ansvarsbelopp för atomskador **53**

Lagutskottets betänkande 1994/95:LU25 53
Anf. 84 LENNART DALÉUS (c) 53
Anf. 85 TANJA LINDERBORG (v) 55
Anf. 86 DAN ERICSSON (kds) 55
Anf. 87 EVA GOËS (mp) 56
Anf. 88 ANITA PERSSON (s) 57
Anf. 89 LENNART DALÉUS (c) replik 59
Anf. 90 ANITA PERSSON (s) replik 59
Anf. 91 LENNART DALÉUS (c) replik 59
Anf. 92 ANITA PERSSON (s) replik 60
Anf. 93 EVA GOËS (mp) replik 60
Anf. 94 DAN ERICSSON (kds) 60
Anf. 95 ANITA PERSSON (s) 61
(Beslut fattades efter 8 §.) 61

7 § Elektronisk dokumenthantering inom exekutionsväsendet m.m. **61**

Lagutskottets betänkande 1994/95:LU27 61
(Beslut fattades efter 8 §.) 61

8 § Miljön – Vårt gemensamma ansvar 61

Jordbruksutskottets betänkande 1994/95:JoU16 61
Anf. 96 PETER WEIBULL BERNSTRÖM (m) 61
Anf. 97 LENNART BRUNANDER (c) 63
Anf. 98 LENNART FREMLING (fp) 65
Anf. 99 DAN ERICSSON (kds) 66
Anf. 100 ÅSA STENBERG (s) 68
Anf. 101 DAN ERICSSON (kds) replik 70
Anf. 102 ÅSA STENBERG (s) replik 70
Anf. 103 DAN ERICSSON (kds) replik 71
Anf. 104 ÅSA STENBERG (s) replik 71
Anf. 105 LENNART FREMLING (fp) replik 71
Anf. 106 ÅSA STENBERG (s) replik 72
Anf. 107 LENNART FREMLING (fp) replik 72
Anf. 108 ÅSA STENBERG (s) replik 72
Anf. 109 LENNART BRUNANDER (c) replik 72
Anf. 110 ÅSA STENBERG (s) replik 73
Anf. 111 LENNART BRUNANDER (c) replik 73
Anf. 112 ÅSA STENBERG (s) replik 74
Anf. 113 GUDRUN LINDVALL (mp) 74
Anf. 114 DAN ERICSSON (kds) replik 76
Anf. 115 GUDRUN LINDVALL (mp) replik 76
Anf. 116 DAN ERICSSON (kds) replik 77
Anf. 117 GUDRUN LINDVALL (mp) replik 77
Anf. 118 PETER WEIBULL BERNSTRÖM (m) replik 77
Anf. 119 GUDRUN LINDVALL (mp) replik 77
Anf. 120 PETER WEIBULL BERNSTRÖM (m) replik 78
Anf. 121 GUDRUN LINDVALL (mp) replik 78
Anf. 122 LENNART BRUNANDER (c) 78
Anf. 123 GUDRUN LINDVALL (mp) 79
Anf. 124 LENNART BRUNANDER (c) 79
Anf. 125 GUDRUN LINDVALL (mp) 79

Beslut 80

LU25 Höjning av anläggningshavarnas ansvarsbelopp för atomskador 80
LU27 Elektronisk dokumenthantering inom exekutionsväsendet m.m. 80
JoU16 Miljön – vårt gemensamma ansvar 80

Beslut om uppskjuten votering 81

9 § Vissa utrikeshandelsfrågor 81

Näringsutskottets betänkande 1994/95:NU22 81
Anf. 126 MARIE GRANLUND (s) 81
Anf. 127 PETER ERIKSSON (mp) 84
(Beslut skulle fattas den 3 maj.) 85

10 § (Forts. från prot. 95) **Sveriges samarbete med Central- och Östeuropa** (forts. UU16) **85**

Anf. 128 NILS T SVENSSON (s) 85
Anf. 129 HELENA NILSSON (c) replik 88
Anf. 130 NILS T SVENSSON (s) replik 88
Anf. 131 INGRID NÄSLUND (kds) replik 89
Anf. 132 NILS T SVENSSON (s) replik 89
Anf. 133 INGRID NÄSLUND (kds) replik 89
Anf. 134 NILS T SVENSSON (s) replik 90
Anf. 135 EVA GOËS (mp) 90
(Beslut skulle fattas den 3 maj.) 95

11 § Bordläggning **95**

12 § Anmälan om interpellation **95**

1994/95:123 av *Eva Zetterberg* (v) till statsministern om Sveriges agerande i frågan om kärnvapennedrustningen *95*

13 § Anmälan om frågor **95**

1994/95:459 av *Catarina Rönnung* (s) till arbetsmarknadsministern om yrkesinspektionen i Jönköping *95*
1994/95:460 av *Lilian Virgin* (s) till jordbruksministern om fördelningen av mjölkkvoter *96*
1994/95:461 av *Rose-Marie Frebran* (kds) till statsrådet Mona Sahlin om jämställdhetsperspektivet i vissa propositioner *96*
1994/95:462 av *Rose-Marie Frebran* (kds) till statsrådet Leif Blomberg om bosnienkroaterna *96*
1994/95:463 av *Gun Hellsvik* (m) till justitieministern om antalet poliser *96*
1994/95:464 av *Gun Hellsvik* (m) till justitieministern om sekretessskyddet för hivsmittade *96*
1994/95:465 av *Dan Ericsson* (kds) till miljöministern om försurningen *96*

14 § Kammaren åtskildes kl. 18. 31 ..... **96**

gotab 48693, Stockholm 1995